

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

ANASINIFINA DEVAM EDEN ALTI YAŞ ÇOCUKLARINA UYGULANAN
SOSYAL UYUM BECERİ EĞİTİMİ PROGRAMININ ÇOCUKLARIN SOSYAL
UYUM BECERİLERİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Yunus GÜNİNDİ

Ankara
Temmuz, 2010

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

ANASINIFINA DEVAM EDEN ALTI YAŞ ÇOCUKLARINA UYGULANAN
SOSYAL UYUM BECERİ EĞİTİMİ PROGRAMININ ÇOCUKLARIN SOSYAL
UYUM BECERİLERİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Yunus GÜNİNDİ

Danışman
Prof. Dr. Esra ÖMEROĞLU

Ankara, 2010

JÜRİ ONAY SAYFASI

Yunus GÜNİNDİ'nin Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarına Uygulanan Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programının Çocukların Sosyal Uyum Becerilerinin Gelişimine Etkisi başlıklı tezi 16/07/2010 tarihinde, jürimiz tarafından Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: *Prof. Dr. Mübaceel GÖNEN*

[Signature]

Üye (Tez Danışmanı): *Prof. Dr. Esra ÖMERÖBLÜ*

[Signature]

Üye: *Doç. Dr. Nidalet KANDIR*

[Signature]

Üye: *Yrd. Doç. Dr. Fatma TEZEL SAHİN*

[Signature]

Üye: *Yrd. Doç. Dr. Selma CEYLAN*

[Signature]

ÖN SÖZ

Çalışmamın planlanması, uygulanması ve sonuca ulaşmasında gösterdiği sabır ve araştırmamın tüm aşamalarında rehberlik çalışmalarını büyük bir titizlikle gerçekleştirirken bana olan güvenini hissettirerek motivasyonumu arttıran Sayın Hocam ve danışmanım Prof. Dr. Esra Ömeroğlu'na saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

Araştırmam süresince yapılan çalışmaları büyük bir ilgi ve sabırla takip eden ve değerli görüşleri ile çalışmaya ışık tutan Tez İzleme Komitesindeki Sayın Prof. Dr. Mübeccel Gönen hocama, desteğini her zaman hissettiğim ve deneyimlerinden yararlandığım Sayın Doç. Dr. Adalet Kandır hocama özel olarak teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim programı uygulamaları sırasında uyum içerisinde çalıştığımız Hale Yüksel Akın hocama, okulun idarecilerine ve araştırmamın istatistiklerini yapmama yardımcı olan Ahmet Gül'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her anında olduğu gibi çalışmalarım esnasında da zora düştüğüm anlarda yanımda olup, pozitif enerjisi ile beni destekleyen sevgili eşim Nilgün Günindi'ye, dünyaya gözünü açtığı andan itibaren yaşamıma ayrı bir anlam katan minik kızım Zeliha Nilsu'ya, maddi-manevi desteğiyle daima yanımda duran ablam Şerife Ertem'e, sonsuz sevgi ve şefkatiyle desteğini her zaman gösteren biricik anneme teşekkür ediyorum.

Ayrıca bu çalışmayı; her zaman bana rehber olmuş, eğitim hayatım boyunca yanımda durmuş, kendi yaşamını eğitime adanmış, insanın bir ömür boyu kendini geliştirmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmiş, kaybettiğimiz günden beri eksikliğini her an duyduğum ve engin sevgisiyle yazdıklarını hissettiğine inandığım sevgili babam Ramazan Günindi'ye ithaf ediyorum.

Yunus GÜNİNDİ

Ankara, 2010

ÖZET

ANASINIFINA DEVAM EDEN ALTI YAŞ ÇOCUKLARINA UYGULANAN SOSYAL UYUM BECERİ EĞİTİMİ PROGRAMININ ÇOCUKLARIN SOSYAL UYUM BECERİLERİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ

GÜNİNDİ, Yunus

Doktora, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı.

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Esra ÖMEROĞLU

Temmuz–2010, 143 sayfa

Bu araştırmada, anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırma; ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel desen üzerine modellenmiştir.

Araştırma; 2009–2010 eğitim öğretim yılında, anasınıfına devam eden altı yaş grubundaki 36 çocukla yürütülmüştür. Araştırmanın deney grubunda ($n = 18$) bulunan çocuklara sosyal uyum becerilerini geliştirmek amacıyla; 12 hafta süresince sosyal uyum beceri eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubunda ($n = 18$) ise var olan eğitim-öğretim süreci devam etmiştir. Araştırmanın verileri; ‘Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği’ ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde; Mann-Whitney U, Wilcoxon işaret testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda edinilen bulgular incelendiğinde; deney grubunun sosyal uyum becerilerinde artış ve sosyal uyumsuzlukta ise azalış olduğu görülmüştür. Uygulama sonunda yapılan kalıcılık testinde deney grubunun sosyal uyum becerilerindeki artışın devam ettiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyalleşme, sosyal beceri, sosyal beceri programları

ABSTRACT

EFFECTS of SOCIAL ADAPTATION SKILLS EDUCATION PROGRAM to IMPROVE SIX YEARS OLD KINDERGARTEN CHILDREN’S SOCIAL ADAPTATION SKILLS

GÜNİNDİ, Yunus

PhD, Department of Pre-school Education

Advisor: Prof. Dr. Esra ÖMEROĞLU

July-2010, 143 pages.

The purpose of this study is to investigate the effectiveness of social adaptation skills program to improve six-years-old kindergarten children’s social adaptation skills. For the study, pre-test, post-test control group design was utilized. The study was carried out 2009-2010 academic year with 36 six-years-old preschool children attending kindergarten. In the experimental group ($n = 18$), to improve children’s social adaptation skills, social adaptation skills education program was implemented for 12 weeks. Besides, in the control group ($n = 18$), children received traditional school education. Data of the study were collected through ‘Social Adaptation and Skills Instrument’ and analyzed with Mann-Whitney U test, Wilcoxon Sign Test and Kruskal-Wallis H test.

The results of the study revealed that in experimental group, there is an increase in students’ social adaptation skill and there is a decrease in students’ social maladaptation skills. The results of the retention test showed that the increase in social adaptation skills is permanent although some time passes after the treatment.

Keywords: Socialization, social skills, social skills programs

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Varsayımlar.....	6
1.4. Sınırlılıklar.....	6
1.5. Kısaltmalar.....	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Sosyalleşme	7
2.2. Sosyalleşmeyle İlgili Kuramlar	9
2.2.1. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	9
2.2.2. Psiko-Sosyal Gelişimi Kuramı	10
2.3. Sosyal Beceri	13

2.3.1. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması ve Boyutları	15
2.3.2. Sosyal Becerinin Gelişimi	19
2.3.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	21
2.3.4. Sosyal Beceri Eğitim Programları	24
2.3.4.1. Dur ve Düşün Sosyal Beceri Programı (STSSP, Stop and Think Social Skills Program)	25
2.3.4.2. Sosyalleşmek İçin Oyna ve Öğren Sosyal Beceri Programı (PALS, Playing and Learning to Socialise Social Skills Program)	26
2.3.4.3. Sosyal Beceri Etkinlikler Kütüphanesi (SSCAL, Social Skills Curriculum Activities Library)	27
2.3.4.4. Eş Zamanlı Sosyal Beceri Programı (SP, The Skillstreaming Program).....	28
BÖLÜM III.....	30
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	30
BÖLÜM IV.....	34
YÖNTEM	34
4.1. Araştırmanın Modeli.....	34
4.2. Evren ve Örneklem	35
4.2.1. Güvenirlik Evreni ve Örneklemi	35
4.2.2. Çalışma Evreni ve Örneklemi.....	35
4.3. Veri Toplama Araçları	36
4.3.1. Genel Bilgi Formu	36
4.3.2. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBÖ)	36
4.4. Veri Toplama Süreci.....	38

4.4.1 Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Aksaray İli İçin Güvenirlik Çalışması	38
4.4.2. Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programının Hazırlanması	40
4.4.3. Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programının Uygulanması	42
4.4.3.1. Ön Testin Uygulanması	42
4.4.3.2. Eğitim Programının Uygulanması	43
2.5. Verilerin Analizi	44
BÖLÜM V	46
BULGULAR ve YORUM	46
5.1. Çocuklara ve Anne Babalarına İlişkin Demografik Bilgiler	46
5.2. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği'ne İlişkin Bulgular	51
5.3. Deney Grubundaki Çocukların SUB Ölçeğinin Alt Faktörlerine Ait Son Test ve Kalıcılık Testi Sonuçlarının Karşılaştırılması	83
BÖLÜM VI.....	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
6.1. Sonuçlar	85
6.1.1. Örnekleme Alınan Çocukların ve Ailelerinin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular;	85
6.1.2. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Ön Test ve Son Test Olarak Uygulanmasıyla Elde Edilen Bulgular	86
6.1.3. Deney Grubu Çocuklarının Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Puanlarının Son Test ve Kalıcılık Testi Karşılaştırmasına İlişkin Bulgular	87
6.2. Öneriler	87

KAYNAKÇA	91
EKLER	107

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Uyum ve Beceri ölçeği Alt Faktörlere Ait Güvenilirlik Analizi Sonuçları	39
Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Gitme Süresine Göre Dağılımı	47
Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	47
Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	48
Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Annelerinin Yaşlara Göre Dağılımı	48
Tablo 6. Deney ve Kontrol grubunda Yer Alan Çocukların Babalarının Yaşlara Göre Dağılımı	49
Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Anne ve Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	50
Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ Ön Test Puanları Açısından Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	51
Tablo 9. Deney ve Kontrol grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ Son Test Puanları Açısından Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	53
Tablo 10. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları, Standart Sapma ve Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi Sonuçları	56
Tablo 11. Kontrol Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları, Standart Sapma ve Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi Sonuçları	59

Tablo 12. Deney ve Kontrol grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Ortalamaları Arasındaki Farkların Ortalamalarının Karşılaştırılması için Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	61
Tablo 13. Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Süresine Göre SUBÖ Son Test Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	63
Tablo 14. Çocukların Kardeş Sayısına Göre SUBÖ Son Test Puanının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	66
Tablo 15. Çocukların Cinsiyetlerine Göre SUBÖ Son Test Puanının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	69
Tablo 16. Annelerinin Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ Son Test Puanının Mann-Whitney u Testi Sonuçları	72
Tablo 17. Babaların Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ Puanının Mann-Whitney U Testi Sonuçları	74
Tablo 18. Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ Son Test Puanının Kruskall-Wallis H Testi Sonuçları	77
Tablo 19. Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ Son Test Puanının Kruskall-Wallis H Testi Sonuçları.....	79
Tablo 20. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Son Test ve kalıcılık Testi Puan Ortalamaları, Standart Sapma ve Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi Sonuçları	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre ön Test Puanları	52
Şekil 2. Deney ve Kontrol Grubunda yer Alan çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Son Test Puanları	54
Şekil 3. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları	57
Şekil 4. Kontrol Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları	60
Şekil 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Ortalamaları Arasındaki Farkların Ortalamaları	62
Şekil 6. Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Süresine Göre SUBÖ Son Test Puan Ortalamaları	64
Şekil 7. Çocukların Kardeş Sayısı Durumuna Göre SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Son Test Puan Ortalamaları	67
Şekil 8. Çocukların Cinsiyetlerine Göre SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Son Test Puan Ortalamaları	70
Şekil 9. Çocukların Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları	73
Şekil 10. Babaların Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları	75
Şekil 11. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları	78

Şekil 12. Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları	80
Şekil 13. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Son Test ve Kalıcılık Testi Puan Ortalamaları	84

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan doğduğu andan itibaren kendisini sosyal bir yaşamın içerisinde bulur ve içine girdiği bu sosyal-kültürel ortama uyum sağlamaya çalışır. Bu uyum çabası doğumdan başlayarak gelişim göstermektedir. Çocukların tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal ve duygusal gelişimlerinin de temeli büyük oranda ilk yıllarda atılmaktadır. Bu nedenle erken çocukluk dönemi, sosyal becerilerin kazanılmasında yaşamın en kritik dönemini oluşturmaktadır.

Çocuğun toplum içinde yer alma sürecine “sosyalleşme” adı verilmektedir. Çocuk dünyaya geldiğinde yalnızca reflekslere sahiptir. Sevgi, nefret ve korku gibi sosyal tepkileri ise yaşamın içinde, zamanla öğrenir. Çocuğun yaşamının ilk yıllarında insanlarla olan ilişkisi onun sosyal ve duygusal tepkilerinin temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden de okul öncesi dönemde çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminin desteklenmesi önemlidir.

Çocuğun sosyalleşme sürecinde; yaşamı sürdürebilme, kişiler arası ilişkileri yürütebilme ve sosyal olaylarla ilgili problemleri çözebilme gibi sosyal becerileri kazanması gerekir. Özellikle yirmi birinci yüzyılda bilim alanında meydana gelen hızlı değişim toplumsal yaşamı, toplumsal yaşamdaki değişim de bireylerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve yetenekleri etkilemektedir. Bu hızlı değişim içerisinde toplumsal yaşamın bir gereği olarak hem akademik başarıda hem de kişiler arası ilişkilerde bilgi ve deneyimin yanında sosyal becerilere sahip olmak da önem kazanmıştır.

Sosyal becerilere sahip olan çocuklar; çevresindeki kişilerle ilişki kurmada, kurallara uymada paylaşmada, çevresindekilere duyarlı olmada, empati kurmada ve gerektiği zaman olumsuz duygularını kontrol etmede başarılıdırlar. Bu çocuklar yetişkin

olduklarında ise; sağlıklı ilişkiler kurabilirler, işbirliği içerisinde çalışabilirler, başkalarının haklarına saygı duyabilirler, kendisi için uygun olmayan istekleri geri çevirebilirler, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilir ve başkalarına yardım edebilirler.

Çocukta sosyal becerilerin gelişimi; kalıtım, aile, sosyal çevre ve kültür, akran grubu ve okul gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Çocuğa okul öncesi dönemden itibaren sosyal becerilerin kazandırılmasında anne-baba ve öğretmene önemli görevler düşmektedir. İyi hazırlanmış bir eğitim programıyla çocukların sosyal beceri gelişimi desteklenebilir. Bu desteği sağlamak amacıyla; sosyal becerileri etkin bir şekilde kazandırmaya yönelik çeşitli programlar geliştirilmiştir.

Buradan yola çıkarak okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum becerilerini geliştirmek üzere farklı ülkelerde; Dur ve Düşün Sosyal Beceri Programı (STSSP, Stop and Think Social Skills Program), Sosyalleşmek İçin Oyna ve Öğren Sosyal Beceri Programı (PALS, Playing and Learning to Socialise Social Skills Program), Sosyal Beceri Etkinlikler Kütüphanesi (SSCAL, Social Skills Curriculum Activities Library) ve Eş Zamanlı Sosyal Beceri Programları (SP, The Skillstreaming Program) kullanılmaktadır.

Çocukların sosyal becerilerini desteklemeye yönelik hazırlanmış eğitim programıyla; paylaşma, yardımlaşma, empati kurma, sorun çözme, sorumluluk alma, sırasını bekleme, kurallara uyma, arkadaşlık kurma, nazik olma, duygularını ifade edebilme ve duygularını kontrol edebilme gibi davranışları desteklenebilir. Bu davranışlar, farklı etkinlikler ve eğitim yöntemleriyle kazandırılabilir.

Bu çalışmada, anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının, çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişmesine etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

1. .1. Araştırmanın Amacı

Çocuk; dünyaya geldiği andan itibaren sosyal grubun doğal bir üyesidir. Zaman içerisinde; çocuğun sosyal hayatına ailesinin dışında akranları da dâhil olur ve yaşamının her evresinde, dâhil olduğu sosyal grup daha fazla genişler. Yaşamının bir parçası olan bu sosyal çevre içerisinde kendisini gerçekleştirebilmesi ve daha rahat bir biçimde ifade edebilmesi için bazı becerilere sahip olması gerekmektedir.

İnsan yaşamında çocukluk dönemi, sağlıklı bir sosyal etkileşim kazanımında, topluma uyum sağlamada ve sosyal becerileri kazanmada en kritik dönemdir. Bu dönemde çocuğun sosyal becerilerini geliştirebilmesi için; ailesi, arkadaş çevresi ve öğretmeni tarafından desteklenmelidir.

Çocuğun; fiziksel, psiko-motor, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerinin hızlı bir şekilde geliştiği ve büyük ölçüde tamamlandığı, kişiliğinin şekillendiği okul öncesi dönem, eğitimin ilk basamağını oluşturur. Okul öncesi eğitim kurumları kişiliğin şekillendiği bu dönemde çocukların; fiziksel, psiko-motor, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde geçirmesini, onları hayata hazırlamayı ve aileyi okul öncesi eğitim konusunda bilgilendirmeyi amaçlamaktadır (Kandır, 2001: 104). Yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitimin çocuğun gelişimi üzerinde uzun vadeli etkileri olduğunu ve bu dönemde verilen eğitimin niteliğinin önemli olduğunu göstermektedir (Evans, 1996; Weikart, 1993; Akt: Yavuzer, 2003: 63).

Çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde erken dönemde verilecek olan eğitimin önemi büyüktür. Verilecek sosyal beceri eğitimi sayesinde çocukları toplumsal yaşama hazırlama, karşılaşacakları sorunları bağımsız olarak çözebilme becerileri kazandırılabilir. Çocuğun çevresi ile etkili bir şekilde ilişki kurması; ilerleyen dönemlerde duygularını uygun şekilde ifade edebilmesini, empatik beceriler geliştirmesini ve problemlerine sağlıklı çözümler bulabilmesini sağlar. Bu açıdan bakıldığında okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklara verilmesi gereken en önemli eğitimlerden birisi sosyal beceri eğitimidir.

Bu nedenle araştırmanın amacı; ‘anasınıfına devam eden altı yaş grubundaki çocukların sosyal uyum becerilerini desteklemeye yönelik hazırlanmış sosyal uyum beceri eğitimi programının etkililiği ne düzeydedir?’ sorusuna cevap aramaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Sosyal uyum beceri eğitimine katılan çocukların, sosyal uyum beceri ölçeği alt bölüm puanları eğitimin etkisine bağlı olarak;
 - a. değişmekte midir?
 - b. kalıcı mıdır?
2. Deney grubunda bulunan çocukların sosyal uyum becerileri;
 - a. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresine,
 - b. Kardeş sayısına,
 - c. Cinsiyetine,
 - d. Anne-babasının yaşına,
 - e. Anne-babasının öğrenim düzeyine göre
 Anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Her insan; yaşamında başarılı ve mutlu olmayı sağlayacak becerilere sahip olmak ister. Başarı ve mutluluğun tam anlamıyla elde edilmesi için insanın yaşadığı çevre ile uyumlu bir yaşam sürmesi gerekmektedir. Bu uyum sürecinde kullanılan ve sosyal ilişkilerin düzenli bir şekilde yürümesini sağlayan beceriler bütününe sosyal beceri denilmektedir.

Son yıllarda, toplumun her kesiminde olduğu gibi okullarda da problem davranışlarının artış göstermesi okul öncesi dönemde sosyal gelişimin desteklenmesinin önemini ortaya koymuştur (Bierman & Furman, 1984: 151; Robbins & Merrill, 1998: 204; Gimpel & Holland 2003: 2). Yapılan araştırmalar çocukların sosyal becerileri altı yaşına kadar kazanamadıklarında; sonraki yıllarda ve yetişkinlikte de sosyal becerileri kazanmakta zorluk çektiklerini göstermektedir (Choi & Kim, 2003: 41; Danielson & Phelps, 2003: 219; McCellan & Katz, 2001: 1).

Buradan yola çıkarak; erken çocukluk döneminde kazandırılan sosyal becerilerin ilerleyen dönemlerde de; sosyal, duygusal, bilişsel ve akademik beceri gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Erken dönemlerden itibaren çocuk; aile, akran grubu, okul ve diğer toplumsallaşma kaynaklarından doğrudan ya da dolaylı etkilenecek sosyal becerileri kazanır. Ancak, bu becerileri bazı çocuklar yeterince kazanamazlar. Böyle bir durumda ise çocukların sosyal uyum becerilerini kazanmaları için doğrudan müdahale yapılması gerekebilir. Müdahale yapılmadan önce çocukların ne tür becerilerinin eksik olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Okul öncesinde, sosyal uyum becerileri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, okul öncesine devam eden çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişmesine yönelik çalışmaların özellikle yurt içinde oldukça az olduğu; sosyal beceri eğitimi programlarının daha çok özel eğitime gereksinimi olan çocuklar ve ilköğretim döneminden itibaren yoğunlaştığı görülmüştür (Özbey, 2009: 28; Celeste, 2006: 82; Bacanlı ve Erdoğan, 2003:354; Worden, 2002; Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2001; Durcharme & Holborn, 1997; Akkök, 1996; Lin, 1996; Davis, 1992). Bu yönden bakıldığında yapılan çalışma çocukların sosyal uyum becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu için önemlidir. Ayrıca; çocukların sosyal uyum becerilerini geliştirmeye yönelik program hazırlandığı için, alandaki program ihtiyacını karşılaması bakımından önemlidir.

Bu çalışma; eğitim programının, çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresi, kardeş sayısı, cinsiyeti, anne-babasının yaşı ve anne-babasının öğrenim düzeyi üzerinde etkili olup olmadığını ortaya koyması yönünden de önemlidir.

Çalışmanın sonuçları anasınıflarında çalışan öğretmenlere ve araştırmacılara rehberlik etmesi yönünden önemlidir.

1.3. Varsayımlar

Araştırmanın yapılmasında geçerli olan varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

- Araştırmada kullanılan “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin” anasınıflarına devam eden çocuklarının sosyal uyum becerilerini ölçmede yeterli olduğu varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılan ölçme aracını annelerin tarafsız olarak doldurdıkları varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırmada; 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Aksaray ili merkez ilçesinde anasınıfına devam eden altı yaş grubundaki çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitim programının etkisi incelenmiştir.

Araştırma;

- Aksaray merkez ilçesinde bünyesinde birden fazla anasınıfı bulunduran ilköğretim okullarına devam eden altı yaş çocukları ve anneleri ile sınırlıdır.
- Normal gelişim gösteren çocuklar ile sınırlıdır.
- Kullanılan olan “Sosyal Uyum Beceri Ölçeği”nin ölçtüğü puanlar ile sınırlıdır.

1.5. Kısaltmalar

SUBÖ: Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyalleşme

Sosyalleşme, doğumdan itibaren başlayan bir süreçtir. Çocuk, okul öncesi eğitim kurumuna gidinceye kadar birçok sosyal beceriyi anne-babasından ve çevresindeki diğer yetişkinlerden öğrenir. Okul öncesi eğitim kurumuna gittiğinde ise; evde kabul gören birçok sosyal beceri ve davranışın, okulda kabul görmediğini ya da farklı biçimde kabul gördüğünü fark eder. Çocuk; bu davranışları bir yandan öğrenirken bir yandan da yetişkinlerle ve akranlarıyla etkili bir şekilde iletişimde bulunma yollarını da öğrenir.

Çocuk; akranları ve yetişkinleri ile girdiği iletişim sonucunda toplumsal ve kültürel değerleri kazanmaya başlar. Çocuğun topluma uyum sürecinde kazandığı beceriler, sosyalleşme kavramı kapsamında incelenmektedir.

Sosyalleşme kavramını ilk kullanan Emile Durkheim olmuştur. Durkheim sosyalleşme kavramını açıklarken “yetişkin kuşakların, yetişmekte olan kuşakları sosyalleştirmesi, toplumsal hayata alıştırması, ruhsal, zihinsel ve ahlaki yönden yetiştirmesi” olarak açıklamıştır (Akt: Silah, 2000:388).

Sosyalleşme; çocuğun içinde bulunduğu toplumun inançlarını, tutumlarını ve kendisinden beklenen davranışları öğrenmesi ve bazı farklılıklar olsa da yeni kuşakların kendilerinden önceki kuşakla benzer özellikler taşıması sürecidir (Arı, Çağdaş ve Seçer, 2002: 10; San-Bayhan ve Artan, 2004:237).

Cerrahoğlu (2002) ise sosyalleşmeyi; çocuğun içinde bulunduğu toplumun gelenek görenek, ahlak gibi toplumsal değerlerini ve davranış biçimlerini benimseyerek, yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesi olarak tanımlamaktadır (s.1).

Sosyalleşme; çocuğun ailesinden başlayarak; akraba, köy, kent, ülke ve dünya gibi uzak çevresine doğru genişleyen bir şekilde toplumun davranış kalıplarını öğrenerek, o topluma ait olması ve çevresindeki değerlere uygun davranış biçimlerini kabul etmesidir (Kağıtçıbaşı, 1999; Selçuk, 2000: 58; Yavuzer, 2001:129).

Sosyalleşme; çocuğun, toplumun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi, bu değerler düzenini benimsemesidir. Bu öğrenme, tüm yaşam boyunca devam eder ve bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve toplumdaki rolünü öğrenerek, toplumla bütünleşmesi sürecini kapsar. Bu süreç doğumdan sonra başlar ve yaşam boyu devam eder. Ancak yaşamın ilk yıllarında kazanılan davranışlar sosyalleşme açısından oldukça önemlidir (Morgan & Cole, 1985: 67; Kandır, 2004: 81).

Sosyalleşme, çocuğun sosyal bir varlık olarak toplumda yer alabileceği nitelikleri kazanması sürecidir. Bu süreç diğer insanlarla etkileşimin bir sonucu olarak bireyin sosyal yönde kabul gören, onaylanan ve beklenen davranışları öğrenmesini sağlar (Özbay, 2004: 62; Önder, 2005: 131).

Wortham’a (1998) göre; çocuk sosyalleşme sürecinde öncelikle dünyayı kendi açısından görmekte ve tüm dikkatini kendine yönlendirmektedir. Fakat ilerleyen dönemlerde toplumda kendisine bir yer edinmek için sosyal etkileşimde bulunmaya başlamaktadır (s.266). Aynı zamanda içinde bulunduğu topluma ve kendine yararlı bir şekilde yaşam sürdürebilmek için; düşünme, yapma, hissetme yeteneklerini kullanarak yaşadığı kültürün davranış örüntülerini, ahlak değerlerini ve toplum içinde kendine ait olan rolleri benimser (Hyson, 1994: 348; Selçuk, 1997: 54). Başarılı bir sosyalleşme sonucunda çocuk, kendi denetimini sağlıklı bir şekilde yapmaya başlar ve bu sayede yasalar ve toplum zorlamasa da yasaların ve toplumun kurallarına uygun davranışlarda bulunur.

Bireyin mutlu bir yaşam sürmesini ve toplumun sağlıklı bir şekilde devamlılığını sağlayan ‘bireyin sosyalleşmesi süreci’ bazı kuramsal temellere dayanmaktadır.

Çocuğun sosyalleşmesi sürecinde rol oynayan eğitimcilerin, bu kuramlardan yola çıkarak daha etkili programlar hazırlamaları mümkündür.

2.2. Sosyalleşmeyle İlgili Kuramlar

Çocuğun sosyal yaşamında etkili olabilmesi için yaşadığı sosyal çevreye uyum sağlaması ve sosyalleşmesi gerekmektedir. Sosyalleşmenin temelinde de çeşitli kuramlar yer almaktadır.

2.2.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre insan davranışları ve çevre, karşılıklı etkileşim halindedir. Birey; sosyal çevresi ile girdiği etkileşimde, taklit, gözlem ve model alma yöntemlerini kullanarak yeni davranışlar öğrenir veya var olan davranışlarını yeniler (Bandura, 1977: 22).

Bandura, bireyin her şeyi doğrudan öğrenmesine gerek olmadığını, başkalarının deneyimlerini gözleyerek de öğrenebileceğini savunmaktadır (Bandura & Walters, 1963). Bandura'ya göre insanlar başkalarının davranışlarını gözleyerek yeni davranışlar kazanırlar (Liebert & Spiegler, 1990; Maccoby, 2000). Çocuk, gözlediği modellerin; pekiştirilen davranışlarını kendisi de göstermekte, cezalandırılan davranışlarını ise yapmamaktadır (Selçuk, 2000:154).

Çocuk, çevresindeki modelleri gözleyerek sosyal normlar dâhilinde; vicdan, kendini yönetme ve kontrol becerileri edinme, değerlerin içselleştirilmesi, hazzın ertelenmesi, ahlaki gelişim, uyumlu davranış geliştirme gibi sosyalleşme davranışlarını kazanmaktadır (Maccoby, 1992). Bandura'ya göre çocuk sosyalleşmesi için gerekli olan davranışları kazanırken belirli süreçlerden geçer. Bandura; sosyal öğrenmeyi dört alt işlem sürecinde incelemiştir.

- **Dikkat Süreci:** Modeli taklit etmenin gerçekleşmesi için, dikkatin model üzerinde yoğunlaşması gerekmektedir.
- **Hatırlama Süreci:** Gözlemlendiği modelin hareketlerini sembolik olarak hatırd tutulması gereklidir.
- **Motor Taklit İşlem Süreci:** Davranışın doğru biçimde yeniden oluşturabilmesi için bireyin yeterli motor becerilere sahip olması gerekir.
- **Pekiştireç ve Güdöleyici İşlem Süreci:** Yeniden oluşturulan davranışın devamlılık sağlaması için bireyin pekiştireç beklentisinin karşılanması ve doyuma ulaşması gerekir (Bandura, 1973).

Bu kurama göre eğitim, hayata hazırlık olmaktan çok yaşamın bir parçasıdır ve çocuğun gelişmesinde sosyal, psikolojik ve fiziksel boyutları içine almaktadır. Sosyal olarak yeterli olan birey, bu boyutlar içinde bağımsız hareket etme ve eleştirel bakma becerilerini kazanır (Alter & Gottlieb, 1987).

2.2.2. Psiko-Sosyal Gelişimi Kuramı

Erikson (1968), yaşam içerisinde her bireyin bir dizi kritik dönemle karşılaştığını ifade etmektedir. Erikson'a göre bu kritik dönemler uygun bir şekilde çözüldüğünde, bireyin psiko-sosyal gelişimi olumlu yönde etkilenir. Her kritik dönem, bireyin gelişimini biçimlendiren ve kişiliğini değiştiren, daha önceki kritik dönemlerin üzerine kurulmaktadır. Erikson, bireylerin sekiz dönem içerisinde psiko-sosyal gelişimi tamamlandığını ifade etmektedir. Bu gelişim dönemlerinde önemli olan nokta, her dönem de birisi olumlu diğeri ise olumsuz olan iki özellikten hangisinin birey tarafından kazanılıp kazanılmadığıdır. Bu dönemler, "temel güvene karşı güvensizlik" döneminden başlayarak birbirlerinin üzerine kurulmakta ve yaşam boyunca bireyin sahip olacağı özelliklere etki etmektedir (Rosenthal, Gurney & Moore, 1981).

Erikson'a göre insan davranışlarını etkileyen temel güçler biyolojik kökenli dürtüler değildir. İnsanın doğuştan akılcı bir varlık olduğu görüşünde olan Erikson, davranışın şekillenmesinde bireyin içinde yaşadığı kültüre büyük önem vermiştir. Erikson'a göre uygun çevresel şartlar ortaya çıktığında, birey karşılaştığı güçlüklerle

baş edebilmektedir ve önceki evrelerde gelişimsel olarak atlatamadığı krizi, çevresi ile uyumlu etkileşimi sayesinde atlatabilmektedir (Erikson, 1982:43).

Erikson bireyin psiko-sosyal gelişimini doğumdan ileri yaşlara değin uzanan sekiz evrede incelemektedir. Birbiriyle ilişki olan bu evrelerin her birinde birey, o evreye adını veren gelişim krizleri ile karşılaşmaktadır (Erikson, 1980: 83). Bu evreler;

- **Temel güvene karşı güvensizlik:** Erikson (1968), bireyin psikolojik olarak sağlıklı olması için temel olan birçok ön koşul içerisinde ‘temel güven duygusu’nun da olduğunu ifade eder. Ona göre temel güven duygusu, yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlerden çıkarılan, dünya ve diğer insanlara yönelik yaygın olan tutumlardır.
- **Özerliğe karşı utanç ve kuşku:** Bu dönemde çocuklar yürür, konuşur ve etkin bir biçimde çevrelerini araştırırlar. Etrafı inceleme-deneme şansı yakalayan, yeterli fırsatlar tanınan çocuklarda bağımsızlık duygusu gelişir. Ne yapacaklarına kendileri karar vermek isterler. Bu yüzden, birçok işi kendi başlarına yapmaya çalışarak, özerk olmak isterler. Bu nedenle çocuk kendi bağımsızlık isteğini deneyimler yoluyla anlamaya ve öğrenmeye başlar. İsteklerini gerçekleştirmeye çalışır (Selçuk 2000:58, Gander & Gandiner 1998, Aydın 2005: 230).
- **Girişimciliğe karşı suçluluk:** Bu evrede çocuğun motor ve zihinsel becerileri daha fazla gelişir. Yürüme ve konuşmaya ilişkin bir sorunu kalmayan çocuk, özerk bir biçimde hareket edip isteklerini dile getirebilmektedir. Dil gelişimine ve rahatlıkla hareket edip, çevresini araştırabilmesine bağlı olarak, çocuğun etrafında olup bitenlere yönelik merakı da artar. Çevresindeki olayları anlayabilmek için sürekli sorular sorar, girişimlerde bulunur (Bacanlı 2000: 255, Erden ve Akman, 2001).
- **Başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu:** Erikson (1968), bu dönemde çocuğun bir kişi olarak kendisine güçlü bir şekilde inanma duygusunun başladığını ve birey olarak yapabileceklerinin neler olduğunu keşfetmeye çalıştığını ifade etmektedir. Çocuk bu dönemde diğer çocukları bir şeyler yapmaya zorlamak ya

da kızdırmak yerine, planlı ve yapıcı bir paylaşım duygusu içerisinde onlarla birlikte bir şeyler yapmaya eğilimlidir. Çocuk giderek daha özgür bir şekilde çevrede hareket etmeyi öğrenir, anlamadığı konuları tam olarak anlamaya çalışır, düşüncelerinde ve hayal gücünde bir artma gözlenir.

- **Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası:** Erikson'a (1980) göre, ergenlikte bir kimlik krizinden geçmek normal gelişimin bir parçasıdır. Bu kritik dönem, önceden kabul edilen fikirlerin, değerlerin ve inançların sorgulanmasını, farklı inanç sistemlerinin ve hayat tarzlarının keşfini içerir. Marcia (1966), Erikson'un kimlik gelişimi ile ilgili görüşleri doğrultusunda dört çeşit kimlik statüsü tanımlamıştır. Bunlar; başarılı kimlik statüsü, bağımlı kimlik statüsü, moratoryum kimlik statüsü ve kargaşalı kimlik statüsüdür (Akt: Allison ve Schultz, 2001).
- **Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık:** Ergenlik döneminde kimliğini bulan kişi, artık kimliğini kaybetme korkusuna kapılmaksızın başkalarıyla yakınlıklar, dostluklar kurabilir. Karşı cinsten ilişkilerde arkadaşlık ve sevgi ağırlık kazanır. Dostluklar sağlam temeller üzerine oturtulur. Birey eğer bu dönemde, diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmayı başaramaz ise insanlardan uzak kalmayı, görev ve sorumluluk gerektirecek işlerden kaçınmayı yeğler.
- **Üretkenliğe karşı duraklama:** Yaşamın bu yedinci evresi en uzun evre olabilir, çünkü insanın anne-babalık ve iş başarıları ile kendisinden de çok yaşayacak bir şeyler üretmesi olanağını içerir. Bu evre, bireyin tüm üretkenliğini kapsayan ve genç yetişkinlikten yaşlılığa dek uzayan bir evredir ve yaşamda doyuma ulaşma duygusunu sağlamada önemli bir yer tutar.
- **Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk:** Bu evre, gittikçe artan bir biçimde yaşamın sınırlı olduğu ve ölüme yaklaşıldığı duygusuyla yaşanır. Bu oluşum çoğu zaman emekliye ayrılma ya da bir sağlık bozukluğuyla hızlanır. Bu evrenin en önemli görevi, bireyin kendi yaşamını ve elde ettiklerini değerlendirerek yaşamının tarih içinde anlamlı bir serüven olduğu sonucuna ulaşmasıdır.

Genel anlamda, sosyalleşme sürecinde bireylerin yaşam boyu karşılaştıkları durumlar ve bu durumlara yönelik geçmiş yaşantılarının da etkisi ile gerçekleştirdikleri davranışlar son derece önemlidir. Sosyalleşmeyi etkileyen süreçlerin ve bu süreçlere özgü alınması gereken tedbirlerin bilinmesi; sosyal beceri kazanımlarını olumlu yönde ve işlevsel bir yapıda kazanmayı sağlayacaktır.

2.3. Sosyal Beceri

Wilson ve Sabee'ye (2003) göre beceri, bir amaca yönelik kasıtlı olarak tekrarlanabilen davranış ve davranışlar serisidir. Sosyal beceriler ise; çocuğun sosyal gereklilikleri yerine getirebilmek için başvurduğu, amaca götüren özel yollardır. Sosyal beceriler insanlar arasındaki iyi ilişkilerin temelini oluşturur. Bu beceriler; çocuğun akranları tarafından kabul edilme düzeyini artırdığı gibi ilişkilere hâkim olma, duygularını başarıyla yönetme, yakınlaşma kurma, empatik yaklaşma ve iyi bir takım üyesi olma özelliklerini içerir.

Sosyal beceriler, bireylerin toplum tarafından verilen rolleri yerine getirebilmeleri için sergilemesi gereken davranışları içerir (McFall 1982: 3, Gresham & Reschly, 1987: 108–117; Staub & Hunt, 1993: 103–115).

Sosyal beceriler; çocukların sosyal çevrelerinde sorunlarla karşılaşmaksızın, başkaları ile olumlu etkileşimleri başlatma ve sürdürme için gerekli olan özel davranışları sergileyebilmeleridir (Ladd & Mize, 1983: 90; Walker ve diğerleri, 1988: 79; Westwood, 1993: 89; Önder, 2003: 113).

Sosyal beceriler; kişiler arası ilişkilerde ve sosyal durumlarda, olumlu sosyal sonuçlar doğuran, tanımlanabilir ve öğrenilmiş davranışlardır (Sorias, 1986: 24–29; Rutherford, 2001: 7).

Korinek ve Popp'a (1997) göre sosyal beceriler; kelimeler ve ses tonu gibi sözel ve yüz ifadesi, hareketler, beden duruşu gibi sözel olmayan davranışları içerir. Bu tür davranışlar, akranlar ve yetişkinlerle kurulan ilişkilerin sonucunda ortaya çıkar.

Marlowe (1986) sosyal becerileri; kişiler arası ilişkilerde, bireyin kendisinin ve başkalarının duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve bu anlayışa uygun davranması olarak tanımlamaktadır (Akt: Genç, 2005: 43). Bu tanıma paralel olarak Dowrick (1986) sosyal beceriyi; bireyin hem kendisi hem de başkaları için yararlı olabilecek davranışlarda bulunma becerisini belirli bir sosyal ortamda gösterebilmesi şeklinde ifade etmektedir (5).

Mathur ve Rutherford'a (1996) göre sosyal beceri; sosyal durumlarda uygun olmayan davranışlardan kaçınmak ve toplumda kabul gören davranışları sergileyebilmektir (Akt: Johns, Crowlev & Guetzloe, 2005: 2).

Kapıkıran, İvrendi ve Adak'a (2006) göre ise sosyal beceriler; iletişim kurma, problem çözme, karar verme, kendini yönetme ve akran ilişkileri gibi başkalarıyla olumlu sosyal ilişkileri başlatmaya ve sürdürmeye izin veren becerilerdir.

Yüksel (2004) sosyal becerileri, kişiler arası ilişkilerde uygun tepkilerde bulunma, sosyal ortama göre değişen, gözlenebilen ve gözlenemeyen bilişsel-duyuşsal öğeleri içeren, öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamaktadır (s.5).

Sosyal beceriler; çocuğun yaşadığı toplumun sosyal normlarına uygun olarak, olumlu ya da nötr tepkiler vermelerini, olumsuz tepkilerden kaçınmalarını ve toplum içerisinde diğerleriyle olumlu etkileşim kurmasını sağlayan becerilerdir (Akman vd., 2003:167; Akfırat, 2004:40).

Bornstein, Bellack ve Hersen (1977) sosyal becerileri kişiler arası etkili iletişim için gerekli beceriler olarak ifade ederken (s.27), Shepherd (1983) bireylerin sosyal etkileşimleri sırasındaki gözlenebilir davranışları olarak ifade etmektedir.

Cartledge ve Milburn (1983) ise sosyal becerileri, başkaları ile etkileşimde olumsuz tepkileri önleyen ve olumlu tepkilerin verilmesine olanak tanıyan, sosyal olarak uygun görülen duruma özgü davranışlar olarak tanımlamaktadır (s. 182).

La Greca'a (1993) göre sosyal beceriler; olumlu sosyal etkileşimlerin başlaması ve devam etmesi için kişiler arası ilişkilerde, kişinin kendisinin ve başkalarının duygu, düşünce-davranışlarını anlaması ve bu anlayışa uygun olarak davranmasıdır (s.288).

Sergin ve Giverts (2003) ise sosyal becerileri; bireyin kişiler arası iletişimde sosyal destek kaybına uğramadan olumlu ve olumsuz düşünce ve duygularını uygun bir şekilde ortaya koyabilmesi olarak açıklamaktadır (s.136).

Sosyal beceriler; çocuğun sosyal ortamlarda başkalarını incitmeden ilişkilerini yürütebilmesi, kişiler arası ilişkilerde çevrelerinden olumlu dönütler alması ve aynı zamanda bu ilişkilerini devam ettirmek için kullandıkları öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanabilir (Combs & Slaby, 1977., Foster & Ritchey, 1979., Rinn & Markle, 1979., Kelly, 1982).

Sosyal becerilerin tanımlarından yola çıkan araştırmacılar, sosyal becerileri kendi bakış açılarına göre çeşitli şekillerde sınıflandırmışlardır.

2.3.1. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması ve Boyutları

Sosyal beceriler, tanımında olduğu gibi sınıflandırılmasında da araştırmacılar tarafından farklı boyutlarda ele alınmıştır. Calderalla ve Merrel (1997) sosyal becerileri beş boyutta toplamıştır.

- **Akranlarla İlişkili Beceriler;** arkadaşlarını takdir etme, ihtiyaç duyduğu zaman arkadaşlarından yardım isteme, onlara yardım etme, oyuna ve etkileşime arkadaşlarını davet etme, arkadaşlarıyla konuşma ve tartışmalara katılma, arkadaşlarının haklarını savunma, arkadaşlarının duygularına duyarlı olma, arkadaşlarıyla yaptığı çalışmalarda liderlik rolü üstlenme, kolaylıkla arkadaşlık kurma, espri anlayışına sahip olma davranışlarını içerir.
- **Kendini Kontrol Etme Becerileri;** kızgınlığını kontrol etme, kurallara uyma, sırasını bekleme, problem ortaya çıktığında serinkanlı olma, uygun düşmeyen

durumlarda başkalarıyla uzlaşma, başkalarının eleştirilerini kabul etme şeklindeki davranışlardır.

- **Akademik Beceriler;** bağımsız olarak çalışma, yönergelere uyma, boş zamanlarını uygun bir şekilde kullanma, ihtiyaç duyduğunda uygun bir şekilde yardım isteme akademik becerileri kapsar.
- **Uyma Becerileri** içerisinde; talimatlara uyma, kuralları takip etme, paylaşma, sorumluluklarını yerine getirme ve yapıcı eleştiriye uygun şekilde tepkide bulunma davranışları bulunmaktadır.
- **Atılganlık Becerileri;** başkalarıyla konuşmak için girişimde bulunma, oyuna arkadaşlarını davet etme, kendisi için güzel şeyler yapma ve söyleme, aşına olmadığı kurallara uyma, karşı cins ile rahat olma, yeni insanlara kendini tanıtmaya, duygularını ifade etme, çalışmalara ve gruba uygun şekilde katılma davranışları, atılganlık becerileri kapsamaktadır (Akt: Seven, 2006: 12–13; Çifçi ve Sucuoğlu, 2005: 18; Avcıoğlu, 2001: 17–18).

Riggio ise (1986), sosyal beceri kavramını altı boyutta açıklamaktadır:

- **Duygusal İfade;** duygusal durum ve tutumları sözel olmayan bir şekilde ifade edebilme becerisidir. Duygusal ifade becerisi iyi olan bireyler canlı, neşeli ve hareketlidirler. Birey bu becerileri ile başkalarını da duygusal olarak etkileyebilmektedir.
- **Duygusal Duyarlılık;** sözel olmayan mesajları ve özellikle duygu durumlarını alma, anlama ve çözümleyerek yorumlama becerileridir. Duygusal duyarlılık düzeyi yüksek olan bireyler başkalarının sözel olmayan duygusal ipuçlarını gözlemlenmede duyarlı ve dikkatlidirler. Duygusal mesajı hızlı ve etkili bir şekilde çözümleyebildiklerinden başkalarının duygusal durumlarından daha çok etkilenebilirler ve onların duygu durumlarını onlar gibi yaşarlar.
- **Duygusal Kontrol;** duygusal ve sözel olmayan tepkileri düzenleme ve kontrol etme becerileridir. Duygusal kontrol düzeyi yüksek olan bireyler, iyi bir

duygusal oyuncu gibidirler. Hissettikleri duygusal durumları maskelemek için birbiri ile zıt olan durumlar kullanabilirler. Örneğin; üzüntülerini gizlemek için yapmacık, neşeli bir yüz ifadesine bürünebilirler.

- **Sosyal İfade;** sosyal etkileşimde başkaları ile ilgilenme, sözel ifade ve konuşma becerisini ifade eder. Sosyal ifade becerisi iyi olan bireyler başkaları ile konuşmayı başlatma ve yönlendirme yeteneğine sahiptirler, duygularını dışa vuran ve dost canlısı bir görünüm sergilerler.
- **Sosyal Duyarlılık;** sözel mesajları alma, çözümleme ve yorumlama becerileridir. Sosyal duyarlılığı yüksek bireyler başkalarına karşı ilgili ve dikkatlidirler. İyi bir izleyici ve dinleyicidirler. Sosyal norm ve kurallara ilişkin bilgileri olduğundan, kendi davranışlarının başkalarının davranışları ile uyumuna önem verirler.
- **Sosyal Kontrol;** sosyal rol oynama ve kendini ayarlama becerileridir. Sosyal kontrol becerisi gelişmiş bireyler, sosyal olarak uyumlu ve kendilerine güvenlidirler. Çeşitli sosyal rolleri oynama becerisine sahiptirler ve sosyal duruma uygun davranma eğilimindedirler (Akt: Çakıl, 1998: 25–26).

Goldstein, Sprafkin, Gershaw ve Klein (1980) de sosyal becerileri altı kategoride incelemiştir (Akt: Bacanlı, 1999:49–50).

- **Temel sosyal beceriler;** dinleme, konuşma başlatma, konuşma, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmak, başka kişileri tanıtmak ve övmek gibi becerileri içerir.
- **İleri sosyal beceriler;** yardım isteme, katılma, yönerge verme, yönergeye uyma, özür dileme ve başkalarını ikna etme gibi becerilerdir.
- **Duygularla başa çıkma becerileri;** duygularını bilme, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, başkalarının öfkesiyle başa çıkma, sevgiyi ifade etme, korkuyla başa çıkma ve kendini ödüllendirmeyi içerir.

- **Saldırganlığa alternatifler geliştirme becerileri;** izin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kontrolünü kaybetmeme, haklarını savunma, çatışmaktan kaçınma ve dövüşmekten uzak durma gibi becerilerdir.
- **Stresle başa çıkma becerileri;** hataları ile baş etme, arkadaşını savunma, başarısızlığa tepki verme, grup baskısıyla başa çıkma, hayır cevabını kullanma ve hayır cevabını kabul etme becerilerini içerir.
- **Planlama becerileri;** bir şey yapmaya karar verme, sorunun nedenine karar verme, bir hedef belirleme, yeteneklerini belirleme, problemleri önemine göre düzenleme, bir konuya karar verme ve o konu üzerinde yoğunlaşma şeklindeki becerilerdir.

Sosyal beceriler çeşitli yönlerden sınıflandırılmaktadır. İstenen şey; gelişim sürecinde çocuğun dengeli bir şekilde bütün boyutlarıyla sosyal becerileri kazanmasıdır (Riggio, 1986, Akt: Çakıl, 1998: 26–27).

Yapılan sosyal beceri sınıflandırmaları incelendiğinde temelde kişinin kendini ve duygularını ifade etme becerisi yer almaktadır. Konuşmayı başlatma ve sürdürme, akranları ile ilişkilerini yönetme, başkalarının duygularını anlama, paylaşma, kurallara uyma, yardım etme, yardım isteme, gruba uygun şekilde katılma, kendini yönetebilme ve doğru tepkiler gösterme gibi becerilerin sınıflandırmalarda yer aldığı görülmektedir. Kişinin bu becerilere sahip olması sosyal açıdan yeterli olduğunu göstermekte, eksikliği ise sosyal beceri yetersizliğini ortaya çıkarmaktadır (Çimen, 2009: 29).

Çocuğun toplum tarafından kabul görmesi ve olumlu davranışlar sergileyebilmesi için gelişimine uygun olarak bir takım sosyal becerileri göstermesi gerekmektedir. Sosyal becerilerin gelişimi, yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır.

2.3.2. Sosyal Becerinin Gelişimi

Çocuğun sosyal yaşamda etkili olabilmesi için sosyal becerileri kazanması gereklidir (Kansu ve Beceren, 2004: 10).

Çocukluk yıllarında güçlendirilmesi gereken sosyal beceriler, uzun dönemde çocuğun sosyal-duygusal, bilişsel ve akademik becerilerinin gelişimi üzerinde kalıcı bir etkisi vardır (Holland & Merrell, 1998: 169; McCellan & Katz, 2001:1; Danielson & Phelps, 2003:219; Choi & Kim, 2003: 41).

Sosyal beceri gelişimi çocuklarda yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

- **0–2 Yaş:** Yeni doğan bebek, ilk haftalarda teninin okşanması, annenin sesi gibi nazik dokunuş ve seslere gülümseyerek, huzursuz olduğu zaman ise ağlayarak tepki verir (Morgan & Cole, 2001; Berk, 2006:401; Fox & Shifter, 2005: 237). Bebek, altıncı aydan sonra yüz ifadesi ve ses tonundan dostluk ya da kızgınlık tepkilerine uygun karşılıklar verir, dokuz-on aydan sonra diğer insanların ses, jest ve davranışlarını taklit eder (Avcı, 2004: 177–179). On-on iki aylık olduklarında ise duruma göre değişen farklı gülümsemelere sahiptirler. Birinci yaşın ortalarına doğru, bebekler tanıdıkları kişilere daha fazla gülerler. Çocuklarda korku ise, birinci yaşın ikinci yarısında ortaya çıkmaktadır. Korku; tehlike, dehşet, kaygı, ürkme, şiddet ve panik gibi duygular ile ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 1995:100; Güngör, 2002: 101; Berk, 2006:400; Fox & Shifter, 2005:237).

İkinci yaşta, gülümseme bilinçli bir sosyal ifade olarak kullanılmaya başlamaktadır. İki yaşlarındaki çocuklar, ebeveyninden ayrıldıklarında, yabancılarla yalnız kaldıklarında, hayvanlarla karşılaştıklarında, karanlık odada kaldıklarında, büyük nesne veya makineleri gördüklerinde, yüksek sesler duyduklarında, ortamdaki ani değişikliklerden korkabilirler (Atay ve Şahin, 2004: 105; Berk, 2006: 402; San-Bayhan ve Artan 2004:233; Papalia, Sally, Olds & Dusiken 1998: 286). Bu dönem hem kendilerinin, hem de onları çevreleyen dış dünyanın varlığını algılamaya başladıkları, çevresindeki diğer

çocukların farkına vardıkları ve sosyalleşmeye başladıkları bir dönemdir (Tuzcuoğlu-Tuzcuoğlu, 2003: 21).

- **3–4 Yaş:** Üç yaşında, çocuklarda gerçek arkadaşlık ilişkileri gelişmeye başlar. Bu yaştaki çocuklar, arkadaşları ile etkinlikleri paylaşmaktan, birlikte zaman geçirmekten ve oyuncaklarla oynamaktan hoşlanırlar. Ancak ilişkiyi sürdürmede başarısız olabilirler. Bu nedenle zaman zaman yetişkin müdahalesine gereksinim duyabilirler (Feldman, 2004: 300; Mackenzie, 2000). Çocuklar, bu yaşlarda insanlara güvenebileceklerini hissettikleri zaman, tanımadığı çocuklarla da arkadaşlık kurmak için çaba sarfederler (Hyson, 2004: 62).

Dört yaşına geldiği zaman artık çocuk bağımsız sosyal bir varlık olmaya başlamıştır. Çevresindeki diğer bireyler ile işbirliği konusunda başarılıdır. Bu dönemde ilişki oluşturmaya yönelik olarak, başkalarıyla iletişim, çocuğun sosyal davranış anlayışını ve beklentilerini geliştirir (Saarni, 1999; Atay ve Şahin, 2004:105; Palut, 2003: 315). Toplumsal gelişim yönünden de büyük aşamalar kaydeden dört yaş çocuğu, artık diğer çocuklar ile birlikte olmaktan daha çok zevk alır (Oktay, 2000:117).

- **5–6 Yaş:** Beş yaş çocuğu oldukça sosyal ve konuşkandır. Kendi cinsinden arkadaşları tercih eder, güçlü arkadaşlıklar kurabilir. Akranlarına karşı uzlaşmacı yani dikkat çeker (Ryder, 1995: 39). Bu yaşın, en belirgin özelliklerinden biri de toplumun beklenti ve isteklerine uygun davranmaktır. Toplumdaki bazı nezaket kurallarını öğrenmiştir (Mussen, Conger, Kagan & Huston, 1990; Çağdaş ve Seçer-Şahin, 2002). Bu dönemde çocuk arkadaşlarını taklit ederek çeşitli davranış kalıplarını öğrenir. Başarma zevkini yaşayan çocuğun kendine özgüveni gelişir (Durmuş, 2005: 66). Çocuklar bu yaşlarda duygularını ifade etmede daha başarılıdırlar. Okul öncesi dönemde çocuklar, yetişkinler ile konuşarak duygular konusunda daha fazla bilgi edinirken, kardeşleri ve arkadaşları ile, özellikle oyunlarda bu bilgilerini paylaşabilirler (Berk, 2006: 404; Papalia, Sally, Olds & Dusiken, 1998: 289).

Altı yaşına geldiklerinde ise çocuklar, sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu, ailenin dışındaki insanlarla ve arkadaşlarla nasıl beraber olacaklarını öğrenmeye

başlar. Uyum ve işbirliği gelişir. Empati tam olarak bu yaşta geliştiği için başkalarını daha iyi anlamaya başlar. Organize edilmiş grup oyunlarından hoşlanır (Poole, Miller & Church, 2003: 27-34). Altı yaş çocuğu yalnız oynamaktan hoşlanmaz, oyun oynadığı gruplar genişlemiştir. Kızlarla erkeklerin oynadığı oyunlar arasında farklılıklar görülmeye başlanır (Oktay, 2002: 122). Ayrıca altı yaş çocuğu öğrenmeye isteklidir. Bu dönemde okulda alacağı etkili eğitim; çocuğa öğrenme, kendisini geliştirme fırsatı verir. Artık yetişkine daha az bağımlıdır, arkadaşlarının beraberliğini daha çok arar (Efe, 2005: 49).

Çocuklar; her yaş grubunda farklı sosyal beceriler kazanmaktadır. Çocukların bu sosyal becerileri kazanmalarında kalıtsal ve çevresel bazı faktörler önemli rol oynamaktadır.

2.3.3. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri Gelişimini Etkileyen Faktörler

Sosyal gelişim; bireylerin belirli bir gurubun işlevsel üyeleri haline geldikleri, grubun diğer üyelerinin değerlerini-davranışlarını kazandıkları, ailesiyle, arkadaşlarıyla ve çevresindeki diğer bireylerle olan ilişkilerini, sorumluluk alma, liderlik, paylaşma gibi becerilerin kazanımlarını içeren bir süreçtir (Mary & Cardiner, 1981: 35; Ömeroğlu ve Ulutaş, 2007: 74).

Sosyal gelişim sürecinde kalıtsal özellikler ve çevresel etmenler birlikte rol oynarlar. Çocuğun doğuştan getirdiği kalıtsal özellikler ile içinde bulunduğu toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkisi sosyal gelişim sürecinde çok önemlidir (Karamanlı, 1998: 13).

- **Kalıtsal Özellikler:** Çevrenin etkisiyle köklü olarak değişmeyen, anne ve babanın kromozomlarıyla bir kuşaktan öteki kuşağa aktarılan özelliklerdir. Çocuk; fiziksel özellikler, karakter ve huy gibi bir takım kalıtsal özellikler ile dünyaya gelir. Kalıtımla geçen bu özellikler insandan insana farklılık göstermektedir (Kırkinciöğlu, 1997, Akt: Şentürk, 2007:36; Kulaksızoğlu, 2001: 11-12). Huy; günlük yaşantı içinde kişiye özgü, belirli duygusal tepkilerin

nitelik ve nicelik bakımından değişmesidir. Çabuk kızmak, sıkılmak, öfkelenmek, neşelenmek, hareketli ya da hareketsiz olmak gibi bireylere göre değişen özellikleri içerir. Karakter ise; kişiye özgü davranışların bütünü olup, insanın bedensel, duygusal ve zihinsel etkinliğine, çevrenin verdiği değerdir. Ayrıca çocuğun, bedensel yapısı hakkındaki yargıları, yaşlılarına göre kendisini güzel ya da çirkin olarak algılaması onun kişiliğini etkilemekte, bu durum ise sosyal-duygusal gelişimine olumlu ya da olumsuz şekilde yön vermektedir (Aral, Baran, Bulut ve Çimen, 2000: 22).

Kalıtımla birlikte çevresel etkenlerin de sosyal beceri gelişiminde önemli bir yeri vardır.

- **Aile:** Çocuk ilk ilişkilerini annesi ve ailenin diğer bireyleriyle kurar (Willard & Hill 1980; Akt: Dardağan, 2000: 26). Çocuğun toplumsal kurallara uygun davranıp davranmamasını belirleyen etkenlerin başında aile gelmektedir. Church, Goltschalk ve Leddy (2003) sosyal becerilerin ilk önce aile içerisinde yani evde gelişmeye başladığından dolayı sosyal becerilerin temelini ailede oluştuğunu ifade etmektedir (Akt: Brodeski & Hembrough, 2007: 24). Ayrıca çocuğun anne-babasıyla kurduğu ilişki o anki ve geleceğe dair memnuniyet ve mutluluk duygularıyla yakından bağlantılıdır (Erwin, 2000: 3). Petit, Dodge ve Brown'a (1988) göre; anne-babanın kişilik özellikleri, değer yargıları, çocuğa karşı tutum ve davranışları, çocuğa yaşamının ilk yıllarında sağladıkları sosyal deneyimler edinme fırsatları çocuğun sosyal becerileri kazanmasında etkilidir (Akt: Kamaraj, 2004: 12).

Bireyin sosyalleşmesinin bütün yaşamı boyunca kesintisiz devam ettiği düşünüldüğünde, çocuğun edindiği ilk izlenimler; aile içerisinde çocuğa değer verilmesi ve sosyal becerileri öğrenmesinde örnek alabileceği bir yetişkinin olması, onun sosyal yeterliliğe sahip bir birey olmasında etkili bir faktör olarak görülmektedir.

- **Sosyal Çevre ve Kültür:** Çocuğun toplumsal kuralları öğrendiği ve ona bu kalıpları aktaran anne-babası dışındaki iletişime girdiği kişiler sosyal çevresini oluşturan insanlardır. Bu insanların kişisel özellikleri, davranışları, tavırları, çocuğa yakınlığı, çocuğun etkileşime girdiği kişi sayısı sosyalleşme sürecine ve

sosyal davranışları öğrenmesine etki eden faktörlerdendir (Elkin, 1995: 39). Her toplumun kendine özgü değer yargıları, kültürel özellikleri ve kuralları vardır. Bireylerden beklenen de bu ortak değerleri benimseyerek sergilemesidir. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun hem kültürün hem de bireyin yapısını etkilemektedir. Her kültürdeki duygusal ifadelerde farklılıklar vardır. Çocuk büyüdükçe içinde yaşadığı çevre ve kültürden etkilenmektedir. Toplumda çocuğa, sevgi dolu bir yaklaşım ve ilgiyle yaklaşıldığında sağlıklı bir sosyal-duygusal gelişim ortamı kurulmuş olacaktır (Aral vd., 2000:67; Snow & McGaha, 2003: 18; Güngör, 2002: 102). Çocuk toplumsal kuralları diğer insanlarla etkileşime girerek, onları gözlemleyerek öğrenir ve kendisine sunulan davranış kalıplarına göre hareket eder (Elkin, 1995: 51). Sosyal davranışların gelişimi sosyal çevre ve onu sağlayan etkileşimlerin bir sonucudur (Farrenkopf, 1995: 9).

- **Akran Grubu:** Çocuğun aile dışındaki deneyimleri, onun sosyal gelişimi açısından oldukça önemlidir (Katz & McClelland 1991: 9). Bu deneyimleri yaşadığı ortamlardan birisi de çocuğun akranlarıyla olan ilişkileridir. Çocuğa akranları aracılığıyla sosyal beceriler öğretilir ve geliştirilebilir (McEvoy & Odom, 1996: 86). Çocuk için akranları aynı zamanda bilgi kaynağı niteliğindedir (Jalongo, 2006). Okul çağına gelmiş olan çocuk, zamanını arkadaşları ile birlikte geçirmek ister (Ladd, 1990). Çünkü çocuğun akranlarıyla ve yetişkinlerle olan ilişkisi birbirinden farklıdır. Çocuk-yetişkin ilişkisinde itaat, uyma, cezadan kaçınma gibi süreçler yaygınken; akranlarla kurulan ilişkilerde ise birlikte hareket etme, karşılıklı kurallar koyma ve uyma gibi alış-veriş içeren bir ilişki vardır. Akran ilişkileri esnasında çocuk, empati kurma becerilerini geliştirir (Erwin, 2000: 1; Yağmurlu ve Durgel, 2007: 8). Çocuklar akran grubu içerisinde; uzlaşma, fedakârlık, işbirliği, sorumluluk alma, kendi haklarını koruma, başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı gösterme, lider ya da üye olma, kazanıp kaybetme, görgü kuralları, yarışma ve dayanışma gibi önemli sosyal becerileri öğrenirler. Aynı zamanda arkadaşlarıyla birlikte yeni fikirleri deneme fırsatları oluşturlar ve kendilerine özgü bakış açıları yaratabilirler (Binbaşoğlu, 1991; Seyrek ve Sun, 1992; Meurling, Ray & Robella, 1999, Phillips, Bridges, Mclemore & Saponare, 1999; Başaran, 2000).

- **Okul:** Okul; çocuğun sosyalleşmesi için birçok davranış ve beceriyi içerisinde barındırır (Elkin, 1995: 81). Okul ortamında çocuğa akranları ile birlikte olma, grup olarak çalışma, işbirliği yapma gibi birçok fırsat sunulmaktadır. Okulda çocuğun hiçbir gelişim alanı tesadüflere bırakılmaz ve programlar dâhilinde çocuk desteklenir. Çeşitli ortam ve etkinliklerle çocuklara sosyal beceriler kazandırılırken toplumda yerleşmiş değerler de aktarılır. Çocuğun akademik açıdan olduğu kadar sosyal açıdan da yeterliliğe sahip olması okul programları açısından önemlidir. Okul öncesi dönemden başlanarak temel beceriler ve davranışlar çocuklara kazandırılır.

Ayrıca öğretmenin sahip olduğu özellikler de çocuğun sosyal becerileri öğrenmesinde önemli bir yere sahiptir. Okul öncesi eğitimin amaçlarına ulaşmasında fiziksel ortam, araç-gereç ve program ne kadar yeterli olursa olsun, belirlenen hedeflerin gerçekleşmesi programı uygulayacak öğretmenin nicelik ve nitelik yönünden yeterli olmasına bağlıdır. Öğretmenlerin olumlu sosyal davranışları teşvik etmesi ve çocukları bu sosyal davranışlara yöneltmesi, çocuklarda sosyal etkileşimi arttırmaktadır (Hoing, 1984).

Görüldüğü gibi kalıtsal ve çevresel özellikler çocuğun sosyal beceri gelişimini etkilemektedir. Çocuğun sosyal becerilerinin gelişimi özellikle okul öncesi dönemde uygulanacak sosyal beceri programlarıyla sağlanabilir. Hazırlanacak sosyal beceri eğitim programlarının bazı özelliklere sahip olması gerekir.

2.3.4. Sosyal Beceri Eğitim Programları

Okul öncesi dönemde uygulanan sosyal beceri eğitim programları, daha sonraki dönemlerde ortaya çıkabilecek sosyal problemleri önleme açısından önemli rol oynamaktadır (Beland, Anderson, Frank & Mayhew, 1991: 9; Caldarella & Merrill, 1997: 265; Roche-Decker, 2004: 3). Webster-Stratton, Reid ve Hammond (2004), çocuklarda sosyal ve duygusal davranışların sosyal beceri eğitimiyle geliştirilmesinin, çocuğun okula hazır bulunuşluk düzeyi ve gelecekteki okul başarısı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu belirtmektedirler (s. 105–124).

Sosyal beceri eğitim programı ile çocuk; sosyal ve duygusal durumunu ifade etme, sosyal ilişkileri düzenleme, günlük yaşamda karşılaşılan problemleri çözme, büyüme ve gelişme sürecindeki karmaşık durumlara adapte olma, kendini tanıma, düşünmeden hareket etmeme, işbirliği içinde çalışma, çevresinde bulunanlara karşı şefkatli davranma ve empati kurabilme gibi yaşamı başarılı bir şekilde yönetebilme becerilerini kazanmaktadır (Elias, vd., 1997: 2). Bu sosyal becerileri kazanan çocuk; yardım kabul etme, bir etkinliği bitirme, yardım isteme, arkadaşlığı sürdürme, akran baskısıyla başa çıkma, işbirliği içinde çalışma, gruptan ayrılma, bağımsız çalışma, sınıfta bir gruba girme, süren konuşmaya katılma, hayal kırıklığıyla başa çıkma, arkadaş edinme, çatışmadan kaçınma, işbirliği ile oynama, yeni bir grubun üyesini kabullenme gibi sosyal davranışları başarıyla yürütebilmektedir (Campbell & Sperstein, 1994: 90)

Çocuğun sosyal ortamda başarılı olmasını sağlayan bu tür sosyal beceri davranışları ancak planlı bir program ile gerçekleştirilebilir. Sosyal beceri eğitim programı hazırlanırken, toplumun dinamikleri ve çocuğun ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Ayrıca sosyal beceri eğitim programında bireysel farklılıklar kabul edilmeli ve gerektiğinde etkinlikler değiştirilmelidir (Brodeski & Hembrough, 2007: 24).

2.3.4.1. Dur ve Düşün Sosyal Beceri Programı (STSSP, Stop and Think Social Skills Program)

Bu program okul öncesi dönemden ilköğretim sekizinci sınıfa kadar olan öğrencilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Program; olumlu bir sınıf ortamı oluşturarak önce okul sonra da toplumsal alanda sosyal becerileri kazanmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Program; yaşamı sürdürme, kişiler arası ilişkiler, problem çözme ve mücadele kararlılığı gösterme etkinlikleri ile çeşitli sosyal becerileri kazandırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır (Knoff, 2002; 2003). Bu etkinlikler ve içerdiği beceriler dört başlıkta toplanabilir.

- **Yaşamı sürdürme becerileri;** çocuğun genel gelişimsel özelliklerine paralel olarak planlanmıştır. Bu beceriler; dinleme, yönergeleri takip etme, rahatsızlık

veren durumları görmezden gelme, güzel ve etkili konuşma, kendini geliştirme ve öz güven duyma becerilerini içermektedir.

- **Kişiler arası ilişkiler;** paylaşma, izin isteme, etkinliklere katılma, sınıf içi konuşma ve tartışmalara katılma, konuşmayı başlatma ve bitirme, iltifat etme ve iltifat alma becerilerini kapsar.
- **Problem çözme becerileri;** yardım isteme, özür dileme, yaptıklarının sonuçlarını kabul etme, amaca yönelme, ne yapacağına karar verme, sıkıntıdan kaçınma, kendisinin ve başkalarının duygularını anlama ve başarısızlığa karşı mücadele etme davranışlarını içerir.
- **Mücadele kararlılığı gösterme;** alay edilmeye, kaybetmeye, suçlamalarla, kedisinin ve başkalarının öfkesiyle, akran baskısıyla, korkuyla mücadele etmeyi ve kavgadan uzak durmayı içerir. Program; “iyi veya kötü seçim yapabilirsin, ne seçersen seç, seçimin yap ve seçtiğin şeyin en iyisi yap” düzeni ile yürütülmektedir.

2.3.4.2. Sosyalleşmek İçin Oyna ve Öğren Sosyal Beceri Programı (PALS, Playing and Learning to Socialise Social Skills Program)

Bu program okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin sosyal beceri eğitimine destek olmak amacıyla; John Cooper, Louise Pearson, Helen Goodfellow, Kellie-Ann Paske & Evelyn Muhlheim tarafından geliştirilmiştir. PALS programı üç–altı yaş aralığındaki çocukların devam ettiği anaokulu, anasınıfı, kreş ve gündüz bakım evleri ve diğer okul öncesi eğitim merkezlerinde kullanılmaktadır. Program daha çok altı–sekiz çocuğun bulunduğu küçük gruplu sınıflarda kullanılmaktadır. Program, çocuklara sosyal etkileşimleri sırasında karşılaştıkları problemleri olumlu yollar kullanarak çözme becerilerini kazandırmayı amaçlamaktadır. Bunun için; kuklalarla canlandırılan hikâyeler, kısa filmler, değerlendirme soruları, drama etkinlikleri ve şarkılar kullanılmaktadır (Evers & Schwartz, 1973).

Program on hafta boyunca uygulanmaktadır. Her uygulama belirli bir beceri üzerine odaklanmıştır. Her bir beceri diğeri ile bağlantılı olduğu için, aşama aşama daha karmaşık becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu beceriler; selamlama, konuşma ve dinleme, oyun oynama, paylaşma, yardım isteme, duygularını tanımlama, empati kurma, korku ve kaydıyla başa çıkma, öfkesini yönetme, sakin olma ve iletişimini sürdürme davranışlarını içerir.

Her bir uygulama 20–30 dakika sürmektedir. Kuklalarla o uygulama esnasında kazandırılmak istenen becerilere yönelik sosyal problem durumuyla ilişkili hikâye canlandırılır. Daha sonra çocuklar o sosyal problemlere ilişkin sorular sorarlar. Sonra öğretmen kuklaları kullanarak çocukların sorularına cevaplar verir. Beşinci haftadan onuncu haftaya kadar ise sosyal becerileri kazandırmak amacıyla çocukların sosyal yaşantılarında karşılaştıkları problemler ve çözümleri kısa filmler ile gösterilir. Tüm haftalar boyunca çocuklar; problem çözme ve canlandırma aşamalarında aktif olarak etkinliklere katılırlar. İlerleyen haftalarda yeni beceriler oluşturularak program devam ettirilebilir. Her bir beceri bir önceki becerinin üzerine kurulmaktadır. Program okul müfredatına uygun bir yapıdadır ve aile katılım çalışmalarını da içermektedir (<http://www.palsprogram.com.au/>).

2.3.4.3. Sosyal Beceri Etkinlikler Kütüphanesi (SSCAL, Social Skills Curriculum Activities Library)

Diğeri bir sosyal beceri programı da SSCAL sosyal beceri programıdır (Begun, 1995). Bu program, okul öncesi dönemden orta öğretim son sınıfa kadar kullanılmaktadır. Program; 17 sosyal beceriyi içeren 68 etkinlikten oluşmuştur.

Her bir etkinlik; model oluşturma, rol oynama, etkinlik esnasında yapılanları tartışma ve gerçek yaşamda karşılaşılan durumları içermektedir. Etkinliklerin içeriği ise; disiplin stratejileri ve iyileştirici davranışlar, harekete geçmeden önce düşünme, dinleme, yönergeleri takip etme, özgüveni artırma, sonuçları kabul etme, problem çözme, kendini kontrol etme, verilen görevi tamamlama, öfkeyle başa çıkma, duygularıyla başa çıkma, değişimi kabul etme, gerçek olmayan söylemleri durdurma,

etkinliklere katılma, farklılıkları kabul etme ve akran baskısıyla başa çıkma becerilerinden oluşmaktadır (Tynes-Jones, 2006).

2.3.4.4. Eş Zamanlı Sosyal Beceri Programı (SP, The Skillstreaming Program)

Eş zamanlı sosyal beceri programı; çocukların farklı beceri alanlarında etkili davranışlar göstermelerini sağlamayı amaçlamaktadır ve okul öncesinden gençlik dönemine kadar kullanılmaktadır (McGinnis & Goldstein, 1997). Program, okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerini artıran ve akranların kabulünü sağlayan altı ana başlık altında toplanmıştır (Özaydın, 2006: 20).

- **Başlangıç Sosyal Becerileri:** Bu başlık altında; dinleme, güzel konuşma, etkili konuşma, teşekkür etme, kendini ödüllendirme, yardım isteme, yardım etme ve görmezden gelme becerilerini kazandırmayı amaçlamaktadır.
- **Okulla İlişkili Beceriler:** Soru sorma, yönergelere uyma, başladığı işi bitirme ve aksaklıkları giderme becerilerinden oluşmaktadır.
- **Arkadaşlık Becerileri:** Selamlaşma, anlama, katılma, sırasını bekleme, paylaşma, yardım talep etme, oyuna katılıp katılamayacağını sorma ve oyun oynama becerilerini içermektedir.
- **Duygularla Başa Çıkabilme:** Kendi duygularını bilme, duygularını yansıtma, duyguları hakkında konuşma, korkuyla başa çıkma, başkalarının duygularını anlama ve sevgisini gösterme becerilerini ortaya çıkarmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.
- **Saldırganlığa Karşı Alternatifler Geliştirme:** Alay edilmeye başa çıkma, öfkeyle başa çıkma, karar verirken vicdanlı olma, problem çözme ve sonuçları kabul etme davranışlarını içermektedir.

- **Stresle Başa Çıkma:** Rahatlama, hatalarla başa çıkma, güvenilir olma, ne söyleyeceğini bilme, kaybetmeyle başa çıkma, kazanmaya istekli olma, hayır diyebilme, hayır denilmesini kabul etme ve ne yapacağına karar verme becerilerini içermektedir.

Program uygulanırken; her bir grup başlığı altında kazandırılmak istenen becerilerin kazanılıp kazanılmadığını takip etme amacıyla kontrol listesi eğitimci tarafından düzenli olarak doldurulur (McGinnis & Goldstein, 2003)

Görüldüğü gibi sosyal beceri eğitim programları; çocukların ihtiyaçlarını, çevresel koşulları, fiziksel ortamları, yaşlarını ve gelişimsel özelliklerini göz önüne alarak hazırlanmalıdır. Ayrıca programda çocuğun öğrendiği sosyal becerileri kullanabileceği fırsatların sunulması bu becerileri içselleştirerek günlük hayata aktarması sağlanmalıdır.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Erken çocukluk döneminde, çocukların sosyal beceri gelişimleriyle ilgili çocuklara ve ailelerine yönelik yapılan çalışmalar tarih sıralamasına göre aşağıda verilmiştir.

Webster-Stratton, Reid ve Hammond (2001), Sosyal Beceri ve Problem Çözme Programına katılan dört-sekiz yaş arasındaki çocukların saldırgan davranışlar sergileme durumlarındaki değişimi incelemişlerdir. Araştırmaya saldırgan davranışlar gösteren 99 çocuk katılmıştır. Araştırma kapsamına alınan çocuklar belirlenirken öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Sosyal Beceri ve Problem Çözme Programı bir yıl süre ile uygulanmıştır. Ölçme aracı olarak Eyberg Çocuk Davranış Envanteri (Eyberg Child Behavior Inventory) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yapılan son ölçümlerde, programa katılan çocukların; dışa yönelim problem davranışlarında azalma, okulda daha az saldırgan davranışlar sergileme, akranlarıyla daha fazla prososyal davranışlar sergileme ve zorluklarla başa çıkma becerilerinde olumlu yönde farklılık olduğu bulunmuştur.

Schmidt, Demulder ve Denham (2002) yaptıkları çalışmada, anaokuluna giden üç-beş yaşları arasındaki çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini incelemişlerdir. Ölçme aracı olarak “Bağlılık Q-Set (Attachment Q-Set)”, “Yaşam Deneyimleri Anketi (Life Experiences Survey)”, “Çocuk Davranış Kontrol Listesi (Child Behavior Checklist/4-18) ve “Okul Öncesi Sosyo-duygusal Profili (Preschool Socioaffective Profile)” kullanılmıştır. Sonuçta, kendini daha az güvende hisseden çocukların daha saldırgan, kaygılı ve anaokulunda sosyal yeterliliklerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Dinç (2002) yaptığı çalışmada, okul öncesi eğitimin çocukların sosyal gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırma kapsamına alınan dört-beş yaşlarındaki 162 çocuğun sosyal gelişimlerine ilişkin öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Veri toplama aracı olarak “Davranış Derecelendirme Ölçeği” kullanmıştır. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan çocukların sosyal gelişim düzeylerinin ortalamanın üstünde gelişmiş olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğretmenler, okul öncesi eğitimin çocuğun öncelikle sosyal gelişimine katkı sağladığı ve anaokullarında uygulanan programın sosyal davranışları kazandırmada etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Lau, Higgins, Gelfer, Hong, ve Miller (2005), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, üç-altı yaşlarındaki 36 çocuğun, bilgisayar etkinlikleri sırasında sosyal etkileşimleri üzerine öğretmen rehberliğinin etkisini incelemiştir. Çocuklar bilgisayar etkinlikleri esnasında iki gruba ayrılmışlardır. Birinci grupta bulunan çocuklar bilgisayar etkinliklerine bireysel, ikinci grupta bulunan on sekiz çocuk ise öğretmen rehberliğinde katılmıştır. Ölçme aracı olarak “Çocuk Davranış Kontrol Listesi” (Child Behavior Checklist) kullanılmıştır. Araştırmada; öğretmen rehberliğinde grup olarak bilgisayar etkinliklerine katılan çocuklar; yalnız olarak bilgisayar etkinlikleri gerçekleştiren çocuklara göre daha fazla olumlu sosyal etkileşim ve daha fazla etkili sosyal davranışlar gösterdikleri görülmüştür. Araştırmada; çocuklar arasında sosyal etkileşimi geliştirmek için yapılandırılmış bilgisayar etkinliklerinin kullanılabileceği önerisinde bulunulmuştur.

Anlıak ve Dinçer (2005); özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, beş-altı yaş grubundaki 122 çocuğun kişiler arası problem çözme becerilerini incelemiştir. Çalışmada “Okul Öncesi Kişilerarası Problem Çözme Testi” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde “iki eş arasındaki farkın önemlilik testi” kullanılmıştır. Araştırmada, farklı eğitim yaklaşımlarıyla zenginleştirilmiş program kullanan özel okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların, uygulanmakta olan programa göre eğitim veren resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklara göre, kişilerarası problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca kişilerarası problem çözme becerilerinin; sosyal beceri, iletişim becerileri, problem çözme vb. eğitim programlarının içerisine sistemli bir şekilde yerleştirilerek verilmesi gerektiği yönünde öneride bulunulmuştur.

Ekinci-Vural (2006), “Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi”ni incelemiştir. Araştırma, anaokuluna devam eden altı yaş grubu kırk çocuk ve ailelerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma; öntest-sontest kontrol gruplu deneysel modelle gerçekleştirilmiştir. Deney ve kontrol grupları belirlendikten sonra her iki grubun öğretmenleri tarafından, “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu” doldurulmuş, çocukların ailelerine ise “Aile Katılım Ölçeği ve kişisel bilgi formu” uygulanmıştır. Deney Grubundaki çocuklara sekiz hafta süresince toplam 43 aktiviteden oluşan “Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi” uygulanmıştır. Kontrol grubunda günlük eğitim öğretim aktivitelerine herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Deney grubundaki çocukların Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin; Kişiler Arası İlişkiler, Sözel Açıklama Becerileri, Dinleme Becerileri ve Kendini Kontrol Etme becerileri alt ölçeklerinden aldıkları son test puanlarının, kontrol grubunda yer alan çocukların aldıkları son test puanlarına göre anlamlı derecede artış gösterdiği görülmüştür.

Yukay (2006) yaptığı çalışmada, okul öncesi dönemdeki altı yaş grubu 18 çocuğun kişilerarası ilişkilerine sosyal beceri eğitim programının etkisini incelemiştir. Araştırma, öntest-sontest kontrollü deneme modeli kullanılarak yapılmıştır. Deney grubu çocuklara toplam sekiz hafta, haftada üç gün kişilerarası ilişki kurma becerilerine yönelik eğitim verilmiştir. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından Türkçe’ye uyarlanan “okul sosyal davranış ölçeği” kullanılmıştır. Sonuç olarak, kişilerarası ilişki kurma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin, çocukların akran ilişkilerini geliştirmede etkili olduğu gözlenmiştir.

Waliski ve Carlson (2008) yaptıkları çalışmada; dört-beş yaşındaki 15 okul öncesi çocuğa grup çalışmalarının duygusal farkındalık kazanmalarına etkisini incelemişlerdir. Araştırma; öntest-sontest kontrol gruplu deneysel modelle gerçekleştirilmiştir. Çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan grup çalışmalarında; kendine güven, duygusal farkındalık ve uygun sosyal davranışlar eğitimi verilmiştir. Ölçme aracı olarak, “Duygusal Kimlik Ölçeği” (Emotional Identity Measurement) ve “Çocuk Davranışı Kontrol Listesi” (Child Behavior Checklist)

kullanılmıştır. Sonuç olarak, duygusal farkındalığın ve pozitif başa çıkma davranışlarının uygulama sonrasında artış gösterdiği ve yapılan değerlendirmede de bu durumun devam ettiği yönünde olduğu bulunmuştur.

Görüldüğü gibi okul öncesi dönemde; akran etkileşimi, kişiler arası problem çözme, etkili iletişim kurma, empati gösterme, sosyal problemleri çözme ve duygularını açıklama gibi davranışları artırmaya yönelik olarak hazırlanan yapılandırılmış sosyal beceri eğitim programlarının, çocukların sosyal beceri gelişimini olumlu yönde etkilediği üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin nasıl toplandığı ve verilerin analizi açıklanmıştır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada sosyal uyum becerilerine yönelik sosyal uyum beceri eğitim programı altı yaş grubu çocuklarına uygulanarak bu eğitim programının çocukların sosyal uyum becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu amaçla eğitim öncesi ve sonrası kontrol ve deney gruplarında ölçme yapılmasını gerektiren, ön test-son test kontrol gruplu model kullanılmıştır (Karasar, 2000:34).

Desende bağımlı değişken anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının ‘Sosyal Uyum Beceri Gelişimi’; çocukların sosyal uyum beceri gelişimi üzerine etkisi incelenen bağımsız değişken ise ‘Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programı’dır.

Araştırma deseninin sembolik görünümü şu şekilde açıklanabilir:

	Ön Test		Son Test		Kalıcılık Testi
Deney Grubu	(Ön Test)	Uygulama (Sosyal Beceri Eğitim Programı)	(Son Test)	4 Hafta DeneySEL işlemin olmadığı süreç	(Son Test Tekrar)
Kontrol Grubu	(Ön Test)	DeneySEL işlemin olmadığı süreç	(Son Test)		

4.2. Evren ve Örneklem

4.2.1. Güvenirlilik Evreni ve Örneklemi

Güvenirlilik çalışmasının evrenini, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Aksaray merkez ilçesinde bulunan anasınıflarına devam eden altı yaş grubundaki 547 çocuk ve annesi oluşturmuştur.

Örneklemin oluşturulmasında, öncelikle Aksaray Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Aksaray ili merkez ilçesine bağlı altı yaş grubu çocuklarının devam ettiği resmi ilköğretim okulları ve bu okullara bağlı anasınıflarının listesi elde edilmiştir. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği'nin güvenirlilik çalışmasını yapmak üzere basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen okulların anasınıflarına devam eden altı yaş grubundaki 320 çocuğun annesi örneklemini oluşturmuştur (Çingir,1994).

4.2.2. Çalışma Evreni ve Örneklemi

Çalışma evreni, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Aksaray merkez ilçesinde bünyesinde birden fazla anasınıfı bulunan ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden altı yaş grubundaki çocuklar ve annelerinden oluşmaktadır.

Çalışma evreni içerisinden; çalışma grubu örneklemini belirlemek için GPPWER 3.1 paket programı kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarında en düşük örnek hacmi belirlerken; .05 anlamlılık düzeyi, .8 duyarlılık ve .65 güç ile deney grubunda en az 18 ve kontrol grubunda en az 18 çocuğun yeterli olacağı bulunmuş ve böylelikle toplam 36 çocuk ve anneleri örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklemi oluşturan çocukların daha önceden sosyal uyum becerileriyle ilgili özel bir eğitim almamış olmasına, cinsiyetlerine göre sayıların dengeli bir şekilde dağılmasına ve çocukların normal gelişim göstermesine dikkat edilmiştir. Çocukların birbirleriyle

etkileşimini önlemek için kontrol grubunu oluşturan çocukların sabah ve deney grubunu oluşturan çocukların öğleden sonra anasınıfına devam etmesi dikkate alınmıştır.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ilişkin verilerin toplanması amacıyla; anne-babalara ve çocuğa yönelik genel bilgi formu ve çocukların sosyal uyum becerilerini ölçmek amacıyla Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBÖ) kullanılmıştır.

4.3.1. Genel Bilgi Formu

Araştırmaya dâhil edilen çocuklar ve aileleri hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından genel bilgi formu hazırlanmıştır. Genel bilgi formunu; çocukların cinsiyeti, kardeş sayıları, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süreleri, anne babalarının yaşları ve öğrenim durumlarıyla ilgili bilgilerin ortaya konulmasına yönelik maddeleri içermektedir (Ek-1).

4.3.2. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBÖ)

Sosyal Uyum Becerileri Ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları Işık (2007) tarafından yapılmıştır. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği; sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk olmak üzere iki faktör altında toplanarak oluşturulmuştur.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği; Faktör 1 sosyal uyumla ilgili on yedi madde, Faktör 2 sosyal uyumsuzlukla ilgili sekiz madde olmak üzere toplam yirmi beş maddeden oluşmuştur.

Ölçek maddelerinden on yedisi Faktör 1’de yüklenmiştir. Faktör 1 altında en yüksek yükleme değerine sahip olan maddeler arasında “arkadaşlarıyla iletişim kurma başarısı”, “gerektiğinde çevresindeki insanlara yardım etmeye istekli olma” ve “kendini karşısındakinin yerine koyarak onu anlamaya çalışma” yer almıştır. Söz konusu maddeler incelenmiş ve betimlenen davranışların “Sosyal Uyum ve Becerinin” varlığını ortaya koyduğu bulunmuştur. Bu sebeple Faktör 1 sosyal uyum ile tanımlanmıştır.

Ölçekte yer alan sekiz madde ise Faktör 2’nin altında toplanmıştır. Bunların içinde “yaşamından şikâyet etme” ve “arkadaşlarıyla kavga etme” en yüksek yükleme değerine sahip olan maddeler olmuştur. Tanımlanan davranışlar, sosyal uyumsuzluğun bir ölçütü olarak ele alınmış ve Faktör 2’nin “Sosyal Uyumsuzluğu” ölçtüğü kabul edilmiştir. Ölçek dört-on bir yaş aralığındaki çocuklara; anne-babalarından veya öğretmenlerinden bilgi alınarak uygulanmaktadır. Ölçekteki yönergeler, “her zaman”, “bazen”, “hiçbir zaman” şeklinde cevapların uygunluğuna göre tercih edilerek işaretlenmektedir.

Ölçeğin geçerlik güvenirliğine ilişkin olarak; sosyal uyum alt faktörü için hesaplanan tek uygulamaya yönelik güvenirlik katsayılarından Cronbach Alpha .93 ve Spearman Brown iki yarı test kolerasyonu .84’tür. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyum Becerileri açısından güvenirlik katsayılarının birbirine yakın değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buna göre ölçeğin sosyal uyum becerilerinin iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Sosyal uyumsuzluk alt faktörü için hesaplanan tek uygulamaya yönelik güvenirlik katsayılarından Cronbach Alpha .83 ve Spearman Brown iki yarı test kolerasyonu .85’dir. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Sosyal Uyumsuzluk Becerileri açısından güvenirlik katsayılarının birbirine yakın değerlerden oluştuğu görülmektedir. Buna göre ölçeğin sosyal uyumsuzluk becerilerinin iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

4.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama işlemlerinin içeriğinde; sosyal uyum ve beceri ölçeğinin güvenilirlik çalışması, sosyal uyum beceri eğitim programının hazırlanması ve uygulanması açıklanarak sunulmuştur.

4.4.1 Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Aksaray İli İçin Güvenirlik Çalışması

Araştırmada kullanılan Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin (SUBÖ) geçerlik-güvenirlik çalışması 2007 yılında Ankara ilinde yapıldığı için; Aksaray ilinde de güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

Bireyin bir olaya karşı bilgi, tutum ve davranışları, ölçekte yer alan belli sayıda soruya verdiği cevapların puanları toplanarak bulunuyorsa; bu ölçekte yer alan soruların birbirleri ile yakınlıklarının derecesini ortaya koymak için kullanılacak ölçeğin güvenilirlik çalışmasının yapılması gerekir.

Karasar'a (1984) göre güvenilirlik; "aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılık, ölçmek istenen şeyin sürekli olarak aynı sembolleri alması, aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınması" şeklinde tanımlanmaktadır (s.155). Tekin (1993) ve Özgüven (1994) ise güvenilirliği "bir ölçme aracının ölçtüğü şeyi tutarlı, kararlı bir şekilde ölçmesi" biçiminde tanımlamaktadırlar (s.41,83). O halde bir ölçme aracının güvenilir olması için o ölçme aracını aynı koşullar altında tekrar tekrar uygulandığında, aynı ya da en azından benzer sonuçları vermesi gerekmektedir.

Güvenirlik çalışması için öncelikle; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Aksaray ili merkez ilçesinde yer alan anasınıflarına devam eden altı yaş grubu çocuklarının annelerine sosyal uyum ve beceri ölçeğin uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır.

Sonra, uygulamanın yapılacağı okullarının müdür ve öğretmenleri ile görüşülerek, annelere uygulanan ölçek hakkında bilgi verilmiştir.

Okullarda bireysel görüşmenin uygun bir şekilde yapılabilmesi için rahat bir oturma düzeni ve sessiz bir oda gibi gerekli ortam düzenlemesi yapılmıştır. Görüşme sırasında annenin çocuğu ile ilgili bilgileri rahatlıkla paylaşabilmesi ve dikkatinin dağılmaması için görüşme odasına başka hiç kimsenin alınmamasına dikkat edilmiştir. Bireysel görüşme yapılırken, bilimsel dil ya da terim kullanılmamasına, görüşmeye alınan anneye isimle hitap edilmesine özen gösterilmiştir. Görüşme sırasında, çocuğu ile ilgili sadece gözlemlediği davranışları hakkında bilgi vermesi, çocuğun sosyal uyum beceri gelişimiyle ilgili daha doğru sonuçların ortaya çıkmasını sağlayacağı vurgulanmıştır.

Annelerin, çocuklarını anasınıfına bıraktığı ve aldığı saatlerde okula gidilerek çocukların annelerinden çalışma için düzenlenen odada yüz yüze görüşme yoluyla Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğini (SUBÖ) doldurmaları istenmiştir. Uygulama sonunda elde edilen bulgular ışığında; sosyal uyum ve beceri ölçeği ve alt faktörlerine ait güvenirlik analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Uyum ve Beceri ölçeği Alt Faktörlere Ait Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktörler	Cronbach Alfa Değeri
Alt Faktör1 (Sosyal Uyum)	.77
Alt Faktör2 (Sosyal Uyumsuzluk)	.71
Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği	.83

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği birinci alt faktörünün Cronbach Alfa değeri .77, ikinci alt faktörünün Cronbach Alfa değeri .71; Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği toplam Cronbach Alfa değeri ise .83, bulunmuştur. Tezbaşaran (1997), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenirlik katsayısının olabildiğince 1’e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir (47). Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

4.4.2. Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programının Hazırlanması

Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programı, anasınıfına devam eden normal gelişim gösteren altı yaşındaki çocukların sosyal uyum becerilerini desteklemeyi esas almaktadır.

Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programının amaç ve kazanımların belirlenmesi için öncelikli olarak yerli ve yabancı literatür taranmıştır. Daha sonra; Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu Okul Öncesi Eğitim Programı (2006) incelenmiş ve altı yaş grubu çocuklarının sosyal uyum becerilerini geliştirmeye yönelik amaç ve kazanımlar hazırlanmıştır. Hazırlanan amaç ve kazanımlar uzman görüşüne hazır hale getirilmiştir. Uzmanlarla bire bir yapılan görüşmelerden sonra amaç ve kazanımlar son halini almıştır. Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programı, literatür taranarak belirlenen amaç ve kazanımlar; çocukların bireysel farklılıkları ve gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurularak, yakın çevresinden uzak çevresine, basitten karmaşığa, somuttan soyuta ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programında; serbest zaman, Türkçe, oyun ve hareket, fen ve matematik, müzik etkinlikleri ve aile katılımı yer almaktadır. Serbest zaman etkinliklerinde; selamlaşma, teşekkür etme, yardım isteme, yardım etme, paylaşma ve başladığı işi bitirme gibi günlük yaşamını sürdürebilme becerilerini ortaya çıkartmaya yönelik uygulamalara yer verilmiştir. Türkçe etkinliklerinde sosyal yaşamda meydana gelen olaylarla ve ilişkilerini sürdürebilmeyle ilgili; başkalarının duygularını anlamasına, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesine, neden-sonuç ilişkisi kurabilmesine ve akıl yürütmesine yönelik sohbet, hikâye anlatma, dramatizasyon ve tekerlemeler gibi etkinliklere yer verilmiştir. Oyun ve hareket etkinliklerinde sosyal kurallara uyum dâhilinde; kaybetmeyle başa çıkma, kazanmaya istekli olma, yönergeleri takip etme, sırasını bekleme ve problem çözme gibi pek çok davranışı kazanmasına fırsatlar oluşturulmuştur. Fen ve matematik etkinliklerinde, her bir çocuğun yaşadığı dünyayı anlamasına temel oluşturacak sosyal uyum becerilerini geliştirmek; yaşadığı çevre-dünyaya ait bilgilerini artırmaya ve çevresindeki güzellikleri sevip korumaya yönelik uygulamalar gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Müzik etkinliklerinde çocukların

duygularını söyleme, duygularının nedenlerini söyleme ve etkinliklere hazırlık yapmaya yönelik çalışmalara yer verilmiştir.

Aile katılım çalışmaları hazırlanırken; ailelerin okuldaki gelişmeler, planlamalar ve aktiviteler hakkında ve aynı zamanda okulda uygulanan sosyal uyum beceri eğitim programında çocuklarının neler yaptığıyla ilgili bilgilendirilmeye ve ailelerin aktif olarak programa katılmalarına yönelik olarak hazırlanmıştır. Aile katılımı çalışmalarında; çocukların, yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme, toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü kavrayabilme, duygularını kontrol edebilme başkalarıyla ilişkilerini yönetebilme, duygularını fark edebilme, başkalarının duygularını fark edebilme, hoşgörü gösterebilme, kendi kendini güdüleyebilme, çevredeki güzellikleri koruyabilme, farklılıklara saygı gösterebilmeyeyle ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Aile katılım çalışmalarında, kullanılan dilin sade ve teknik terimler içermeyecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir.

Genel olarak Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programında, çocukların kendini ifade edebilme, çevresi ile ilişkilerini yürütebilme, toplumsal yaşantı süreçlerini geliştirme gibi sosyal becerilere yönelik etkinlikler yer almaktadır. Etkinliklerde sosyal uyum becerilerinin geliştirilmesi için amaçlara uygun görsel materyaller ve çalışma sayfaları hazırlanmıştır. Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programında, on iki haftalık süreç için haftada iki defa uygulanmak üzere toplam yirmi dört tane sosyal uyum ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinlikler bulunmaktadır(Ek-2).

Çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan sosyal uyum beceri eğitim programının genel yapısına örnek olması amacıyla; toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü kavrama ve başkalarıyla ilişkilerini yönetilme kazanımlarına yönelik hazırlanmış etkinliğin içeriği şu şekildedir. Kazanımlara ulaşmak için ‘Sütçü’ adlı hikâye okunur ve konuk olarak ‘sütçü’ çağrılır. Hikâye çeşitli meslek gruplarındaki insanları ve bu insanların sütçü amcayla arasındaki diyaloglar içermektedir. Hikâye ile çocuklara; günlük yaşamın nasıl sürdüğü, insanlar arası ilişkiler, yardımlaşma, toplumda farklı rollere sahip bireylerin olduğu, sağlıklı yaşam ile ilgili durumlar aktarılmaya çalışılmıştır. Hikâye öncesinde ve sonrasında; tahminde bulunma, görsel öğeler ve değerlendirme soruları kullanılmıştır. Konunun pekiştirilmesi için sınıfa davet edilen sütçüden konu ile ilgili bilgi alınması sağlanmıştır. Konuk gittikten sonra sütün

faydaları ile ilgili çocuklarla birlikte şarkı söylenerek oyun oynanmıştır. Bu sayede çocukların durağan halden hareketli duruma geçmeleri sağlanmıştır. Sonra ‘Sütçü’ hikâyesi ile ilgili büyük ebatlardaki yapboz ile etkinliğe devam edilmiştir. Yapbozun birleştirmesi esnasında toplumda bulunan farklı meslekler hakkında sohbet edilmiştir. Bu etkinlik ile ilgili hazırlanan aile katılımında da toplumda bulunan farklı meslek grupları ve bu meslek gruplarının özellikleri hakkında çalışma yapmaları istenmiştir.

Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programını, belirlenen amaç ve kazanımların programın amacına uygunluğu, eğitim durumlarının yeterliliği ve uygulamaya uygunluğu, kullanılan materyallerin uygunluğu ve yeterliliği, amaçların dağılımındaki uygunluk ve verilen yönergelerin açıklığı gibi ölçütlere göre değerlendirilmesi için uzmanlara sunulmuştur. Uzmanlarla bire bir yapılan görüşmeler neticesinde, uzmanların değerlendirmesine bağlı olarak gerekli düzeltmeler yapılarak, Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programına son şekli verilmiştir(Ek-3).

4.4.3. Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programının Uygulanması

4.4.3.1. Ön Testin Uygulanması

Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programı uygulanmadan önce, Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ön test olarak deney ve kontrol gruplarına uygulanmıştır. Araştırmanın yapıldığı ilköğretim okulunun iki anasınıfından on sekiz deney grubu, on sekiz kontrol grubu olmak üzere toplam otuz altı çocuğun annesine ölçek uygulanmıştır.

Ön test uygulaması için gerekli izinler alınmıştır(Ek-4). Öncelikle, annelerle görüşmek için çocuklarını okula bıraktıkları ve aldıkları saatler dikkate alınarak görüşme saatleri planlanmıştır. Okullarda bireysel görüşmenin uygun bir şekilde yapılabilmesi için rahat bir oturma düzeni ve sessiz bir oda gibi gerekli ortam düzenlemesi yapılmıştır. Annelerle düzenlenen odada yüz yüze görüşme yoluyla genel bilgi formu ve Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği uygulanmıştır. Görüşme sırasında annenin çocuğu ile ilgili bilgileri rahatlıkla paylaşabilmesi ve dikkatinin dağılmaması

için görüşme odasına başka hiç kimsenin alınmamasına dikkat edilmiştir. Ölçeğin uygulama süresi her anne için ortalama on dakika sürmüştür.

4.4.3.2. Eğitim Programının Uygulanması

Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programı uygulamaları, çocukların sürekli eğitim gördükleri sınıf ortamında yapılmıştır. Araştırmacı, deney grubuna uygulayacağı eğitimden önce eğitim ortamını her etkinlik için uygun şekilde düzenlemiştir. Uygulama için gerekli masa ve sandalyeler ya da minderler uygun oturma pozisyonunda düzenlenmiştir ya da etkinliğe göre kenara çekilerek boş bir alan oluşturulmuştur. Daha önceden çocuk sayısı kadar hazırlanmış materyaller etkinlikler öncesinde araştırmacı tarafından sınıfa getirilmiştir. Eğer çocukların ve sınıf öğretmenin getirmesi gereken bir materyal kullanılacak ise önceden bildirilmiştir. Ayrıca uygulama esnasında, etkinlikle ilgili fotoğraf çekimleri yapılmıştır.

Eğitimci; uygulama öncesinde çocuklarla tanışmış ve yapılacak uygulama hakkında kısaca bilgi vermiştir. Uygulama esnasında eğitimci, çocuklara isimleriyle hitap etmeye özen göstermiştir. Çocuklarla ilk haftalarda; grup etkinliklerine kendiliğinden katılma, kendisinin ve başkalarının haklarına saygı gösterme, nezaket sözcüklerini kullanabilme, olumlu duygu ve düşüncelerini uygun bir şekilde ortaya koyabilme çalışmalarına yönelik serbest zaman, Türkçe dil ve sanat etkinliklerine yer verilmiştir. Sonraki haftalarda ise çocukların; çevresindeki güzellikleri koruyabilme, duygularını kontrol edebilme, başkalarıyla ilişkilerini yönetebilme ve başkalarının duygularını fark edebilmesine yönelik sanat, Türkçe dil, oyun-hareket ve fen-doğa etkinlikleri yapılmıştır. Son haftalarda da çocukların; kendisinin ve başkalarının farklı özelliklerini kabul edebilme, başladığı bir işi bitirebilme, toplumda farklı rollere sahip kişiler olduğunu söyleyebilme, başkalarının ve kendisinin hata yapabileceğini kabul etme, başkalarının hatalarını uygun yollarla söyleyebilmesine yönelik çalışmalarda serbest zaman, matematik, dramatizasyon, müzik ve konuk çağırma gibi etkinliklere yer verilerek, çocukların sosyal uyum becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu etkinlikler yapılırken, ailelerinde programa dahil olmasını sağlamak için haber mektupları

gönderilmiştir. Bu sayede, çocukların sosyal uyum becerilerinin evde de desteklenmesi sağlanmıştır.

Etkinliklere tüm çocukların katılımı sağlanmıştır. Gerektiğinde, etkinlikler küçük ve büyük gruplar halinde uygulanmıştır. Etkinlikler sırasında; materyal, çocukların etkinliklere katılmasının sağlanmasında kullanılan yöntemler ve değerlendirme soruları kullanılmıştır. Her etkinliğin sonunda etkinliklerle ilgili, çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri için değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken her çocuğun söz alması, duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için yeterli süre tanınmasına dikkat edilmiştir.

Sosyal uyum becerilerini içeren eğitim programı, araştırmacı tarafından 2009–2010 eğitim öğretim yılı ikinci dönemde haftada iki gün en az kırk beş dakika süre ile toplam on iki hafta boyunca uygulanmıştır. Eğitim programının kalıcılığına ilişkin veriler uygulama tamamlandıktan dört hafta sonra toplanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ve Genel Bilgi Formu aracılığıyla toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktararak SPSS 15 istatistik paket programı yardımıyla değerlendirilmiştir.

Anne-babalara uygulanan genel bilgi formunda bulunan yaş aralığı; 25 yaş ve altı, 26–30 yaş arası, 31–35 yaş arası, 36–40 yaş arası, 41 ve üzeri yaş olduğu halde, her bir yaş grubuna beşten az denek düştüğü için yaş gruplarının birbirine yakın olanlarında birleştirmeler yapılarak, her bir yaş grubunda en az beş bireyin olmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra, çocukların ve ailelerin demografik bilgilerine ilişkin dağılımları frekans ve yüzde değerleri olarak verilmiştir. Ölçeğin güvenirlik çalışması olarak Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Deney ve kontrol grupları arasında puan karşılaştırmaları için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Grup içi ön test-son test karşılaştırmalarında ve son test kalıcılık testi karşılaştırmalarında Wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Demografik özelliklere göre deney grubundaki karşılaştırmaların; iki

gruplu karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla gruplu karşılaştırmalarında ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Anlamlılık düzeyi olarak .05 kullanılmış olup, $p < .05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olduğu, $p > .05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

Araştırmanın sorularını cevaplamak amacıyla toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistikler aşağıda açıklanmıştır:

- Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin güvenilirliğini tespit etmek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik istatistiği yapılmıştır. Test ölçümlerinin güvenilirliğini kestirmede sıkça kullanılan yöntemlerinden birisi, Cronbach'ın (1951) alfa katsayısı yöntemidir. Baykul (2001), "Ölçme araçlarının veya ölçme sonuçlarının güvenirlikleri hesaplanabilir ve elde edilen sayıya güvenirlik kat sayısı denir. Güvenirlik kat sayısı bir korelasyon kat sayısı olup (0, +1) aralığında değerler alır" ifadesini kullanmıştır (Akt: Bademci, 2006:7).
- Sosyal uyum beceri eğitimine katılan çocukların Sosyal Uyum ve Beceri alt ölçek puanlarında, uygulanan eğitimin etkisine bağlı olarak deney sonrasında böyle bir eğitime katılmayan çocuklara göre farklılığın olup olmadığını test etmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bu analizde, "Mann Whitney U" testi ile bağımsız iki grubun aynı dağılıma sahip ana kütlelerden geldiği hipotezi test edilmiştir. Mann Wihtney U Testi, iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder (Büyüköztürk, 2005: 155).
- Grup içi ön test-son test karşılaştırmalarında ve son test kalıcılık testi karşılaştırmalarında Wilcoxon işaret testi kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan örneklem iki durumda ya da iki farklı koşulda ölçülüyorsa, Wilcoxon işaret testi kullanılabilir. Bu test, tekrarlanan ölçekli t-testinin parametrik olmayan alternatifidir (Kalaycı, 2009: 104).
- Demografik özelliklere göre deney grubundaki karşılaştırmaların; iki gruplu karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi, üç ve daha fazla gruplu

karşılaştırmalarında ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis H testi, birbirinden bağımsız iki ya da daha fazla grubun (örneklemin) bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin karşılaştırılarak iki dağılım arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacı ile kullanılan parametrik olmayan bir testtir.

BÖLÜM V

BULGULAR ve YORUM

Anasınıflarına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisini incelenmek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular;

- Çocuklara ve anne babalarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 2–7 arasında;
- Deney ve kontrol gruplarının Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği'ne ilişkin bulgular Tablo 8–19 ve Şekil 1–12
- Son test ve kalıcılık testi arasındaki ilişki Tablo 20 ve Şekil 13'te verilmiştir.

5.1. Çocuklara ve Anne Babalarına İlişkin Demografik Bilgiler

Örnekleme alınan çocukların; okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresine, kardeş sayılarına, cinsiyetlerine göre dağılımlarıyla ilgili bulgular Tablo 2–4 arasında, çocukların anne ve babalarının yaşlarına, öğrenim durumlarına göre dağılımlarıyla ilgili bulgular ise Tablo 5–7 arasında verilmektedir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Gitme Süresine Göre Dağılımı

Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Gitme Durumu	Deney		Kontrol	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Bir Yıl	8	44.40	9	50.00
İki yıl ve üzeri	10	55.60	9	50.00
Toplam	18	100.00	18	100.00

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubunda yer alan çocukların % 44.40'ının bir yıldır, % 55.60'ının iki yıl ve daha uzun süredir; kontrol grubunda yer alan çocukların ise % 50.00'sinin bir yıldır ve % 50.00'sinin iki yıl ve daha uzun süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam ettikleri görülmektedir. Çocukların okul öncesi eğitim kurumuna gitme süresine göre deney ve kontrol grubunda dengeli bir dağılım gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 3'te deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların kardeş sayılarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Deney		Kontrol	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Tek Çocuk	8	44.40	7	38.90
İki kardeş ve üzeri	10	55.60	11	61.10
Toplam	18	100.00	18	100.00

Tablo 3 incelendiğinde deney grubunda yer alan çocukların % 44.40'ının tek çocuk, %55.60'ının iki ve daha fazla kardeşe sahipken, kontrol grubunda yer alan çocukların ise % 38.90'ının tek çocuk, % 61.10'unun iki ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4’te deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Deney		Kontrol	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Kız	9	50.00	8	44.40
Erkek	9	50.00	10	55.60
Toplam	18	100.00	18	100.00

Tablo 4 incelendiğinde, deney grubunda yer alan çocukların % 50.00’sinin kız ve % 50’sinin erkek; kontrol grubunda yer alan çocukların ise % 44.40’ının kız, % 55.60’ının erkek olduğu görülmektedir. Çocukların cinsiyetlerine göre deney ve kontrol grubunda dengeli bir dağılım gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 5’te deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların annelerinin yaşlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Annelerinin Yaşlara Göre Dağılımı

Anne Yaş	Deney		Kontrol	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
30 yaş ve altı	10	55.60	11	61.10
31+ Yaş	8	44.40	7	38.90
Toplam	18	100.00	18	100.00

Tablo 5’e göre deney grubunda yer alan çocukların annelerinin %55.60’ının 30 yaş ve altı, %44.40’ının 31 yaş ve üzeri olduğu; kontrol grubunda yer alan çocukların annelerinin ise %61.10’unun 30 yaş ve altı, %38.90’ının ise 31 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 6’da deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların babalarının yaşlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 6. Deney ve Kontrol grubunda Yer Alan Çocukların Babalarının Yaşlara Göre Dağılımı

Baba Yaş	Deney		Kontrol	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
35 yaş ve altı	13	72.20	13	72.20
36+ Yaş	5	27.80	5	27.80
Toplam	18	100.00	18	100.00

Tablo 6'ya göre deney grubunda yer alan çocukların babalarının % 72.20'sinin 35 yaş ve altı, %27.80'inin 36 yaş ve üzeri olduğu; kontrol grubunda yer alan çocukların babalarının ise %72.20'sinin 35 yaş ve altı, %27.80'inin ise 36 yaş ve üzerinde olduğu bulunmuştur.

Tablo 7'de deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların annelerinin öğrenim durumlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Anne ve Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	Deney Grubu				Kontrol Grubu			
	Anne		Baba		Anne		Baba	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
İlköğretim	7	38.90	4	22.30	6	33.30	6	33.30
Lise	6	33.30	6	33.30	7	38.90	6	33.30
Üniversite	5	27.80	8	44.40	5	27.80	6	33.30
Toplam	18	100.00	18	100.00	18	100.00	18	100.00

Tablo 7’de deney grubunda yer alan çocukların annelerinin % 38.90’nı ilköğretim mezunu, % 33.30’unun lise mezunu, % 27.80’inin üniversite mezunu olduğu; babalarının ise % 22.30’ünün ilköğretim mezunu, % 33.30’unun lise mezunu, % 44.40’ının üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda yer alan çocukların annelerinin % 33.30’unun ilköğretim mezunu, % 38.90’nın lise mezunu ve % 27.80’inin üniversite mezunu olduğu; babalarının ise % 33.30’unun ilköğretim mezunu, % 33.30’unun lise mezunu ve % 33.30’unun üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

5.2. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği'ne İlişkin Bulgular

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ Ön Test Puanları Açısından Mann-Whitney U Testi Sonuçları

SUB Alt Faktör	Grup	n	$\bar{X}$	Sıra Ortalaması	s.s.	z	p
Sosyal Uyum	Deney	18	34.40	18.50	1.90	0	1
	Kontrol	18	34.40	18.50	1.90		
Sosyal Uyumsuzluk	Deney	18	20.80	17.50	1.10	-0.601	0.549
	Kontrol	18	20.70	19.50	2.00		

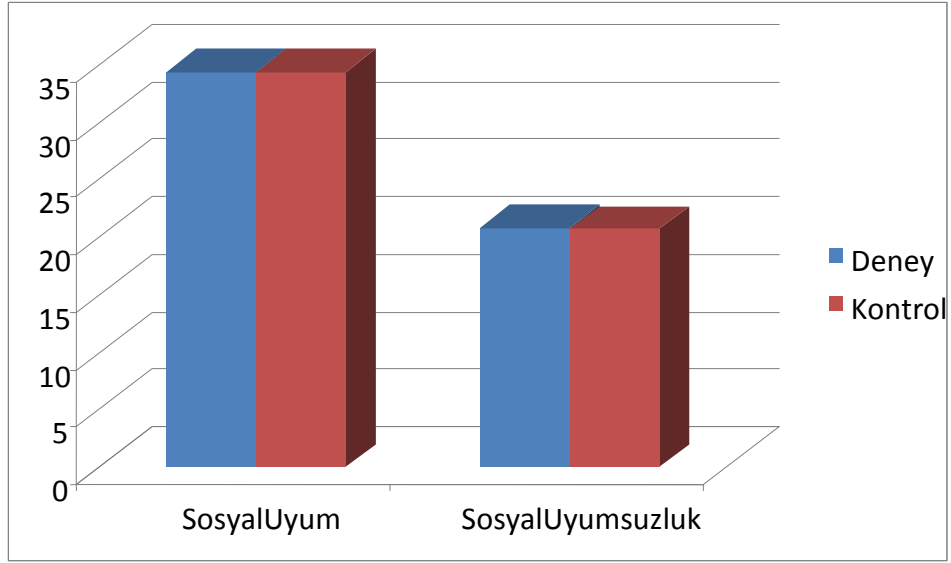
* $p < .05$

Tablo 8'e göre sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum alt faktörüne ait ön test puanları incelendiğinde; deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X} = 34.40$ ve sıra ortalama puanlarının 18.50 olduğu görülmektedir.

Sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyumsuzluk alt faktörüne ait ön test puanlarına göre deney grubundaki çocukların puan ortalamaları $\bar{X} = 20.80$ ve sıra ortalama puanları 17.50'dir. Kontrol grubundaki çocukların ise sosyal uyumsuzluk alt faktörü puan ortalamaları $\bar{X} = 20.70$ ve sıra ortalama puanları 19.50 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi sosyal uyum alt faktörü açısından deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($z = 0$, $p > .05$). Aynı şekilde sosyal uyumsuzluk ön test puanları açısından da deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($z = -0.601$, $p > .05$).

Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların SUBÖ'nin alt faktörlerine göre ön test puanları Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Ön Test Puanları

Tablo 8 ve Şekil 1’de; deney ve kontrol grubu ön test puanlarının, sosyal uyum ve beceri ölçeğinin tüm alt faktörlerinde birbirine yakın olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi, eğitime başlarken deney ve kontrol grubunun sosyal uyum beceri gelişimi yönünden benzer özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 9’da deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların SUBÖ alt faktörlerine ilişkin son test puanlarına göre Mann-Whitney U Testi sonuçları, Şekil 2’de de deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların SUBÖ alt faktörlerine ilişkin son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ Son Test Puanları Açısından Mann-Whitney U Testi Sonuçları

SUB Alt Faktör	Grup	n	$\bar{X}$	Sıra Ortalaması	s.s.	z	p
Sosyal Uyum	Deney	18	48.60	27.50	0.80	-5.315	0.0001*
	Kontrol	18	37.40	9.50	1.30		
Sosyal Uyumsuzluk	Deney	18	10.00	9.50	0.60	-5.248	0.0001*
	Kontrol	18	17.60	27.50	1.40		

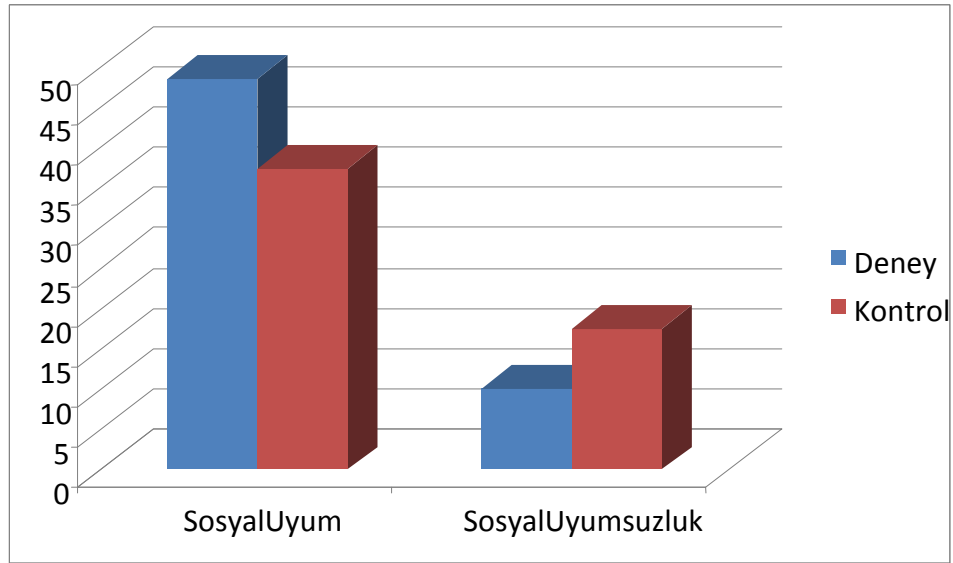
* $p < .05$

Tablo 9’da, deney grubunda yer alan çocukların sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum alt faktörüne ait son test puan ortalamalarının $\bar{X} = 48.60$ ve sıra ortalama puanlarının 27.50 olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun puan ortalamaları ise $\bar{X} = 37.40$ ve sıra ortalama puanları 9.50’dir.

Sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyumsuzluk alt faktörüne ait son test puanlarına göre deney grubunda yer alan çocukların puan ortalamaları $\bar{X} = 10.00$ ve sıra ortalama puanları 9.50’dir. Kontrol grubunda yer alan çocukların puan ortalamaları ise $\bar{X} = 17.60$ ve sıra ortalama puanları 27.50 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi sosyal uyum alt faktörü açısından deney ve kontrol grupları arasında uygulama sonrasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($z = -5.315$, $p < .05$). Bununla birlikte uygulama sonrasında deney grubundaki çocukların sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarının, kontrol grubu çocuklarının puanlarından anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmüştür ($z = -5.248$, $p < .05$).

Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların SUBÖ’nin alt faktörlerine göre son test puanları Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Son Test Puanları

Tablo 9 ve Şekil 2’de görüldüğü gibi, sosyal uyum beceri eğitim programı uygulanan deney grubunun, kontrol grubuna göre sosyal uyum puanı yüksek, sosyal uyumsuzluk puanı ise daha düşük çıkmıştır. Deney grubunda uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının, çocukların sosyal uyum becerilerini artırmaya ve sosyal uyumsuzluklarını azaltmaya yönelik beceriler kazanmasında etkili olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol grupları arasında hem sosyal uyum hem de sosyal uyumsuzluk alt faktörlerinde anlamlı bir farkın olması, sosyal uyum beceri eğitim programında yer alan etkinliklerin, çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimini destekler nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır.

Sosyal uyum becerilerinin temelinde; çocuğun kendisinin ve başkalarının duygularını ifade etmesi, duygularının nedenlerini açıklaması, başkalarının duygularını paylaşması, kendisini başkalarının yerine koyarak duygularını açıklaması, kendiliğinden iletişimi başlatması, günlük yaşamdaki kurallara uyması, olumlu-olumsuz duygu ve düşüncelerini uygun şekilde ortaya koyması, yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlaması, kendisinin ve başkalarının haklarına saygı göstermesi ve gerekli durumlarda nezaket sözcüklerini kullanması gibi davranışlar yer almaktadır. Deney grubunda

bulunan çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programı; çocukların sahip olması gereken bu beceriler dikkate alınarak hazırlandığı için, çocukların sosyal uyum becerilerini arttırmış ve sosyal uyumsuzluklarını azaltmıştır denebilir.

Guglielmo ve Tryon (2001), sosyal beceri eğitimi ile desteklenmiş okul öncesi eğitim programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisini incelemek amacıyla yaptığı araştırmaya 19 deney ve 20 kontrol grubu çocuğu katılmıştır. Sosyal beceri eğitimi alan deney grubunda; paylaşma ve işbirliği gibi davranışların kontrol grubuna göre daha fazla olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Avcıoğlu (2003), yaptığı çalışmada okul öncesi dönemdeki dört-altı yaş arasında bulunan 14 çocuğa sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan eğitim programının etkililiğini incelemiştir. Araştırma sonucunda, geliştirilen sosyal beceri eğitim programının çocukların dinleme becerileri, sözel açıklama becerileri ve kişiler arası becerilerinin geliştirilmesiyle ilgili sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Domitrovich ve diğerleri (2007), okul öncesi çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerini geliştirme ve problem davranışları azaltmak için, alternatif düşünme stratejilerini içeren destekleyici eğitim programının etkisini inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada, ön test ve son test puanları arasında farklılıklar olduğu; çocukların sosyal ve duygusal yeterlilikleri açısından da akranlarına göre daha yüksek düzeyde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi; okul öncesi çocuklarının sosyal uyum beceri gelişimleri, deney grubuna uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programından olumlu ölçüde etkilenmektedir ve bulgular araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 10'da deney grubunda yer alan çocukların SUBÖ alt faktörlerine ilişkin ön test ve son test puanlarına göre Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi sonuçları, Şekil 3'de de deney grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait ön test ve son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 10. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları, Standart Sapma ve Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi Sonuçları

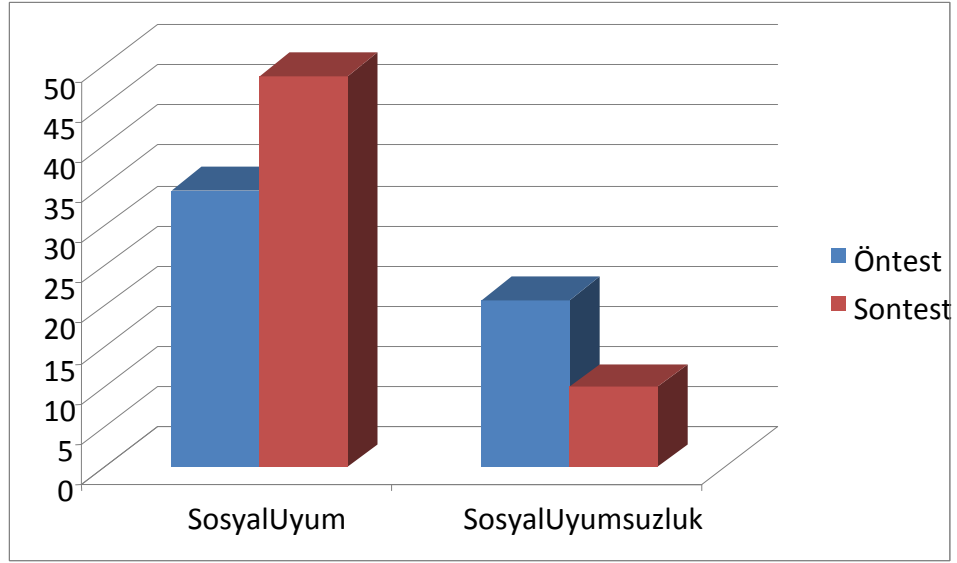
SUB Alt Faktörü	Deney Grubu					
	Uygulama	<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal Uyum	Ön test	18	34.40	1.90	-3.74	0.0001*
	Son test	18	48.60	0.80		
Sosyal Uyumsuzluk	Ön test	18	20.80	1.10	-3.78	0.0001*
	Son test	18	10.00	0.60		

* $p < .05$

Tablo 10'a göre, deney grubuna uygulanan sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum alt faktörüne ait ön test puan ortalamalarının $\bar{X} = 34.40$ ve son-test puan ortalamalarının ise $\bar{X} = 48.60$ olduğu görülmektedir. Sosyal uyumsuzluk alt faktörüne ait ön test puan ortalamaları $\bar{X} = 20.80$ ve son-test puan ortalamaları $\bar{X} = 10.00$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde, uygulama sonrasında deney grubundaki çocukların sosyal uyum alt faktörü puanlarının anlamlı derecede yükseldiği ($z = -3.74$, $p < .05$), sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarının ise anlamlı derecede düştüğü ($z = -3.78$, $p < .05$) görülmektedir.

Deney grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait ön test ve son test puan ortalamaları Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 10 ve Şekil 3'e göre; çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının, sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktörleri üzerinde anlamlı ölçüde olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Sosyal becerilerin bir çoğu gözlem yoluyla öğrenilmektedir. Yaşamın ilk yıllarında anne-babalar ve öğretmenler sosyal becerilerin kazanılmasında önemli rol oynamaktadır. Uygun rol modelinin olmaması ise sosyal becerilerin kazanılmasına engel olmaktadır (Lieberman, Derisi & Mueser, 1989: Akt: Greene & Burleson, 2003: 137). Çocuğun sosyalleşebilmesi için yaşamında etkili olabilmesi için; işbirliği, sorumluluk, atılganlık, uyum, kendini kontrol etme, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla bir işi yürütme, duygularını ifade etme, plan yapma ve problem çözme gibi sosyal becerileri öğrenmesi gerekmektedir (Ceylan, 2009:2; Kansu ve Beceren, 2004: 10–11). Çocuğun sosyalleşmesi, sosyal beceri eğitimi sayesinde daha kolay gerçekleşir.

Deney grubundaki çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi ile, çocukların sosyal uyum becerilerinin güçlendiği düşünülmektedir.

Kurt (2007), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımli eğitim programının etkisini

incelemiştir. Çalışmada; deney grubunda bulunan çocukların ön test ve son test puanları açısından, son test lehine fark çıktığını tespit etmiştir.

Bu bulgular; deney grubundaki çocukların sosyal uyum becerisiyle ilgili puanlarının, sosyal uyum beceri eğitim programı uygulandıktan sonra, sosyal uyum becerilerindeki artışı destekler niteliktedir.

Tablo 11’de kontrol grubunda yer alan çocukların SUBÖ alt faktörlerine ilişkin ön test ve son test puanlarına göre Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi sonuçları, Şekil 4’de de kontrol grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait ön test ve son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 11. Kontrol Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları, Standart Sapma ve Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi Sonuçları

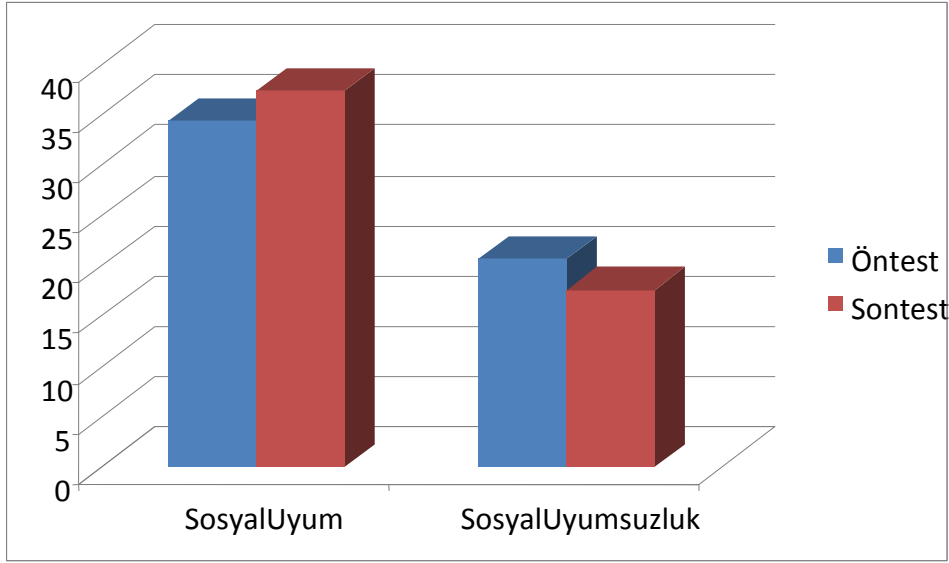
SUB Alt Faktörü	Kontrol Grubu					
	Uygulama	<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal Uyum	Ön test	18	34.40	1.90	-3.75	0.0001*
	Son test	18	37.40	1.30		
Sosyal Uyumsuzluk	Ön test	18	20.70	2.00	-3.76	0.0001*
	Son test	18	17.60	1.40		

* $p < .05$

Tablo 11’de, kontrol grubuna uygulanan sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum alt faktörüne ait ön test puan ortalamalarının $\bar{X}= 34.40$ olduğu ve son test puan ortalamalarının ise $\bar{X}= 37.40$ olduğu görülmektedir. Sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyumsuzluk alt faktörüne ait ön test puan ortalamaları $\bar{X}= 20.70$ ve son test puan ortalamaları ise $\bar{X}= 17.60$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde uygulama sonrasında deney grubundaki çocukların sosyal uyum alt faktörü puanlarının anlamlı derecede yükseldiği ($z= -3.75, p < .05$), sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarının ise anlamlı derecede düştüğü ($z= -3.76, p < .05$) görülmektedir.

Kontrol grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait ön test ve son test puan ortalamaları Şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 4. Kontrol Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 11 ve Şekil 4'e göre, kontrol grubuna sosyal uyum beceri eğitim programı uygulanmamış olmasına rağmen ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Bu durum, ön test ve son test arasında geçen sürede gelişimin ve okul öncesi eğitim programının etkisi gibi nedenlerle çocukların sosyal uyum becerilerinde belirli bir artışın olmasıyla açıklanabilir. Araştırmacılar yaşı ilerlemesiyle birlikte sosyal beceri gelişiminde de artış olacağını belirtmektedirler (Papalia, Sally, Olds & Dusiken, 1998: 289; Poole, Miller & Church, 2003: 31; Ryder, 1995: 39)

Tablo 10 ve Tablo 11 birlikte değerlendirildiğinde deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyal uyum alt faktörü puanlarında anlamlı derecede artma, sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarında ise anlamlı derecede azalma olduğu belirlenmiştir. Araştırmada uygulanan programın etkililiğinin belirlenmesi amacıyla her iki grupta da ön test ve son test puanları arasındaki farklar incelenmiştir.

Tablo 12'de deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların SUBÖ alt faktörlerine ilişkin ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkların ortalamalarının Mann-Whitney U Testi sonuçları, Şekil 5'de de ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki farkların ortalamaları verilmiştir.

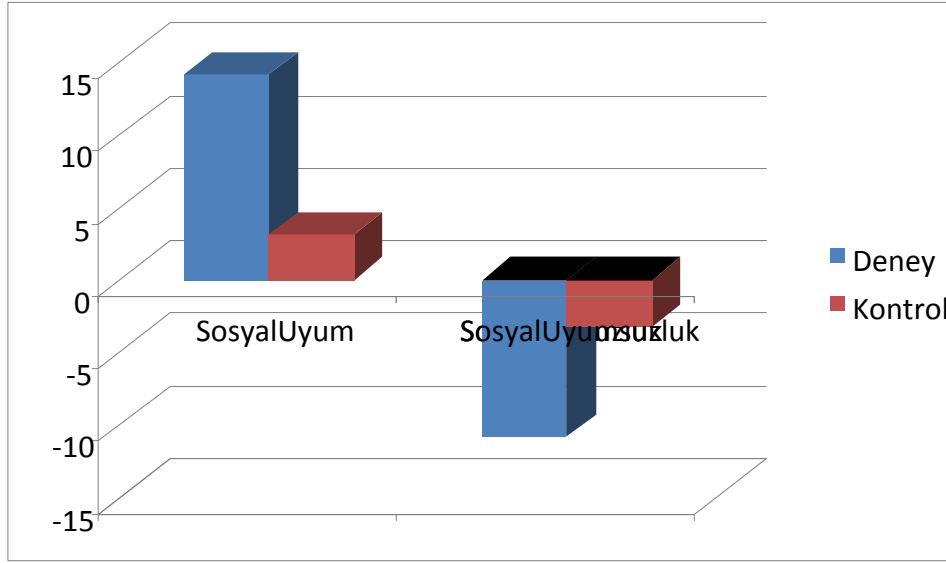
Tablo 12. Deney ve Kontrol grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Ortalamaları Arasındaki Farkların Ortalamalarının Karşılaştırılması için Mann-Whitney U Testi Sonuçları

SUB Alt Faktörü	Grup	n	Ortalamalar Arasındaki Fark Ortalamaları	Sıra Ortalaması	s.s.	z	p
Sosyal Uyum	Deney	18	14.20	27.50	1.90	-5.244	0.0001*
	Kontrol	18	3.10	9.50	0.70		
Sosyal Uyumsuzluk	Deney	18	-10.80	9.50	1.30	-5.187	0.0001*
	Kontrol	18	-3.20	27.50	1.50		

* $p < .05$

Tablo 12 incelendiğinde deney grubundaki çocukların sosyal uyum alt faktöründeki ortalama puanlarındaki artışın $\bar{X}_1 - \bar{X}_2 = 14.20$ olduğu, kontrol grubundaki çocukların ortalama puanlarındaki artışın ise $\bar{X}_1 - \bar{X}_2 = 3.10$ olduğu ve deney grubundaki çocukların sosyal uyum alt faktöründe, ön test son test puan ortalamaları arasındaki farklara göre kontrol grubu çocuklarının puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde deney grubundaki çocukların sosyal uyumsuzluk alt faktöründeki ortalama puanlarındaki azalma miktarı $\bar{X}_1 - \bar{X}_2 = 10.80$ olarak, kontrol grubundaki çocukların ortalama puanlarındaki azalma miktarı ise $\bar{X}_1 - \bar{X}_2 = 3.20$ olarak hesaplanmış ve deney grubundaki çocukların sosyal uyumsuzluk alt faktöründe, ön test son test puan ortalamaları arasındaki farkın, kontrol grubu çocuklarının puanlarına göre daha fazla azalma gösterdiği bulunmuştur. Sosyal uyum beceri eğitimi programının uygulanması sonucunda; sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum alt faktöründeki ön test-son test ortalama puan farklarındaki artışın ($z = -5.244$, $p < .05$) ve sosyal uyumsuzluk alt faktöründeki ön test-son test ortalama puan farklarındaki azalışın ($z = -5.187$, $p < .05$) deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmüştür.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait ön test ve son test ortalamaları arasındaki farkların ortalamaları Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Ön Test ve Son Test Ortalamaları Arasındaki Farkların Ortalamaları

Tablo 12 ve Şekil 5’te görüldüğü gibi; deney grubunda uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının etkisiyle, sosyal uyum puanlarında artma, sosyal uyumsuzluk puanlarında ise azalma görülmüştür. Kontrol grubundaki çocukların, sosyal uyumsuzluk puanlarındaki azalmanın ve sosyal uyum puanlarındaki artmanın normal gelişim sürecinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ayrıca; deney grubundaki çocukların sosyal uyum becerilerinin artmasında, çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi süresince; iletişimi başlatma ve devam ettirme, karşısındaki kişileri anlama, olumlu ve yardımlaşmaya dayalı ilişkiler kurma, toplumsal kurallara uyma, sorumluluk alma, duygularını tanıma, duygularını ifade etme ve duygularını kontrol etme gibi sosyal-duygusal davranışlara yönelik deneyimleri yaparak ve yaşayarak kazanmalarının ve aile katılımı etkinlikleriyle eğitimin evde de desteklenmesinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Tablo 13’te çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresine göre SUBÖ son test puanlarının Mann-Whitney U Testi sonuçları, Şekil 6’da da çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresine göre SUBÖ son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 13. Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Süresine Göre SUBÖ Son Test Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

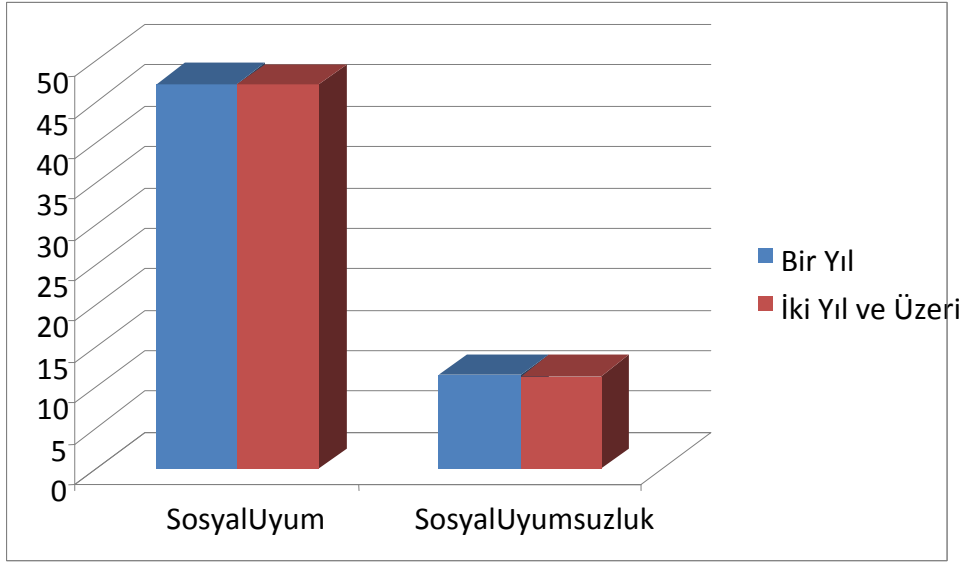
SUB Alt Faktörü	Okul öncesi eğitime devam etme süresi	Mann-Whitney U					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	Sıra Ort.	<i>ss</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal uyum	Bir yıl	8	47.25	9.70	0.88	-0.147	0.883
	İki yıl ve üzeri	10	47.10	9.40	1.10		
Sosyal uyumsuzluk	Bir yıl	8	11.50	9.90	0.75	-0.289	0.773
	İki yıl ve üzeri	10	11.40	9.20	0.96		

$p > .05$

Tablo 13'te sosyal uyum alt faktörü puanlarına bakıldığında; okul öncesi eğitime bir yıl süreyle devam çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.25$ ve sıra ortalama puanlarının 9.70 olduğu görülmektedir. İki yıl ve üzeri süre okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal uyum alt faktörü puan ortalamaları $\bar{X}= 47.10$ ve sıra ortalama puanları ise 9.40'dır

Sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarına bakıldığında; okul öncesi eğitime bir yıl süreyle devam çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.50$ ve sıra ortalama puanlarının 9.90 olduğu görülmektedir. İki yıl ve üzeri süre okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal uyumsuzluk alt faktörü puan ortalamaları $\bar{X}= 11.40$ ve sıra ortalama puanları ise 9.20'dir

Çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresine göre SUBÖ son test puan ortalamaları Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6. Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Süresine Göre SUBÖ Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 13 ve Şekil 6’da, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresine göre; sosyal uyum ($z = -0.147, p > .05$) ve sosyal uyumsuzluk ($z = -0.289, p > .05$) alt faktör puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişiminde, okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresinin etkisinin olmadığı görülmektedir. Bunun sebebinin; okul öncesi eğitim programının sosyal becerilere yönelik kazanımlarının yetersiz oluşu, çocuğun okul öncesi eğitime devam ettiği süre içerisinde sosyal uyumu becerilerini destekleyici etkinliklerin yeterli ölçüde yapılandırılmamasından kaynaklanabilir. Aynı şekilde, sosyal uyum beceri eğitiminin haftada iki gün uygulanmasından dolayı, okul öncesi eğitime bir yıl süreyle devam eden çocuklar ile iki yıl ve üzeri süreyle devam eden çocuklar arasında farkın çıkmayışına neden olmuş olabilir.

Uzmen (2001), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlardan paylaşma ve yardım etme davranışlarının, bu davranışları işleyen resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğini belirlemek amacıyla deneysel bir çalışma yapmıştır. Araştırma kapsamına okul öncesi eğitimi kurumuna devam eden 40 altı yaş çocuğu alınmıştır. Ön-test ve son-testte çocukların yardım etme

davranışları değerlendirilmiştir ve çocukların yardım etme ve paylaşma gibi sosyal davranışları üzerinde çocukların okula devam etme sürelerinin etkili olmadığını saptamıştır.

Koçak ve Tepeli'nin (2004) yaptıkları araştırma sonuçları da bu bulgularla paralellik göstermektedir. Koçak ve Tepeli (2004), dört-beş yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışları açısından çocukların okula devam süreleri arasında farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Özbey (2009), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarına ilişkin durum tespiti yapmak ve sosyal becerileri destekleme ve problem davranışları azaltmaya yönelik hazırlanmış eğitim programının etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin sosyal uyum becerilerine herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme sürelerinin, sosyal uyum becerilerine herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir ve bu sonuç yapılan çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 14'te çocukların kardeş sayısına göre SUBÖ son test puanlarının Mann-Whitney U Testi sonuçları, Şekil 7'de de çocukların kardeş sayısına göre SUBÖ son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 14. Çocukların Kardeş Sayısına Göre SUBÖ Son Test Puanının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

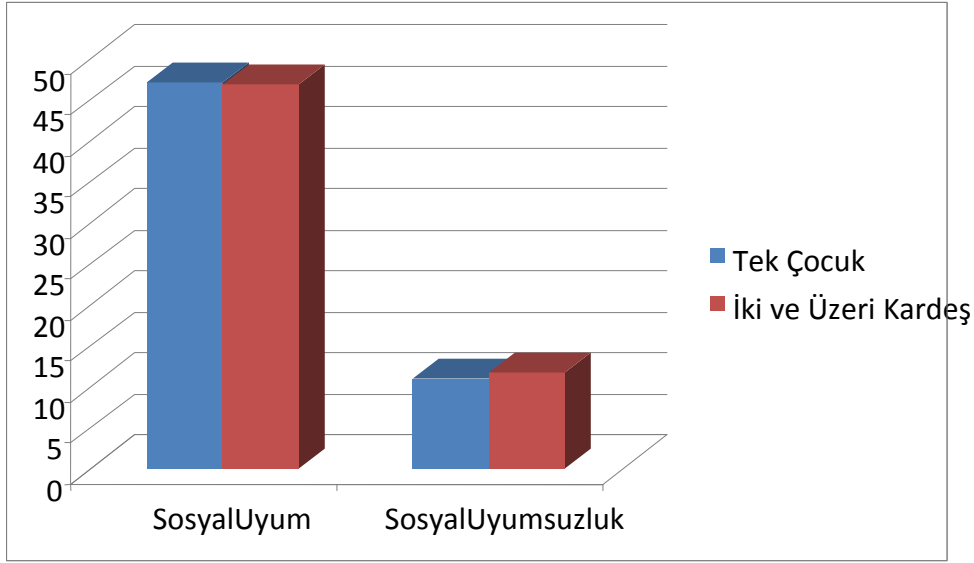
SUBÖ Alt Faktörü	Kardeş sayısı	Mann-Whitney U					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	Sıra Ortalaması	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal uyum	Tek çocuk	8	47.25	0.88	9.70	-0.147	0.883
	İki ve üzeri kardeş	10	47.10	1.10	9.40		
Sosyal uyumsuzluk	Tek çocuk	8	11.12	0.83	7.60	-0.144	0.149
	İki ve üzeri kardeş	10	11.70	0.82	11.00		

$p > .05$

Tablo 14'te çocukların kardeş sayısına göre sosyal uyum alt faktörü puanlarına bakıldığında; iki ve üzeri kardeşi olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.10$ ve sıra ortalaması puanlarının 9.40, tek çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.25$ ve sıra ortalaması puanlarının ise 9.70 olduğu görülmektedir. Kardeş sayısına göre çocuklar arasında sosyal uyum alt faktör puanları bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($z= -0.147, p > .05$).

Sosyal Uyumsuzluk alt faktörü puanlarına bakıldığında; iki ve üzeri kardeşi olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.70$ ve sıra ortalaması puanlarının 11.00, tek çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.12$ ve sıra ortalaması puanlarının ise 7.60 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre iki ve üzeri kardeşi olan çocuklar ile tek çocuklar arasında sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($z= -0.144, p > .05$).

Çocukların kardeş sayısına göre SUBÖ'nin alt faktörlerine göre son test puan ortalamaları Şekil 7'de sunulmuştur.

Şekil 7. Çocukların Kardeş Sayısı Durumuna Göre SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 14 ve Şekil 7’de çocukların kardeş sayısına göre; sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından farklılık görülmemektedir.

Bu durum, kardeş sayısı kaç olursa olsun, çocuğun sosyal uyumu becerilerinin gelişimini destekleyen eğitimden kaynaklandığı söylenebilir. Deney grubundaki çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitim programında aynı zamanda aile katılım etkinliklerine de yer verilmiştir. Bu etkinliklerle çocuğun evde; günlük yaşamdaki kurallara uyma, başladığı işi bitirme çabası gösterme, duygularının nedenlerini açıklama, hata yapabileceğini kabul etme ve olumlu / olumsuz duygu ve düşüncelerini uygun şekilde ortaya koyma gibi beceri gelişimi de desteklenmiştir. Bu yüzden, çocukların sosyal uyum becerileri gelişiminin, kardeş sayısı ile anlamlı bir ilişki göstermediği söylenebilir.

Atılğan (2001), okul öncesi eğitimi alan ve almayan çocukların sosyal becerilerini karşılaştırdığı araştırmasında çocukların kardeş sayısının sosyal beceri puanları üzerinde önemli bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Uzmen (2001), çocukların kardeş sayılarının yardım etme ve paylaşma davranışları üzerinde etkili olmadığını saptamıştır.

Oran ve Deniz (2004), anaokuluna devam eden çocukların sosyal uyumlarını inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Araştırma kapsamına 120 altı yaş çocuğu alınmıştır. Araştırma sonucunda çocukların kardeş sayısı ile sosyal uyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Gizir ve Baran (2003) araştırmasında, dört-beş yaş çocuklarında kardeş sayısının işbirliği ve sosyal ilişkilere ilişkin davranışlarda farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte araştırmada, iki kardeşi olan çocukların puanlarının, tek çocuklara göre ve bir kardeşi olan çocuklara göre daha düşük olduğu belirtilmektedir.

Sarı (2007) araştırmasında beş-altı yaş çocuklarının sosyal uyumlarının kardeş sayısına göre farklılık yaratmadığı ancak tek çocukların sosyal uyum puanlarının bir ve iki kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

şehirli (2007), araştırmasında, tek çocukların 2 kardeş olanlara göre daha uyumlu oldukları, 3 kardeş ve daha üzeri olan çocukların, tek çocuklara göre daha çok sosyal kayęı gösterdikleri ve 2 kardeş olan çocukların tek ocuk olanlara oranla daha çok istenmeyen davranışlar sergiledikleri bulgusuna ulaşmıştır.

Yapılmış araştırma sonuçları incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Tablo 15’te çocukların cinsiyetlerine göre SUB son test puanlarının Mann-Whitney U Testi sonuçları, şekil 8’de de çocukların cinsiyetlerine göre SUB son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 15. Çocukların Cinsiyetlerine Göre SUBÖ Son Test Puanının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

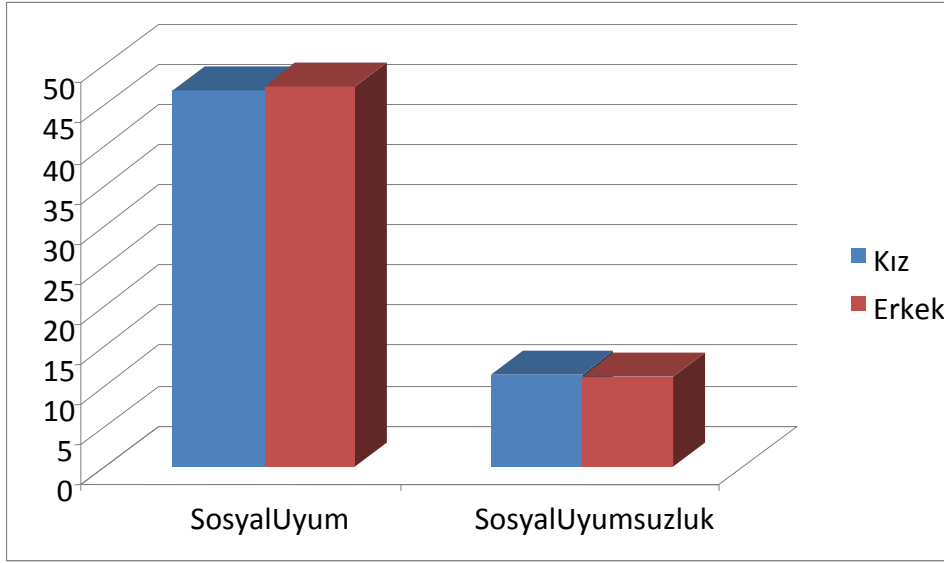
SUBÖ Alt Faktörü	Cinsiyet	Mann-Whitney U					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	Sıra Ortalaması	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal uyum	Kız	9	46.88	1.16	8.10	-1.265	0.206
	Erkek	9	47.44	0.72	10.90		
Sosyal uyumsuzluk	Kız	9	11.55	0.88	10.00	-0.431	0.667
	Erkek	9	11.33	0.86	9.00		

$p > .05$

Tablo 15'te çocukların cinsiyetlerine göre sosyal uyum alt faktörü puanları incelendiğinde; kız çocuklarının puan ortalamalarının $\bar{X}= 46.88$ ve sıra ortalaması puanlarının 8.10, erkek çocuklarının puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.44$ ve sıra ortalaması puanlarının ise 10.90 olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre çocuklar arasında sosyal uyum alt faktör puanları bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($z= -1.265, p > .05$).

Sosyal Uyumsuzluk alt faktörü puanlarına bakıldığında; kız çocuklarının puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.55$ ve sıra ortalaması puanlarının 10.00, erkek çocuklarının puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.33$ ve sıra ortalaması puanlarının ise 9.00 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre kız çocuklar ile erkek çocuklar arasında sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($z= -0.431, p > .05$).

Çocukların cinsiyetlerine göre SUBÖ'nin alt faktörlerine göre son test puan ortalamaları Şekil 8'de sunulmuştur.

Şekil 8. Çocukların Cinsiyetlerine Göre SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Göre Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 15 ve Şekil 8’de çocukların cinsiyetine göre; sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından farklılık görülmemektedir. Çocukların sosyal uyum becerilerinin cinsiyete göre farklılık göstermesinin nedeni, cinsiyet farklılığından ziyade son yıllarda erkek ve kız çocuklarına aile ve toplumun ön gördüğü rollerde yaşanan değişimin etkisi olabilir. Son yıllarda çocukların cinsiyetlerine göre rol biçme yerine toplumun ihtiyaçları doğrultusunda her iki cinse de eşitlikçi yaklaşım gösterilerek, erkek çocuk-kız çocuk arasında bulunan ayrımcılığın azalmış olması da bu sonucun çıkmasında etkili olabilir. Sosyal uyum ve becerilerin cinsiyete bağlı olarak değil; çocuğun bire bir yaşadıkları ya da gözlemledikleri olaylara bağlı olarak geliştiği ya da değiştiği ve uygulanan sosyal uyum beceri programının, hem kız hem de erkek çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimi üzerinde anlamlı ölçüde etkisi olduğu söylenebilir.

Orçan ve Deniz (2006) yaptıkları çalışmada, anaokuluna devam eden altı yaşındaki 120 çocuğun sosyal uyumlarını incelemişlerdir. Araştırmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Ölçme aracı “Uyumsal Davranış Ölçeği (Adaptive Behaviour Scale)” uygulanmıştır. Sonuç olarak, çocukların cinsiyetinin sosyal uyum puanlarını etkilemediği bulunmuştur.

Seven'in (2006) altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında, çocukların sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını bulunmuştur. Yani sosyal beceri düzeyleri kız ve erkek çocuklara göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Peker'in (2001) "Anaokulu Çocuklarının Belirsizlik İçeren Sözlü İletişim Durumlarında Anlam Çıkarabilme Becerileri"ni incelediği çalışmasında kız ve erkeklerin farklı biçimlerde sunulan cümle-resim birleşimlerine verdikleri doğru cevapların birbirlerine çok yakın olduğu ve cinsiyete göre çocuklar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal uyum becerilerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulgusu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Tablo 16'da annelerin yaşlarına göre çocukların SUBÖ son test puanlarının Mann-Whitney U Testi sonuçları, Şekil 9'da da annelerin yaşlarına göre çocukların SUBÖ son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 16. Annelerinin Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ Son Test Puanının Mann-Whitney u Testi Sonuçları

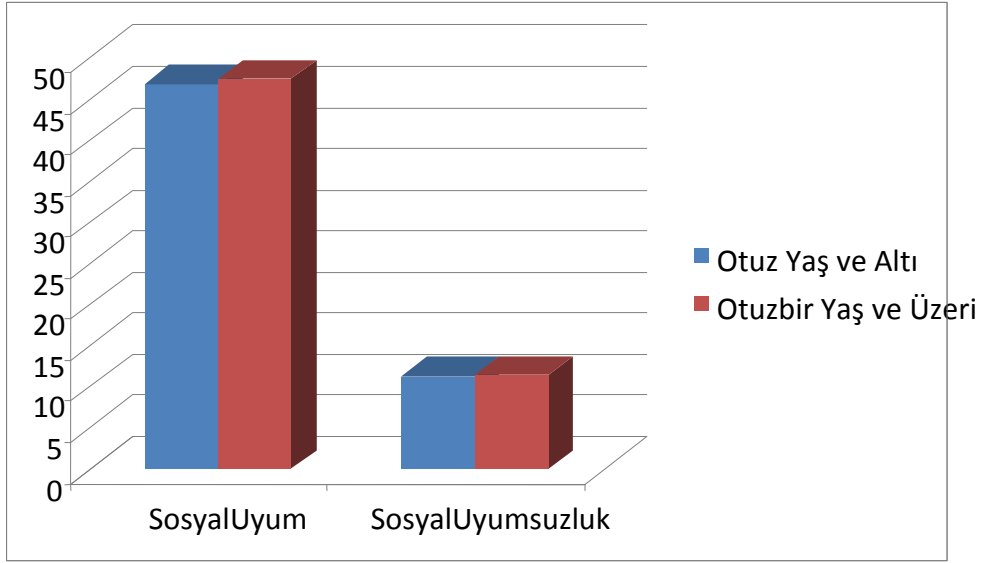
SUBÖ Alt Faktörü	Anne yaş	Mann-Whitney U					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	Sıra Ort.	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal uyum	30 yaş ve altı	10	46.90	1.10	8.10	-1.371	0.170
	31 ve üzeri	8	47.50	0.75	11.30		
Sosyal uyumsuzluk	30 yaş ve altı	10	11.40	0.96	9.20	-0.289	0.773
	31 ve üzeri	8	11.50	0.75	9.90		

$p > .05$

Tablo 16’da annelerin yaşlarına göre çocukların sosyal uyum alt faktör puanları incelendiğinde; annesi 30 yaş ve altı grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 46.90$ ve sıra ortalaması puanlarının 8.10 olduğu, annesi 31 yaş ve üzeri grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.50$ ve sıra ortalaması puanlarının ise 11.30 olduğu bulunmuştur. Annesi 30 yaş ve altı grubunda olan çocuklar ile 31 yaş ve üzeri grubunda olan çocuklar arasında sosyal uyum alt faktör puanları bakımından anlamlı bir fark yoktur ($z= -1.371, p > .05$).

Sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarına göre; annesi 30 yaş ve altı grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.40$ ve sıra ortalaması puanlarının 9.20 olduğu, annesi 31 yaş ve üzeri grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.50$ ve sıra ortalaması puanlarının 9.90 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre annesi 30 yaş ve altı grubunda olan çocuklar ile 31 yaş ve üzeri grubunda olan çocuklar arasında sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($z= -0.289, p > .05$).

Annelerinin yaşlarına göre çocukların SUBÖ’nin alt faktörlerine ait son test puan ortalamaları Şekil 9’da sunulmuştur.

Şekil 9. Çocukların Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 16 ve Şekil 9'da çocukların annelerinin yaşlarına göre; sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından farklılık görülmemektedir. Bu bulgular ışığında; annelerin yaşının, çocukların sosyal uyum ve becerileri üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 17'de babaların yaşlarına göre çocukların SUBÖ son test puanlarının Mann-Whitney U Testi sonuçları, Şekil 10'da da babaların yaşlarına göre çocukların SUBÖ son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 17. Babaların Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ Puanının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

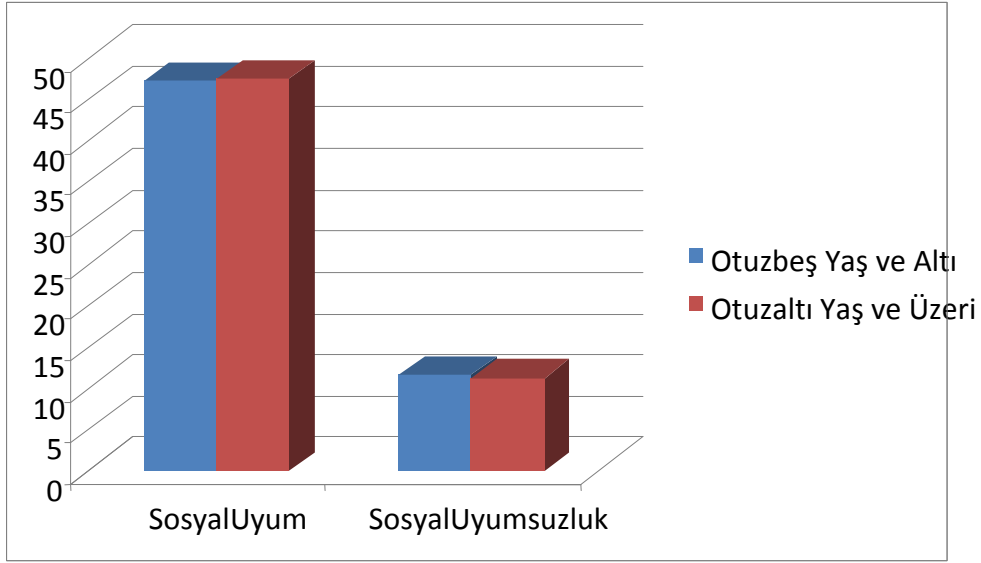
SUBÖ Alt Faktörü	Baba yaş	Mann-Whitney U					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	Sıra Ort.	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal uyum	35 yaş ve altı	13	47.10	1.00	9.20	-0.489	0.625
	36 ve üzeri	5	47.40	1.10	10.40		
Sosyal uyumsuzluk	35 yaş ve altı	13	11.50	0.90	10.10	-0.801	0.423
	36 ve üzeri	5	11.20	0.80	8.00		

$p > .05$

Tablo 17’de babaların yaşlarına göre çocukların sosyal uyum alt faktör puanları incelendiğinde; babası 35 yaş ve altı grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.10$ ve sıra ortalaması puanlarının 9.20 olduğu, babası 36 yaş ve üzeri grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.40$ ve sıra ortalaması puanlarının ise 10.40 olduğu bulunmuştur. Babası 35 yaş ve altı grubunda olan çocuklar ile 36 yaş ve üzeri grubunda olan çocuklar arasında sosyal uyum alt faktör puanları bakımından anlamlı bir fark yoktur ($z= -0.489$, $p > .05$).

Sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarına göre; babası 35 yaş ve altı grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.50$ ve sıra ortalaması puanlarının 10.10 olduğu, babası 36 yaş ve üzeri grubunda olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.20$ ve sıra ortalaması puanlarının 8.00 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre babası 35 yaş ve altı grubunda olan çocuklar ile 36 yaş ve üzeri grubunda olan çocuklar arasında sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($z= -0.801$, $p > .05$).

Babaların yaşlarına göre çocukların SUBÖ’nin alt faktörlerine ait son test puan ortalamaları Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 10. Babaların Yaşlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 17 ve Şekil 10'da; çocukların babalarının yaşlarına göre sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından farklılık görülmemektedir.

Tablo 16 ve Tablo 17, Şekil 9 ve Şekil 10 birlikte incelendiğinde; çocukların anne-babalarının yaşlarına göre sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durum, anne-babanın yaşı ne olursa olsun, çocukların evde sosyal uyum becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilemesi sonucundan kaynaklanmış olabilir. Ayrıca araştırmada, çocuğun sosyal uyum becerileri anne-baba katılım çalışmalarıyla evde de desteklenmiştir. Bu nedenle anne-babanın yaşının çocukların sosyal uyum becerisi üzerinde etkili olmadığı düşünülebilir.

Günindi (2008), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada; çocukların sosyal uyum becerilerinin anne yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir.

Araştırma bulguları; anne yaşının çocuğun sosyal uyum becerileri gelişimi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı şeklinde elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Tablo 18’de annelerin öğrenim durumlarına göre çocukların SUBÖ son test puanlarının Kruskal-Wallis H Testi sonuçları, Şekil 11’de de annelerin öğrenim durumlarına göre çocukların SUBÖ son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 18. Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ Son Test Puanının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

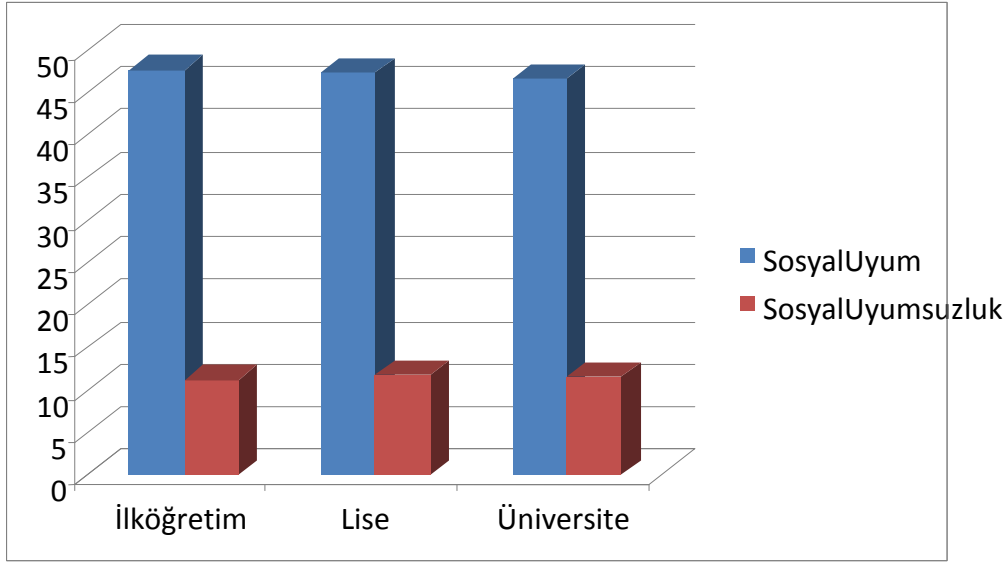
SUBÖ Alt Faktörü	Anne öğrenim	Kruskal-Wallis H					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	Sıra Ort.	X^2	<i>p</i>
Sosyal uyum	İlköğretim	7	47.60	1.10	11.10	2.03	.362
	Lise	6	47.20	0.40	9.60		
	Üniversite	5	46.60	1.10	7.10		
Sosyal uyumsuzluk	İlköğretim	7	11.10	0.90	7.90	2.18	.337
	Lise	6	11.80	0.40	11.80		
	Üniversite	5	11.40	1.10	9.00		

$p > .05$

Tablo 18’de annelerin öğrenim durumlarına göre çocukların sosyal uyum alt faktör puanları incelendiğinde; annesi ilköğretim mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.60$, sıra ortalaması puanlarının 11.10; annesi lise mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.20$, sıra ortalaması puanlarının 9.60; annesi üniversite mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 46.60$ ve sıra ortalaması puanlarının 7.10 olduğu bulunmuştur. Annesi; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan çocuklar arasında sosyal uyum alt faktör puanları bakımından anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($\chi^2 = 2.03$, $p > .05$).

Sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarına göre; annesi ilköğretim mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.10$, sıra ortalaması puanlarının 7.90; annesi lise mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.80$, sıra ortalaması puanlarının 11.80; annesi üniversite mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.40$ ve sıra ortalaması puanlarının 9.00 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre annesi; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan çocuklar arasında sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2 = 2.18$, $p > .05$).

Annelerin öğrenim durumlarına göre çocukların SUBÖ’nin alt faktörlerine ait son test puan ortalamaları Şekil 11’de sunulmuştur.

Şekil 11. Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 18 ve Şekil 11'de çocukların annelerinin öğrenim durumuna göre; sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından farklılık görülmemektedir.

Tablo 19'da babaların öğrenim durumlarına göre çocukların SUBÖ son test puanlarının Kruskal-Wallis H Testi sonuçları, Şekil 12'de de babaların eğitim durumlarına göre çocukların SUBÖ son test puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 19. Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ Son Test Puanının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

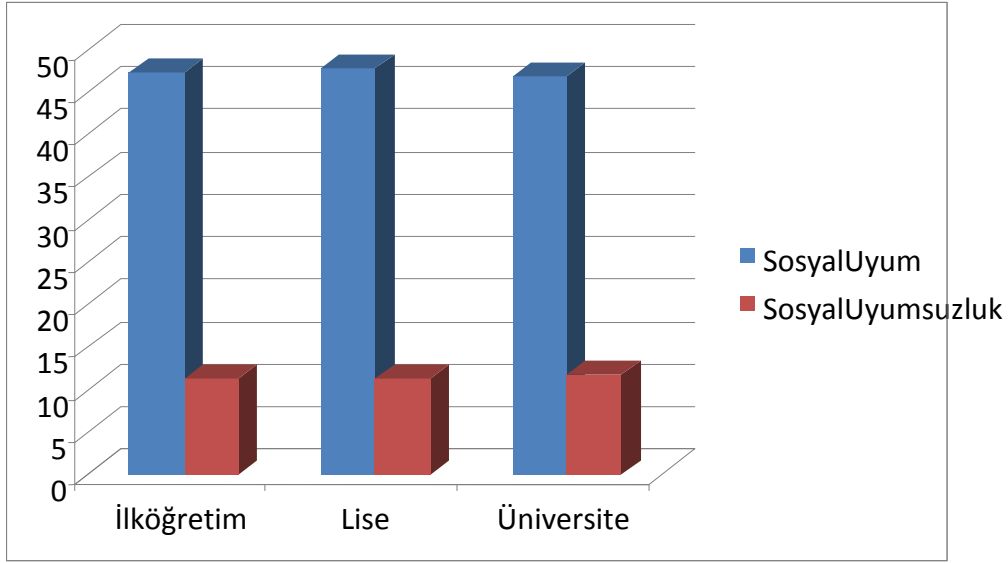
SUBÖ Alt Faktörü	Baba öğrenim	Kruskal-Wallis H					
		<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	Sıra Ort.	X^2	<i>p</i>
Sosyal uyum	İlköğretim	4	47.30	1.30	9.30	3.03	0.294
	Lise	6	47.70	0.80	12.20		
	Üniversite	8	46.80	0.90	7.60		
Sosyal uyumsuzluk	İlköğretim	4	11.30	1.00	8.50	1.34	0.511
	Lise	6	11.20	1.00	8.20		
	Üniversite	8	11.80	0.70	11.00		

$p > .05$

Tablo 19’da babaların öğrenim durumlarına göre çocukların sosyal uyum alt faktör puanları incelendiğinde; babası ilköğretim mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.30$, sıra ortalaması puanlarının 9.30; babası lise mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.70$, sıra ortalaması puanlarının 12.20; babası üniversite mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 46.80$ ve sıra ortalaması puanlarının 7.60 olduğu bulunmuştur. Babası; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan çocuklar arasında sosyal uyum alt faktör puanları bakımından anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($\chi^2 = 3.03, p > .05$).

Sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarına göre; babası ilköğretim mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.30$, sıra ortalaması puanlarının 8.50; babası lise mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.20$, sıra ortalaması puanlarının 8.20; babası üniversite mezunu olan çocukların puan ortalamalarının $\bar{X}= 11.80$ ve sıra ortalaması puanlarının 11.00 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre babası; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan çocuklar arasında sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2 = 1.34, p > .05$).

Babaların öğrenim durumlarına göre çocukların SUBÖ’nin alt faktörlerine ait son test puan ortalamaları Şekil 12’de sunulmuştur.

Şekil 12. Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocukların SUBÖ'nin Alt Faktörlerine Ait Son Test Puan Ortalamaları

Tablo 19 ve Şekil 12’de çocukların babalarının öğrenim durumuna göre, sosyal uyum ve sosyal uyumsuzluk alt faktör puanları açısından farklılık görülmemektedir.

Tablo 18 ve Tablo 19, Şekil 11 ve Şekil 12 birlikte değerlendirildiğinde, anne-babanın öğrenim düzeyinin çocukların sosyal uyum becerileri üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir. Bu durumu; anne-babanın öğrenim düzeyi ne olursa olsun, çocukların evde sosyal uyum becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilemesi sonucundan dolayı kaynaklanmış olabilir. Bu bulgu, anne-baba ile ilgili başka değişkenlerinde çocuğun sosyal becerilerini etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu değişkenler arasında, anne-babanın hangi eğitim düzeyinde olursa olsun çocuğuyla birlikte nitelikli zaman geçirmeye verdiği önem olabilir. Ayrıca araştırmada, çocuğun sosyal uyum becerileri anne-baba katılım çalışmalarıyla evde de desteklenmiştir. Bu nedenle anne-babanın öğrenim düzeyinin çocukların sosyal uyum becerisi üzerinde etkili olmadığı düşünülebilir.

Güleş (2004), okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin kendi kendini yönetme davranışlarını inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak ‘Kendi Kendini Yönetme Testi kullanılmıştır.

Test çocuğun yemek, uyku, temizlik, giyinme, okul çalışması-ev işlerine yardım, yer değiştirme, arkadaşlarıyla görüşme, para harcama ve faydalanma gibi alt boyutları içermektedir. Araştırmada okul öncesi eğitimi alan çocukların kendi kendini yönetme davranışlarının anne eğitimi durumuna göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Uzmen'de (2001) yaptığı araştırmada çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları üzerinde anne-babaların öğrenim düzeylerinin, etkili olmadığı saptanmıştır.

Seçer ve diğerleri (2008) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumlarını inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada annelerin öğrenim düzeyi ile ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Allen ve Dally (2002), babalara yönelik meta-analiz çalışması yapmışlardır. Araştırma sonucunda babaların bakım ve eğitimlerine katıldığı çocukların, bebeklik döneminde daha güvenli bağlanma gerçekleştirdikleri, zorluklar karşısında daha dirençli oldukları ve babaları ile ilişkilerinde daha sıcak ve destekleyici ilişkiler kurdukları yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada babanın sıcak ve destekleyici ilişkisinin çocukların sosyal faaliyetlerde daha istekli ve yaşadığı toplumun ahlaki değerlerini kazanmaları açısından önemli etkilerinin olduğu bulguları da mevcuttur. Babaların sıcak ve destekleyici ilişkiler kurduğu çocuklar akranları ile daha sağlıklı ilişkiler kurmaktadır (Green, 2001:2; Güngörmüş, 1993:252). Babalarıyla olumlu ilişkiler geliştiren çocukların sosyal ve duygusal yönden gelişimi de olumlu yönde etkilenmektedir.

Araştırma bulgularına göre; anne-baba öğrenim düzeyi ile çocukların sosyal uyum becerilerinin farklılaşmaması, yapılan araştırmalarla paralellik göstermektedir.

Deney grubuna uygulanan sosyal uyum beceri eğitiminin etkisinin kalıcı olup olmadığını belirlemek amacıyla, araştırmaya katılan çocuklara sosyal uyum ve beceri ölçeği dört hafta sonra tekrar uygulanmıştır.

Tablo 20’de deney grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait son test ve kalıcılık testi puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi sonuçları, Şekil 13’de de deney grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları verilmiştir.

5.3. Deney Grubundaki Çocukların SUB Ölçeğinin Alt Faktörlerine Ait Son Test ve Kalıcılık Testi Sonuçlarının Karşılaştırılması

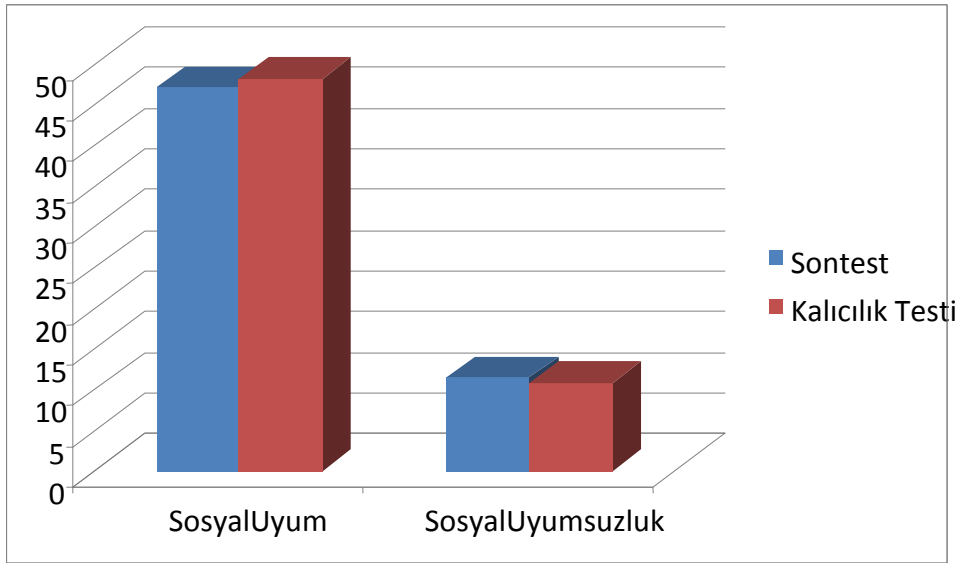
Tablo 20. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Son Test ve kalıcılık Testi Puan Ortalamaları, Standart Sapma ve Wilcoxon İşaretli Sıra Sayıları Testi Sonuçları

SUB Alt Faktörleri	Test Türü	<i>n</i>	$\bar{X}$	s.s.	<i>z</i>	<i>p</i>
Sosyal Uyum	Son test	18	47.17	0.99	-3.05	0.002*
	Kalıcılık Testi	18	48.17	0.86		
Sosyal Uyumsuzluk	Son test	18	11.44	0.86	-2.67	0.007*
	Kalıcılık Testi	18	10.89	0.68		

* $p < .05$

Tablo 20 incelendiğinde; deney grubundaki çocukların sosyal uyum alt faktörüne ait son test puan ortalamalarının $\bar{X}= 47.17$ olduğu, kalıcılık testi puan ortalamalarının ise $\bar{X}= 48.17$ olduğu görülmektedir. Benzer şekilde çocukların sosyal uyumsuzluk alt faktörü son test puanı ortalamaları $\bar{X}= 11.44$, kalıcılık testi puan ortalamaları $\bar{X}= 10.89$ olarak hesaplanmıştır. Yapılan istatistiksel değerlendirme sonucunda deney grubu öğrencilerinin sosyal uyum alt faktörü kalıcılık testi puanlarının son test puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu ($z= -3.05$, $p < .05$) ve sosyal uyumsuzluk alt faktörü puanlarının kalıcılık testi lehine anlamlı derecede düşük olduğu ($z= -2.67$, $p < .05$) bulunmuştur.

Deney grubundaki çocukların SUBÖ alt faktörlerine ait son test ve kalıcılık testi puan ortalamaları Şekil 13'te sunulmuştur.

Şekil 13. Deney Grubundaki Çocukların SUBÖ Alt Faktörlerine Ait Son Test ve Kalıcılık Testi Puan Ortalamaları

Tablo 20 ve Şekil 13'te; sosyal uyum ve beceri ölçeğinin sosyal uyum alt faktörlerine göre çocukların kalıcılık puanlarında artma ve sosyal uyumsuzluk puanlarında azalma görülmektedir. Bu durum; aradan geçen süre zarfında deney grubuna uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının etkisinin devam ettiğini göstermektedir. Buradan yola çıkarak, deney grubu çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının etkisinin kalıcı olduğu söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

6.1.1. Örneklemeye Alınan Çocukların ve Ailelerinin Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular;

Deney grubundaki çocukların % 44.40'ının bir yıldır, % 55.60'ının iki yıl ve daha uzun süredir, kontrol grubu çocukların % 50.00'sinin bir yıldır, % 50.00'sinin ise iki yıl ve daha uzun süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam ettiği; deney grubu çocukların % 44.40'ının tek çocuk, % 55.60'ının iki ve daha fazla kardeşe sahipken, kontrol grubu çocukların % 38.90'ının tek çocuk, % 61.10'unun iki ve daha fazla kardeşe sahip olduğu; deney grubundaki çocukların % 50.00'sinin kız, % 50.00'sinin erkek, kontrol grubundaki çocukların ise % 44.40'ının kız, % 55.60'ının erkek olduğu görülmektedir.

Deney grubu çocukların annelerinin % 55.60'ının 30 yaş ve altı, % 44.40'ının 31 yaş ve üzeri olduğu; babalarının ise, % 72.20'sinin 35 yaş ve altı, % 27.80'inin 36 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Kontrol grubu çocukların annelerinin % 61.10'unun 30 yaş ve altı, % 38.90'ının 31 yaş ve üzeri olduğu; babalarının ise, % 72.20'sinin 35 yaş ve altı, % 27.80'inin 36 yaş ve üzeri olduğu bulunmuştur.

Deney grubu çocukların annelerinin öğrenim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, % 38.90'ının ilköğretim mezunu, % 33.30'unun lise mezunu, % 27.80'inin üniversite mezunu olduğu; babalarının ise, % 22.30'unun ilköğretim mezunu, % 33.30'unun lise mezunu, % 44.40'ının üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Kontrol grubu çocukların annelerinin de % 33.30'unun ilköğretim mezunu, % 38.90'ının lise mezunu, % 27.80'inin üniversite mezunu; babalarının ise,

% 33.30'unun ilköğretim, % 33.30'unun lise ve % 33.30'unun de üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

6.1.2. Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Ön Test ve Son Test Olarak Uygulanmasıyla Elde Edilen Bulgular

Deney ve kontrol grubu çocuklar arasında Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin ön test puanları açısından anlamlı farklılık görülmemektedir ($p > .05$). Buna karşın, deney ve kontrol grubu çocuklar arasında Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin son test puanları açısından deney grubundaki çocukların lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($p < .05$).

Deney grubundaki çocukların Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği alt faktörlerine ait ön test ve son test puanları açısından; son test puanları lehine anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < .05$). Kontrol grubundaki çocukların Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği alt faktörlerine ait ön test ve son test puanları açısından; son test puanları lehine anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Deney ve kontrol grubundaki çocukların Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği alt faktörlerine ait ön test ve son test puanları ortalamalarının farklıları karşılaştırıldığında ise; deney grubundaki çocukların lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($p < .05$).

Çocukların; okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresine, kardeş sayısına ve cinsiyetlerine göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği alt faktör puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Çocukların anne ve babalarının yaşlarına göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği alt faktör puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$). Benzer şekilde, çocukların anne ve babalarının eğitim durumlarına göre Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği alt faktör puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

6.1.3. Deney Grubu Çocuklarının Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği Puanlarının Son Test ve Kalıcılık Testi Karşılaştırmasına İlişkin Bulgular

Deney grubundaki çocukların Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin alt faktörlerinden aldığı son test ve kalıcılık testi puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < .05$).

Çocukların sosyal uyum becerilerinin artmasında, çocuklara uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi süresince; iletişimi başlatma ve devam ettirme, karşısındaki kişileri anlama, olumlu ve yardımlaşmaya dayalı ilişkiler kurma, toplumsal kurallara uyma, sorumluluk alma, duygularını tanıma, duygularını ifade etme ve duygularını kontrol etme gibi sosyal-duygusal davranışlara yönelik deneyimleri yaparak ve yaşayarak kazanmalarının ve aile katılımı etkinlikleriyle eğitimin evde de desteklenmesinin etkisinin uygulama tamamlandıktan sonra da devam etmesi sonucunda, uygulanan sosyal uyum beceri eğitim programının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

6.2. Öneriler

Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal uyum becerilerinin desteklenmesiyle; başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurması, işbirliği içerisinde çalışabilmesi, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyması, kendisi için uygun olmayan istekleri geri çevirebilmesi ve gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesi gibi becerileri göstermesi sağlanabilir. Çocuğun bu becerilerinin desteklenmesinde anne-babalara, eğitimcilere ve araştırmacılara önemli görevler düşmektedir.

6.2.1 Anne-Babalara Yönelik Öneriler

Çocuklara sosyal uyum beceri eğitim programının uygulandığı on iki haftalık süreçte, ailelere de düzenli olarak haber mektupları gönderilmiştir. Çocukların anne-babalarına gönderilen haber mektuplarıyla, uygulanan sosyal uyum beceri eğitim

programı hakkında aile bilgilendirilmiştir. Anne-babaların okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programların, çeşitli aşamalarına katılarak çocuklarıyla yapılan çalışmalar hakkında bilgi alarak çocuklarının sosyal uyum beceri gelişimlerinin farkına varması ve desteklemesi önemlidir. Bunun için;

- Sosyal uyum beceri gelişimiyle ilgili anne-babalara yönelik seminerler, konferanslar vb. düzenlenerek anne –babaların katılımı sağlanabilir.
- Anne-babalar, yaşları ve eğitim düzeyleri ne olursa olsun; çocuklarının sosyal uyum becerilerini desteklemek amacıyla, okul veya sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen etkinliklere katılabilirler.
- Anne-babalar; çocuklarının sosyal uyum becerilerini desteklemek için, çocuklarının çeşitli etkinlikleri arkadaşlarıyla planlayıp uygulamasına ortam hazırlayabilirler.
- Anne-babalar, çocuklarının sosyal uyum ve becerilerini desteklemek için; yazılı, görsel ve işitsel basın kullanılarak hazırlanan yayınları takip edilebilirler.

6.2.2. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- Okul öncesi öğretmen adaylarını yetiştiren üniversitelerin; lisans ya da lisansüstü düzeyde, sosyal beceri gelişimi ve eğitimi ile ilgili seçmeli derslere yer vermeleri sağlanabilir.
- Öğretmen adaylarının, çocukların sosyal gelişimlerini teorik ders olarak almalarının yanında, uygulamalı olarak da çocukları gözleyerek, çocukların sosyal becerilerini desteklemeye yönelik çalışmalar yapmaları, konunun önemini daha iyi anlamalarını sağlayabilir.
- Öğretmenler, sosyal uyum becerilerin evde de devamını sağlamak için aile katılım etkinlikleri düzenleyebilirler.

- Öğretmenler günlük programda, çocukların sosyal uyum becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler için de farklı yöntem ve teknikler kullanabilirler.
- Eğitimciler; okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal uyum becerilerini desteklemeye yönelik hazırlanmış etkinlikler içeren kaynak kitaplardan ve alternatif programlardan faydalanabilirler.

6.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okulları bünyesindeki anasınıflarına devam eden altı yaş grubundaki çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Aynı araştırma farklı yaş grupları ve farklı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklarla yapılabilir.
- Sosyal uyum beceri eğitimi programının olumlu etkisinin genellenebilmesi için araştırma farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklarla yapılabilir.
- Sosyal uyum beceri eğitimi almış çocuklar takip edilerek, bu eğitimin onların ilerdeki sosyal ilişkilerini ve iletişimlerini nasıl etkilediği gözlenebilir.
- Sosyal uyum beceri eğitimine yönelik farklı programlar hazırlanarak, anne-babalara eğitim verilebilir ve bu eğitimin, çocukların sosyal uyum ve becerilerine etkisi incelenebilir.
- Çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimiyle; dil, bilişsel ve psiko-motor gelişimlerin ilişkisi incelenebilir.
- Sosyal uyum becerileri eğitiminde; anne-babaların dâhil edildiği ve edilmediği programlar hazırlanarak karşılaştırma yapılabilir.

- Bu araştırmada ele alınmayan anne-babaların ve öğretmenlerin sosyal uyum beceri düzeyleri belirlenerek, çocukların sosyal uyum beceri düzeyleriyle karşılaştırılabilir.
- Sosyal uyum ve beceri ölçeği, okul öncesi eğitimi alan ve almayan çocuklara karşılaştırma yapmak amacıyla uygulanabilir.
- Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum becerilerini ölçecek yeni ölçme araçları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Alter, M. and Gottlieb, J.(1987). Educating for social skills. *Advances in Special Education*. 6 (1), 61.
- Akfırat, F. (2004). *Yaratıcı dramanın işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara, Ankara Üniversitesi S.B.E.
- Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi*. Epsilon Yayıncılık. Ankara.
- Akman, B., Üstün E. ve Kargı, E. (2003). *Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitiminin Önemi*. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı (Bildiri Kitabı III), İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- Anlıak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2005). Farklı Eğitim Yaklaşımları Uygulayan Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Fakültesi Dergisi*. Cilt.38. Sayı 1.149–166.
- Allison, B. N. and Schuldt, J. V. (2001). Interpersonal identity formation during early adolescence. *Adolescence*, 36- 143.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş. ve Çimen, S. (2000). *Çocuk gelişimi II*. Ya-pa Yayınları, İstanbul.
- Arı, R. A., Çağdaş, Z., Seçer Ş. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi* Ankara: Nobel Yayınları.
- Atay, M. ve Şahin, S. (2004). Erken Çocukluk Dönemi (3-6 Yaş) Gelişim. *Gelişim ve Öğrenme*. Ataman, A. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Avcı, H. (2004). Okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan öğretim programının etkililiğinin

incelenmesi. *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı. Cilt: 1.* İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama ve Tic. A.Ş.

Avcıoğlu, H. (2001). *İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı ile Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi E.B.E.

Avcıoğlu, H. (2003). Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi ile Sunulan Öğretim Programının Etkinliğinin İncelenmesi, *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı, 5–11 Ekim*, Ya-Pa, İstanbul.

Aydın, B. (2005) . *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Bacanlı, H.(1999). Sosyal Beceri Eğitimi, *İlköğretimde Rehberlik*, Editör: Yıldız Kuzgun, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.

Bacanlı, H. ve Erdoğan, F.(2003). Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin (MESSY) Türkçe'ye Uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi* 3,2.

Bademci, V. (2006). Güvenirliği Doğru Anlamak Ve Bazı Klişeleri Yıkmak: Bilinenlerin Aksine, Cronbach'ın Alfa Katsayısı, Negatif ve “-1”den Küçük Olabilir. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: 7 Sayı:12 Güz 3–26.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. and Walters, R. H. (1963). *Social learning and personality development*. NewYork: Holt, Rinehart and Winston.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim psikolojisi*. Umut Yayım, Ankara.
- Beland, K. B., Anderson, M., Frank, J. and Mayhew, D. (1991). Second Step: A Violence-Prevention Curriculum Preschool-Kindergarten (Ages 4–6).Teacher’s Guide. ED365739.
- Berk, L. E. (2006). *Child Development*. America: Pearson Education.
- Bierman, K.L. and Furman, W. (1984). The Effects of Social Skills Training and Peer Involvement on the Social Adjustment of Preadolescents. *Child Development*, 55 (1), 151–162.
- Binbaşıoğlu, C. (1991). *Eğitim psikolojisi*. Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Brodeski, J. and Hembrough, M. (2007). *Improving Social Skill In Young Children. An Action Research Project*. Degree of Master of Art in Teaching and Leadsip. Saint Xavier Universty, Chicago, Illinois.
- Bornstein, M.R. Bellack, A.S. and Hersen, M. (1977). Social Skills Training For Unassertive Children: A Miltiple Baseline Analysis. *Journal of Applied Behavior Anlysis*, 10, 183–195.
- Bulut, Ş. (2000). *Altı yaş çocuklarında davranış problemleri ile anne ve öğretmenlerin uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, S. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Calderalla, P. and Merrill, K.W.(1997). Common Dimensions of Social Skills of Children and Adolescents: A Taxonomy of Positive Behaviors. *School Psychology Rewiew*. 26 (2), 264–268.

- Campbell, P. and Siperstein, G. N. (1994). *Improving Social Competence: A Resource For Elementary School Teacher*. Needham Heights, Massachusetts: Allyn & Bacon.
- Cartledge, G. and Milburn, J. F. (1983). Social Skills Assessment An Teaching In Schools. *Advances In School Psychology*, 3, London: Lawran. 175–235.
- Celeste, M. (2006). Play Behaviors and Social Interations of a Child Who is Blind: In Theory and Practise. *JVIB. Journal of Visual Impairmant and Blindness*. 100 (2), 75–90
- Cerrahoğlu, S. (2002). *Sosyal beceri eğitiminin iköğretim öğrencilerinin öz kavramı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimi Bilimleri A.B.D. Samsun.
- Choi, D. H. and Kim, J. (2003). Practicing Social Skills Training for Young Children with Low Peer Acceptance: A Cognitive-Social Learning Model. *Ealry Childhood Education Journal*. Vol.31.No.1.Fall
- Combs, M. L. and Slaby, D. A. (1977) “Social Skills Training with Children” *Advances in Clinical Child Psychology*. New York: Plenum 1, 161–201.
- Çağdaş, A. ve Seçer Şahin, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Arı, R. (Ed.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakıl, N. (1998). *Grupla Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetin,F., Bilbay, A. ve Kaymak, D.A. (2001). *Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- Çifçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2005). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi*: Ankara; Kök Yayıncılık

- Çimen, S. (2000). *Ankara'da üniversite anaokullarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çimen, N. (2009). *Okul öncesi eğitimi programı'nda altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD.
- Dardağan, M. P (2000). *İlköğretim dönemi çocukların sosyal ve akademik becerilerini geliştirmede yardımcı ebeveyn eğitim programının değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Danielson, C. K and Phelps, C.R. (2003). The Assesment of Children's Social Skills Through Self-Report: A Potantial Sxcreening Instrument for Classroom Use. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. January. Vol.35.
- Davis, M.T. (1992). *An investigation into the effects behavior training program on the social interactions of mainstreamed preschool children*, PhD. Thesis. United States. Georgia: Universty of Georgia.
- Dowrick, P.W. (1986). *Video Training. Chapter 11 in Social Survival for Children: A Trainer's Resource*. New York: Bruner / Mazel.
- Dinç, B. (2002). *Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Durcharme, D. E. and Holborn, S. W. (1997). Programming Generalization Social Skill in pre-School Children etih Hearing Impairments. *Journal of Apllied Behavior Analysis*. 4, 639- 651.
- Durmuş, A. (2005). *Okula giden çocukların eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

- Efe, K. (2005). *Okul öncesi eğitim çağında çocuğu olan ailelerin denetim odağı türü ve çocuklarının sosyal davranışlarını denetlemeleri arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitiminin çocuklarda sosyal becerilerinin gelişimine etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Elias, M. J., Zins, J. E. Weisberg, R. G., Frey, K. S., Greenberg, M. T., Haynes, N.M. Kessler, R., Schwab-Stone, M.E. and Shriver, T.P. (1997). *Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators*. Printed United States.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması* (Çev: Nazife Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2001). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim, Öğrenme-Öğretme*. 8. Basım, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erikson, E. (1968). *Identity, Youth and Crisis*. Newyork: W. W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, J. M. (1982). *The life cycle completed: Erik H. Erikson: Extended version with new chapters on the ninth stage of development*. New York: W. W. Norton.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*. (Çev: Osman Akınhay). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Farrenkopf, C. Howze, Y. and Sowell. V. (1995). *Social Skills Development for Preschool Chidren With Visual Impairments*. ED: 384 176

- Feldman, R. S. (2004). *Child Development*. America: Pearson Education.
- Foster, S. L. and Ritchey, W. L. (1979). Issues in the assessment of social competence in children *Journal of Applied Behavior Analysis*. Winter; 12(4): 625–638.
- Fox, N. A. and Shifter, C. A. (2005). *Emotional Development*. *Child Development*. Hopkins, B., Barr, R.G., Michel, G. F., Rochat, P. (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gander, J. M. ve Gandiner, G. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (3. Basım). İmge Kitabevi, Ankara.
- Genç, S. Z. (2005). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*. Mart. 13 (1).
- Gimpel, G. A. and Holland M. L. (2003). *Emotional and Behavioral Problems of Young Children: Effective Interventions*. New York: Guilford Pres.
- Gizir, Z. ve Baran, G. (2003). Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(25); 118–133.
- Gresham, F. M. and Reschly, D. J. (1987). Dimensions Of Social Competence: Method Factors In The Assessment Of Adaptive Behavior, Social Skills And Peer Acceptance. *Journal Of School Psycholog*. 108-117
- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi Gazi Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Güngör, A. (2002). *Duygusal Gelişim. Gelişim ve Öğrenme*. Ulusoy, A. (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Hoing, H.S. (1984). Risk factors in infants and young children. *Young Children*, 39(4); 60–71.
- Holland, M. L. and Merrell, K. W. (1998). Social-Emotional Characteristics of Preschol- Aged Children Referred for Child Find Screening and Assesment: A Comparative Study. *Research in Developmental Disabilities*. 19 (2), 167–179.
- Hyson, M. C. (1994). *The Emotional Development of Young Children*. New York. Teachers College Pres.
- Hyson, M. (2004). *The Emotional Development of Young Children*. New York: Teachers College Press.
- Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Johns, B.H. , Crowley, E.P. and Guetzloe, E.(2005). The Central Role of Teaching Social Skills. *Focus on Exceptional Children*. 37 (8), 1–8.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalaycı, Ş. (Editör), (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayınları.
- Kamaraj, I. (2004). *Sosyal becerileri derecelendirme ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve beş yaş çocuklarının atılganlık sosyal becerisini kazanmalarında eğitici drama programının etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kandır, A. (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 151, 102–104.

- Kandır, A. (2004). *Gelişimde 3–6 yaş: çocuğum büyüyor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2. Basım.
- Kansu, N. ve Beceren, E. (2004). Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceriler. *Çoluk Çocuk Dergisi*. 40, 10–11.
- Kapıkıran, M.A.; İvrendi, A.B. ve Adak, A. (2006). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 1–8.
- Karamanlı, D. (1998). *Okul öncesi dönemde entegrasyon sınıflarında bulunan 5–6 yaş grubundaki normal çocukların ve sınıf öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların sosyal uyumda davranışları hakkındaki algılamalarının incelenmesi*, Yayınlanmamış bilim uzmanlığı tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Katz, L.G. and McClellan, D.E. (1991). The Teacher's Role In The Social Development Of Young Children. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education, Urbana, III. ED 331 642.
- Kelly J.A. (1982). *Social Skills Training: A Practical Guide for Intervention*. NY: Springer Publishing Company.
- Knoff, H. M. (2002). Systemic behavior interventions: The stop and think social skills program: Teaching children interpersonal, problem-solving and conflict resolution skills. *National Association of School Psychologists Communique*, 30(6). Retrieved October 29, 2004, from <http://www.masponline.org/publications/cq306stopthink.html>
- Korinek, L. and Popp, P. A. (1997). Collobarative Mainstream Integration of Social Skills with Academic Instruction. *Preventing School Failure*. 41, 148–152.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kurt, F. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş-altı yaş çocukların sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımı eğitimi programının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitim Bilim Dalı: Ankara.
- La Greca, A. M.(1993). Social Skills traning with children: Where do we go from here? *Journal of clinical child Psychology*, 22 (1), 288.
- Ladd, G. W. (1990). *Having Friends, Keeping Friends, Making Friends and Being Liked by pers in the classroom: Predictors of Childrens Early School Adjusment*. *Child Development*, 61, 1081- 1100.
- Lau, C., Higgins,K., Gelfer, J.,Hong, E. and Miller, S. (2005). The Effects of Teacher Facilitation on the Social Interactions of Young Childeren During Computer Activites. *TECSE* 25 (4), 208–217.
- Liebert, R. M., ve Spiegler., M. D. (1990). *Personality Strategies and Issues* (6th Ed). California.
- Lin, A.S. (1996). *The effects of curriculum-based peer-mediated social skills training on the possitive peer interactions of preschool children whith special needs*, PhD.Theses. The Ohio State Universty. USA.
- Mary, J. and Cardiner H.W. (1981). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev: Bekir,O) İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Mathur, S. R. and Rutherford, R. B. (1996). Analysis Of Literature On Social Competence Of Behaviorally Disordered Children And Youth. Improving the Social Skills of Children and Youth With Emotional/Behavioral Disorders. ERIC ED 366510.
- Maccoby, E. E. (1992). The Role of Parents in the Socialization of Children: An Historical Overview. *Developmental Psychology*, 28 (6), 1006–1017.

- Maccoby, E. E. (2000). Parenting and Its Effects on Children: on Reading and Misreading Behavior Genetics. *Annual Review of Psychology*, 51, 1–27.
- McGinnis, E. and Goldstein, A. P. (1997). Research Pres Dept. 10W P.O. Box 9177 Champaign, IL 61826 U.S.A.
- McGinnis, E. and Goldstein, A. P. (2003). *Skillstreaming in early childhood-program forms*. Revised Edition, Illions: Reaserch Press. U.S.A.
- Mackenzie, R., J. (2000). *Çocuğunuza Sınır Koyma*. (Çev: Hande GÜREL). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Mcclellan, D.E. and Katz, L.G. (2001). Assesing Young Children's Competence. Eric Identifier: ED450953.
- McFall, M. R. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills, *Behavioral Assesment* 4, 1–33.
- McEvoy, M.A and Odom S.L. (1996). Social Interaction Training For Preschool Children With Behavioral Disorders. *Improving The Social Skills Of Children And Youth With Emotional/Behavional Disorders*, 83–94.
- Meurling, C. J. N., Ray, G.E. and Lobella, S.G. (1999). Children's evaluations of classroom friend and classroom best friend relationship. *Child Study Journal*, 29(2); 79–97.
- Marlowe, H.A. (1986). Social Intelligence: Evidence for Multidimensionality and Construct Independence. *Journal of Educational Psychology*, 78. 52–58.
- Morgan, J. B. ve Cole, L. (2001). *Çocuk ve Gençlik Psikolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Mussen, P., Conger, J., Kagan, J. and Huston, A. (1990). *Child Development & Personality*. ABD: Harper Cllins Publishers.

- Okday, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
- Okday, A. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ. (2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Önder, A. (2003). *Okul Öncesi Çocukları İçin Eğitici Drama Uygulamaları*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Önder, A. (2005). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*. Edt. A.Okday ve Ö. Unutkan. Morpa Yayınlar. İstanbul.
- Özaydın, L. (2006). *Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının özel gereksinimi olan ve olmayan okul öncesi çocuklarının sosyal etkileşimlerine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı: Ankara.
- Özbay, Y. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegama Yayıncılık. 50–62
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Papalia, D. E., Sally, W., Olds, F. and Duskin, R. (1998). *Human Development*. U.S.A: McGraw-Hill Companies Inc.
- Palut, B. (2003). Sosyal Gelişim ve Arkadaşlık İlişkileri. *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. Sevinç, M. (Ed.). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Phillips, L.C., Bridges, S.K., Mclemore, G. T. and Saponare, L.A. (1999). *Perceptions of social behaviour and peer acceptance in kindergarten*. *Chilhood Education International*, 14(1); 68–77.
- Poole, C., Miller, S. and Church, E. (2003). How Children Build Friendships. *Early Childhood Today*. 18 (2), 27–34.
- Rinn, R. C. and Markle, A. (1979). Modification of Social Skill Deficits in Children, In A. S. Bellack & M. Heren (Eds.), *Research and Practice in Social Skills Training*, New York, NY: Plenum, 107–129.
- Riggio, R.E. (1986). Assessment of Basic Social Skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3),649-660.
- Robbins, R. and Merrill, K.W. (1998). Cross Informant Comparions of the Home and Comminity Social Behavior Scala and the School Social Behavior Scales. *DIAGNOSTIQUE*, 23(4)
- Rutherford, Robert. B. (2001) *Teaching Social Skills to At-Risk and Special Needss Students: APositive Instructional Approach*, International Conferance on Special Education and Collaboration, Antalya, Turkey
- Ryder, V. (1995). *Parents and Their Children. America, The Goodheart*. Willcox Company.
- Tuzcuoğlu, N. ve Tuzcuoğlu, S. (2003). *Çocuğun Cinsel Eğitimi*. Morpa Yayınları. İstanbul
- Tynes-Jones, J.M. (2006). *A Social Skills Program In Third Grade Classrooms*. A Dissertation Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy Capella University. Minnesota.
- Saarni, C. (1999). *The Development of Emotional Competence*. New York, London: The Guilford Pres.

- San-Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5–6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Selçuk, Z. (1997). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. (7. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Sergin, C. and Giverts, M. (2003) *Methods os Sociall Skills Training and Developments. Handbook of Communication and Social Interaction Skills*. Ed. J. O. Grene and B. R. Burleson. Lawrence Erlbaum Associates.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Seyrek, H. ve Sun, M. (1992). *Çocuk oyunları okul öncesi eğitimde oyun dersi el kitabı*. İzmir: Müzik Eserleri Yayınları.
- Şentürk, S. (2007). *5–6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.
- Sorias, O. (1986). Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri. *Psikoloji Dergisi*. 5 (20), 24–29.

- Schmidt, M. E., Demulder, E. K. and Denham, S. A. (2002). Kindergarten Social-Emotional Competence: Developmental Predictors and Psychosocial Implications. *Early Child Development and Care*. (172): 451–462.
- Snow, C. W. and McGaha, C. G. (2003). *Infant development*. New Jersey: Pearson Education.
- Staub, D. and Hunt, P. (1993). *The Effects of Social Interaction Training on High School Peer Tutors of Schoolmates with Severe Disabilities*. Exceptional Children. Cambridge.
- Uzamaz, F.(2000). *Sosyal Beceri Eğitiminin Ergenlerin Kişiler Arası İlişki Düzeylerine Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Waliski, A. D. and Carlson, L. A. (2008). Group Work with Preschool Children: Effect on Emotional Awareness and Behavior. *The Journal for Specialists in Group Work*. 33 (1):3–21.
- Walker, H. M., McConel, S., Holmes, D., Todis, B., Walker, J. and Golden, N. (1988). *The Walker Social Skills Curriculum*. The Accept Program. Austin, TX: Pro-Ed.
- Webster-Stratton, C., Reid, J. and Hammond, M. (2001). Social Skills and Problem-solving Training for Children with Early-onset Conduct Problems: Who Benefits? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 42 (7), 943–952.
- Webster-Stratton, C., Reid, M. J. and Hammond, M. (2004). Treating children with early-onset conduct problems: Intervention outcomes for parent, child, and teacher training. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 105–124.
- Westwood, P. (1993). *Commonsense Methods For Children With Special Needs Strategies For The Regular Classroom*. London.

- Wilson, S. R. and Sabee, C. R. (2003). *Explcicating Communicative Competence as A Therotecital Term*. (Edt: J. O. Gren and C. M. Sabee). Handbook of Communication and Social Interaction Skills. 3–51. Lawrence Erlbaum Ass.
- Worden, J.(2002). *Social interactions and perpectims of spcial skills of children in inclusive preschools*. PhD. Thesis USA. Proquest Information and Learning Company.
- Wortham, S.(1998). *Early Childhood Curriculum*. (2th. Edition). Merrill an imprint of Prentice Hall.
- Yağmurlu, B. ve Durgel, E. (2007). Çocuklarda olumlu sosyal davranışların gelişimi (The development of prosocial behavior in children). *Çoluk Çocuk Dergisi* June, 6–8,
- Yavuzer, H. (1995). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi*. (Yirminci baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yukay, M. (2006). *Okul öncesi dönemdeki çocukların kişilerarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış sosyal beceri eğitimi programının değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi. I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Kongre Kitabı. Cilt II.79–88.
- Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

EKLER

EK-1 Genel Bilgi Formu	
EK-2 Sosyal Uyum Beceri Eğitimiyle İlgili Etkinlik Örnekleri.....	
EK-3 Sosyal Uyum Beceri Eğitim Programı İçin Uzman Görüş Formu.....	
EK-4 Uygulama İzin Yazısı.....	
EK-5 Sosyal Uyum Beceri Eğitimiyle İlgili Uygulama Örnekleri	

EK-1 GENEL BİLGİ FORMU

1. Anne – babanın yaşı	Anne	Baba
a. 25 yaş ve altı	()	()
b. 26 – 30 yaş	()	()
c. 31 – 35 yaş	()	()
d. 36 – 40 yaş	()	()
e. 41 yaş ve üzeri	()	()
-
2. Anne – babanın öğrenim düzeyi	Anne	Baba
a. İlköğretim mezunu	()	()
b. Lise mezunu	()	()
c. Üniversite mezunu	()	()
-
3. Kardeş sayısı?
- a. Tek çocuk
- b. İki ve daha fazla kardeş
-
4. Anasınıfına devam eden altı yaşındaki çocuğun cinsiyeti nedir?
- a. Kız
- b. Erkek
-
5. Anasınıfına devam eden çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi?
- a. 1 yıl
- b. 2 yıl ve üzeri

EK-2 SOSYAL UYUM BECERİ EĞİTİMİYLE İLGİLİ ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Etkinlik 3.

Amaç 4.Başkalarıyla ilişkilerini yönetebilme

Kazanımlar:

- 1.Kendiliğinden iletişimi başlatır.
- 2.Grup etkinliklerine kendiliğinden katılır.
- 3.Kendisinin ve başkalarının haklarına saygı gösterir.
- 4.Gerekli durumlarda nezaket sözcüklerini kullanır.

Etkinlikler

Fen-doğa, sanat etkinliği, aile katılımı.

Tema

Akvaryumdaki Balıklar

Kullanılan Materyal: Küçük taşlar, kartondan yapraklar, çöp şişler, kartondan yapılmış akvaryumlar (24*42, dört tane), kâğıttan yapılmış çeşitli büyüklüklerdeki balıklar, boya malzemeleri ve yapıştırıcı.

Eğitim Durumu

- Eğitimci; “çocuklar bu gün sizlerle bahçede biraz dolaşacağız, dolaşırken de yerden küçük taşlar toplayacağız. Toplayacağınız bu küçük taşları sınıfımızda yapacağımız akvaryumlarda kullanacağız. Topladığımız taşları bir sepete koyacağız” der. Eğitimci bahçeye çıkmadan önce çocukları sayışmaca ile dört gruba ayırır.

Bir balık varmış,

Beşe kadar sayarmış.

1,2,3,4,5

Haydi, eşini seç?

- Bu şekilde çocuklar gruplara ayrılır. Her grup taşlarını koymak için sepetlerini alarak eğitimci ile birlikte bahçeye çıkarlar. Çocuklar bahçede dolaşırlar, dolaşırken de her grup kendi akvaryumunu yaparken kullanmak için yerden küçük taşları toplar. Küçük taşları toplama işi bittikten sonra hep beraber sınıfa geçerler.
- Eğitimci, çocuklardan sıraya girerek taşları ve ellerini lavaboda yıkayıp gelmelerini ister. Çocuklar ellerini yıkayıp geldikten sonra eğitimci çocuklardan yıkadıkları taşları bez ile silerek kurutmalarını ister. Daha sonra her grup masanın üzerinde bulunan taşları, çeşitli türlerdeki kartondan balıkları ve yaprakları diledikleri renklere boyar. Çocukların boyama işlemi bittikten sonra, taşlar, yapraklar ve balıklar kurumaya bırakılır. Eğitimci çocuklardan sınıfın ortasına gelmelerini ve yere oturmalarını ister. Sonra “Benim Küçük Balığım” adlı şarkıyı hareketleriyle birlikte söylemeye başlar.

BENİM KÜÇÜK BALIĞIM

Ben bir küçük balığım, (yere doğru sallanarak çömelinir ve aynı şekilde ayağa kalkılır)

Akvaryumda yüzerim, (eller göğüs hizasında avuç içleri birbirine değecek şekilde birleştirilir ve dirsekler düz duruma gelinceye kadar kıvrılma hareketi yapılır ve aynı şekilde tekrar göğüs hizasına çekilir)
Arkadaşlarımı çok severim. (karşılıklı denk gelen çocuklar birbirlerine sarılırlar ve iki yana doğru sallanırlar)

Bana yem veren herkese, (iki eliyle bir şeyler yiyormuş gibi yapılır)

Çok teşekkür ederim. (eller sırayla ağza götürülerek öpücük atılır)

- Şarkı çocuklarla birlikte birkaç kez tekrar edilip öğrenildikten sonra çocuklar ayağa kalkar ve şarkıyı hareketleriyle tekrar ederler. Sonra çocuklarla birlikte eğitimci, boyanmış taşların, yaprakların ve balıkların yanına giderler. Daha sonra eğitimci tarafından sınıfa getirilen, grup sayısı kadar kartondan yapılmış akvaryumlara, her grup ilk olarak boyanan taşları yerleştirir. Sonra çöp şişlere yapraklar ve balıklar yapıştırılır ve akvaryuma yerleştirilir. Eğitimci çocuklardan bu işlemleri yaparken birbirleriyle yardımlaşmalarını

ve aynı anda çalışamayacakları durumda sıralarını beklemlerini ister. Çocukların çalışması bittikten sonra akvaryumlar çocuklarla beraber fen-doğa köşesine yerleştirilir. Daha sonra eğitimci ve çocuklar yapılan etkinlikler hakkında değerlendirme yaparlar.

— Bugün neler yaptık?

— Taşları ve otları toplarken birbirimize nasıl yardım ettiniz?

— Sınıfa getirdiğimiz taşları boyamadan önce ne yaptık?

— Taşları yıkarken neden sıraya girdik?

— Taşları hep birlikte yıkamaya kalksak ne olurdu?

— Grup halinde akvaryumu yaparken nasıl yardımlaştınız?

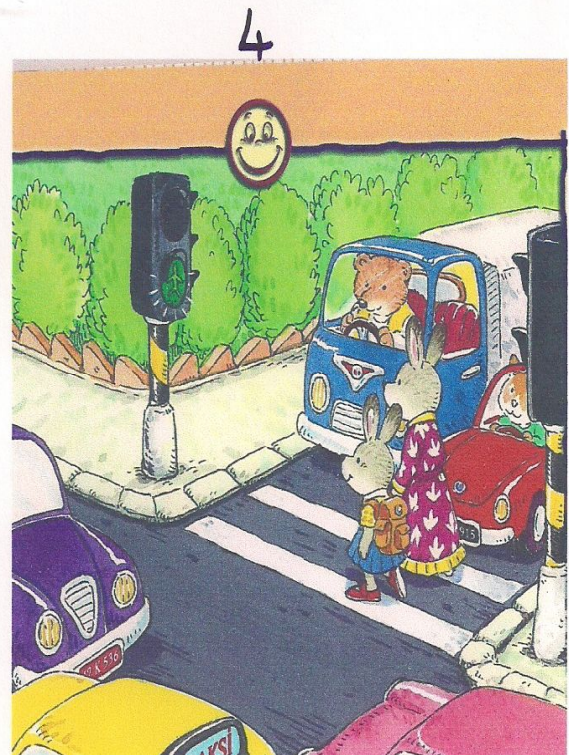
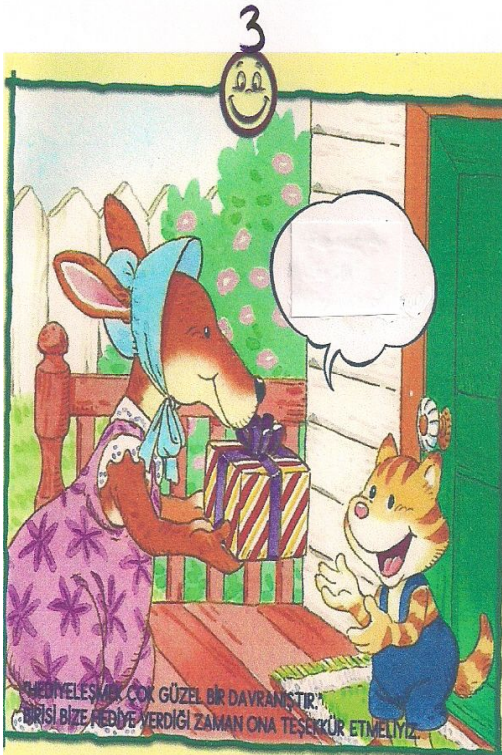
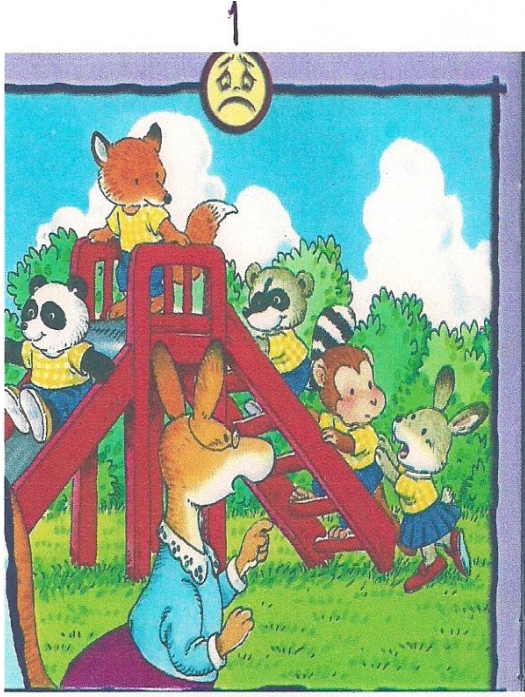
— Birisi size yardım ettiğinde ne söylersiniz?

— Sabah uyanınca anne-babanıza ne dersiniz?

—Başka hangi durumlarda insanlar birbirlerine nezaket sözcüklerini kullanırlar?

- **AİLE KATILIMI**

Bugün çocuklarla birlikte sınıfımız için akvaryum yaptık. Akvaryumu yapabilmek için çocuklarla birlikte okulumuzun bahçesini dolaşıp taşlar topladık. Daha sonra çocuklar; toplanan küçük taşları, çeşitli boyutlardaki balık resimlerini ve yaprakları boyadılar. Sonra boyadıkları malzemeleri akvaryuma yerleştirdiler. Böylece çocukların sorumluluk alarak birlikte iş yapmalarını sağladık. Aynı zamanda nezaket sözcüklerini kullanmalarına fırsat vererek arkadaşlarıyla ilişkilerini yönetebilmelerini sağlamaya çalıştık. Size dört tane resim gönderiyorum. Birinci ve dördüncü resim kendisinin ve başkalarının haklarına saygı göstermeyle; ikinci ve üçüncü resim ise gerekli durumlarda nezaket sözcüklerini kullanmayla ilgilidir. Resimleri tek tek çocuğunuza gösterin ve resim ile ilgili düşüncelerini anlatmasını isteyin. Çocuğunuzun; resimleri, haklara saygı gösterme ve nezaket sözcüklerini kullanma ile ilişkilendirmesini sağlaması için ona yönlendirici (kaydırdıktan sırayla kayarken arkadaşını iterek sırasını almaya çalışmak doğru mudur, neden? İhtiyaç duyduğun bir anda sana yardım eden kişiye ne dersin, neden? Birisi sana hediye verirse ona ne dersin, neden? Yayalara yeşil ışık yandığı halde arabaların durmaması doğru bir davranış mıdır, neden?) sorular sorabilirsiniz. Çocuğunuzun resim hakkındaki düşüncelerini, resmin altına yazarak bize göndermenizi istiyorum. Teşekkürler.

Etkinlik 10

Amaç 5.Duygularını fark edebilme

Kazanımlar

- 1.Duygularını söyler.
- 2.Duygularının nedenlerini açıklar.
- 3.Duygularının sonuçlarını açıklar.

Etkinlikler

Oyun, Türkçe dil, aile katılımı.

Tema

Benim Duygularım

Kullanılan Materyal: Üzerinde 1’den 9’a kadar rakamların bulunduğu 5*5’lik kartlar.

Eğitim Durumu:

- Eğitimci sınıfa geldiği sırada çocuklar köşelerde oyun oynamaktadır. Eğitimci “Halka Olalım” isimli şarkıyı söyleyerek çocukların yanına gelmesini sağlar.

HALKA OLALIM

El ele verimiz,
Kendimize geliriz,
Halka olur döneriz,
Öğretmene gideriz,
Soruları severiz,
Rakamları da biliriz.

- Eğitimci, çocukların şarkıyı kendisiyle birlikte söylemelerini ister. Şarkı birkaç kez tekrar edildikten sonra eğitimci çocukların halka olmalarını ister. Çocuklar bu şekilde halka olduktan sonra eğitimci; “çocuklar şimdi size birer rakam dağıtacağım, siz de rakamlarınıza bakıp bu rakamları aklınızda tutacaksınız. Sonra söylediğim rakamla, kendi rakamı aynı olanlara bazı sorular soracağım. Önce el ele tutuşup halka şeklinde şarkı söyleyip döneceksiniz. Siz şarkı söyleyip halka şeklinde dönerken, ben “kırmızı” diyeceğim. Eğitimci, “kırmızı

deyince acaba siz ne yapacaksınız?” diye sorar. Çocukların cevaplarını dinler ve “kırmızı deyince bir rakam söyleyebilmem için duracaksınız. Neden durun demiyorum da kırmızı deyince durmanızı istiyorum” der. Çocukların, kırmızı-dur ikilemesini trafik lambası ile ilgilendirmesi sağlanır. Sonra eğitimci oyunun nasıl oynanacağını anlatmaya devam eder. Kırmızı deyince bir rakam söyleyebilmem için duracaksınız ve söylediğim rakamla, kendi rakamı aynı olanlar arkadaşlarının ellerini bırakıp halkanın ortasına geçecek” der.

- Çocuklar el ele tutuşur ve halka oluştururlar. Sonra öğrendikleri şarkıyı söyleyerek dönmeye başlarlar. Eğitimci “kırmızı” der ve çocuklar durur. Eğitimci bir rakam söyler. Eğitimcinin söylediği rakamla, kendi rakamı aynı olanlar arkadaşlarının ellerini bırakıp halkanın ortasına girerler. Eğitimci bir cümle söyler ve çocukların söylenen bu cümle ile ilgili duygu ve düşünceleri dinlenir. Oyun bu şekilde bütün çocukların duygu ve düşüncelerine açıklamalarına fırsat verilecek şekilde sürdürülür. Eğitimcinin çocuklara vereceği cümleler şu şekildedir:

— Arkadaşın en sevdiği oyuncakıyla oynamana izin verdiğinde neler düşünürsün, neden?

— Ailenle birlikte pikniğe gittiğinde neler hissedersin? Neden?

— Öğretmenin sana bir görev verdiğinde neler hissedersin? Neden?

— Birisi sana hediye aldığı anda ne hissedersin, neden?

— Sevdiğin bir oyuncakın kırıldığında neler hissedersin? Neden?

— Dondurma yerken yere düşürdün. Kendini nasıl hissedersin, ne yaparsın, neden?

— Çizgi film izlerken televizyon bozursa, kendini nasıl hissedersin, ne yaparsın, neden?

— Ailenle birlikte mağazada gezerken bir oyuncak almalarını istedin fakat almadılar. Kendini nasıl hissedersin, ne yaparsın, neden?

— Seni en çok ne mutlu eder? Neden?

Eğitimci çocuklardan gelen cevapları dinler ve pekiştirir. Bütün çocuklar duygu ve düşüncelerini açıkladıktan sonra ellerinde bulunan rakamları matematik köşesine aynı rakamlar üst üste gelecek şekilde yerleştirirler.

- **Aile Katılımı:**

Bu günkü yapmış olduğumuz etkinliği size bilgi vermek amacıyla aşağıdaki bilgi notunda gönderiyorum.

Çocuklarla birlikte duygularımızı ifade edebilmemizi sağlayacak bir oyun oynadık. Oyun sırasında çocuklara aşağıdaki soruları sorduk.

— Arkadaşın en sevdiği oyuncakıyla oynamana izin verdiğinde neler düşünürsün, neden?

— Ailenle birlikte pikniğe gittiğinde neler hissedersin? Neden?

— Öğretmenin sana bir görev verdiğinde neler hissedersin? Neden?

— Birisi sana hediye aldığında ne hissedersin, neden?

— Sevdiğin bir oyuncakın kırıldığında neler hissedersin? Neden?

— Dondurma yerken yere düşürdün. Kendini nasıl hissedersin, ne yaparsın, neden?

— Çizgi film izlerken televizyon bozulsa, kendini nasıl hissedersin, ne yaparsın, neden?

—Ailenle birlikte mağazada gezerken bir oyuncakı almalarını istedin fakat almadılar. Kendini nasıl hissedersin, ne yaparsın, neden?

— Seni en çok ne mutlu eder? Neden?

Çocuklar bu sorulara cevap vererek duygularını bizlerle paylaştı. Aşağıda; sizin ve çocuğunuz duygularını, birbirinize anlatmasına yardımcı olacağını düşündüğüm sorular var. Size ait olan soruların cevaplarını yazıp, çocuğunuza da bu cevapları okumanızı istiyorum. Çocuğunuza sorduğunuz soruların cevaplarını da ilgili bölüme yazarak, çocuğunuzun duygu ve düşünceleri hakkında hem siz, hem de biz bilgi sahibi olabiliriz. Katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Soru	Çocuğunuz ne yaptığı zaman seviniyorsunuz ? Neden?
Cevabınız	
Soru	Sevincinizi, çocuğunuza nasıl gösteriyorsunuz?
Cevabınız	
Soru	Çocuğunuz ne yaptığı zaman üzülüyorsunuz ? Neden?
Cevabınız	
Soru	Üzüntünüzü, çocuğunuza nasıl gösteriyorsunuz?
Cevabınız	
Soru	Çocuğunuz ne yaptığı zaman kızıyorsunuz ? Neden?
Cevabınız	
Soru	Kızgın olduğunuzu, çocuğunuza nasıl gösteriyorsunuz?
Cevabınız	
Soru	Çocuğunuz ne yaptığı zaman şaşıyorsunuz ? Neden?
Cevabınız	
Soru	Şaşkın olduğunuzu, çocuğunuza nasıl gösteriyorsunuz?
Cevabınız	
Sorunuz	Siz ne yaptığınızda çocuğunuz seviniyor ? Neden?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Sevincini, size nasıl gösteriyor?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Siz ne yaptığınızda çocuğunuz üzülüyor ? Neden?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Üzüntüsünü, size nasıl gösteriyor?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Siz ne yaptığınızda çocuğunuz kızıyor ? Neden?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Kızgın olduğunu, size nasıl gösteriyor?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Siz ne yaptığınızda çocuğunuz şaşıyor ? Neden?
Çocuğunuzun Cevabı	
Sorunuz	Şaşkın olduğunu, size nasıl gösteriyor?
Çocuğunuzun Cevabı	

Etkinlik 19

Amaç 2.Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü kavrayabilme

Kazanımlar

- 1.Toplumda farklı rollere sahip kişiler olduğunu söyler.
- 2.Aynı kişinin farklı rolleri olduğunu söyler.
- 3.Kendi kültürünün belli başlı özelliklerini açıklar.

Etkinlikler

Türkçe dil, matematik, dramatizasyon, aile katılımı.

Tema

Babamla Pazardayız

Kullanılan Materyal: Pazarda satılan çeşitli ürünler ve yöresel ürünler (çömlek, turşu, salça, çökelek, tereyağı), iki adet pazarcı önlüğü, iki adet araba şekli (çocukların içine gireceği büyüklükte), pazarcı teyzeye ait yöresel kıyafet (şalvar, sırmalı yelek, yemeni), renkli geometrik şekiller.

Eğitim Durumu

- Eğitimci sınıfa içinde çeşitli ürünlerin olduğu pazar sepeti ile gelir. Eğitimci; “sizce elimdeki bu sepetin içerisinde neler olabilir?” diyerek çocukların dikkatini çeker. Çocukların tahminlerini dinler. Sonra çocuklarla beraber, sepetin içinde bulunan pazar malzemelerini yapılacak olan geçici ilgi köşesine götürürler ve geçici ilgi köşesini oluştururlar. Eğitimci “çocuklar sizce bu malzemeleri neden buraya yerleştirmiş olabiliriz” der. Çocukların cevapları alınır ve eğitimci “şimdi size bir hikâye anlatacağım” der.
- Daha sonra eğitimci çocuklardan kendileri için birer minder alıp yarım ay şeklinde yere oturmalarını ister ve daha önceden hazırlamış olduğu hikâyeyi anlatır. Sonra eğitimci hikâye ile ilgili şu soruları sorar:
 - Dinlediğiniz hikâyede kimler vardı?
 - Yunus Amca neden polis kıyafetiyle pazara gitmemiştir?
 - Yunus Amca çocuklarıyla birlikte neden pazara gitti?

- Polis ne zaman kıyafetini giyer?
 - Alışveriş yaparken gürültüyü duyunca Yunus Amca ne yaptı?
 - Yunus Amca ve çocukları pazardan neler aldı?
 - Pazarcı teyze nasıl giyinmişti? Neden?
- Eğitimci çocukların cevaplarını alır ve çocuklar minderleri kaldırır. Sonra, eğitimci ve çocuklar; büyük bir daire oluşturacak uzunluktaki iple sınıfın ortasına daire şeklini oluştururlar. Eğitimci içersinde sekiz adet (ikişer adet olacak şekilde üçgen, daire, kare ve dikdörtgen) küçük ebatta olan kartonlara yapılmış geometrik şekillerin bulunduğu torbayı alır ve torbanın içerisindeki geometrik şekilleri sırayla çıkarır ve bu şekillerin isimlerini çocuklara sorar. Çocukların cevaplarını aldıktan sonra bu şekilleri büyük dairenin etrafına aralıklı olarak yerleştirir.
 - Sonra müziği açar ve çocukların müzik eşliğinde bu şekillerin etrafında dans etmelerini ister. Müzik durduğunda çocuklar hangi şeklin önünde dans ediyorsa o şeklin üzerine basarlar. Sekiz adet geometrik şeklin üzerinde olmayan çocuklar ise büyük dairenin içine girerler. Sekiz tane geometrik şeklin arkasında çocukların dramatizasyonda canlandıracakları rollerinde resimleri vardır. Eğitimci çocuklardan üzerinde durdukları geometrik şekillerin arkasını çevirmelerini ve hangi rolün kendilerine geldiğini söylemelerini ister.
 - Rol dağılımı yapıldıktan sonra çocuklar yerde bulunan geometrik şekil malzemelerini torbaya koyarlar ve hep birlikte daha önceden hazırlanan ilgi köşesine geçerler. Rolü olmayan çocuklar arkadaşlarını izlemek için minderlere otururlar. Rol dağılımı yapıldıktan sonra hikâyeye ilgili kıyafetleri giyinmeleri için eğitimci çocuklara yardım eder. Daha sonra eğitimci, hikâyenin girişini yapar ve çocukların hikâyeyi canlandırmalarına rehberlik eder. Çocuklar hikâyeyi canlandırırken takılırlarsa; eğitimci yol gösterici sorular sorarak çocuklara rehberlik eder. Çocukların isteğine göre canlandırma bir kez daha tekrar edilebilir. Canlandırma bittikten sonra çocuklar kıyafetlerini çıkarırlar. Eğitimci yapılan etkinlik hakkında konuşmak için çocuklardan minderlerine oturmalarını ister. Eğitimci çocuklara yaptıkları canlandırma ile ilgili şu soruları sorar.

- Kimi canlandırdın?
- Canlandırdığın kişinin özellikleri nelerdi?
- Pazarcı teyzenin sattığı ürünler meyve ve sebze satanlarınkinden farklı mıydı? Neden?
- Pazarda ürünlerini satmak için müşterilerinin dikkatini nasıl çektin?

Çocukların cevapları dinlenir ve pekiştirir. Sonra eğitimci, ailelerine göndermek için hazırlamış olduğu haber mektuplarını çocuklara verir.

• DEĞERLENDİRME

- Bu gün neler yaptık?
- Yerde hangi geometrik şekiller vardı?
- Çevremizde üçgen, daire, kare ve dikdörtgene benzeyen nesneler var mı?
- Hikâyedeki babanın mesleği neydi?
- Bildiğiniz başka meslekler var mı?
- Yöremize ait bildiğiniz başka ürünler var mı, bunlar neler?
- Dışarıdan bir misafir gelse, yöremizin hangi özelliklerini ona anlatırsınız?
- Siz arabaya bindiğiniz zaman hangi koltuğa oturuyorsunuz? Neden?

• AİLE KATILIMI

Haber mektubunun içeriği şu şekildedir: “bu gün çocuklarla beraber yöremize ait kültürel özellikleri içeren “pazar” konulu bir hikâye okuduk ve bu hikâyenin canlandırmasını yaptık. Hikâyemizi size gönderdiğim bu mektubun sonuna ekliyorum. Hikâyeyi sizinde okumanızı istiyorum. Hikâyeyi okuduktan sonra çocuğunuzla hikâye hakkında konuşabilirsiniz. Sizden isteğim; gönderdiğim resimli hikâye kitapçığındaki (bir kişinin farklı rollerdeki durumunu gösteren resimler ve yöresel özellikleri anlatan resimler) resimleri çocuğunuza göstererek resimdeki kişinin hangi rolleri üstlendiğini; ikinci bölümünde ise yöresel özelliklerimizi sormanız ve çocuğunuzun verdiği cevapları da kitapçıkta bulunan resmin yanına not almanız. Teşekkürler...

**EK-3 SOSYAL UYUM BECERİ EĞİTİM PROGRAMI İÇİN UZMAN
GÖRÜŞ FORMU**

Program Öğeleri	Hiç	Orta	Tam	Açıklama
Materyal				
1. Seçilen materyaller amaç ve kazanımlara uygundur.				
2. Seçilen materyaller eğitim sürecine uygundur.				
Eğitim Süreci				
1. Eğitim süreci amaç ve kazanımlar doğrultusunda hazırlanmıştır.				
2. Eğitim süreci içerisinde amaç ve kazanımlar gözlenmektedir				
3. Eğitim sürecinde uygun materyaller kullanılmıştır.				
5. Eğitim süreci sosyal uyum becerilerini destekler nitelikte planlanmıştır.				
6. Eğitim süreci altı yaş çocuklarının düzeyine uygun olarak hazırlanmıştır.				
7. Eğitim sürecinde çocukların ilgisini çekecek eğlenceli etkinliklere yer verilmiştir.				
8. Eğitim süreci değerlendirilebilir niteliktedir.				

EK-4 UYGULAMA İZİN YAZISI

T.C.
AKSARAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim MüdürlüğüSayı : B.08.4.MEM.4.68.00.06-666/258
Konu : Tez Çalışması

4362

01 Mart 2010

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) 28/02/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311.311/1084 sayılı Makam onayı ile yürürlüğe giren "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma Ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin Ve Uygulama Yönergesi"
- b) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 29/01/2010 tarih ve B.30.2.GÜN.0.44.72.00/657 sayılı yazısı.
- c) Valilik Makamı'nın 28/02/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311.311/1084 sayılı oluru.
- d) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme Komisyonunun 26/02/2010 tarihli Araştırma Değerlendirme Formu (Form:2).

İlgi (b) yazı ile, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Yunus GÜNİNDİ'nin Prof. Dr. Esra ÖMEROĞLU'nun danışmanlığında yürüttüğü "Anasınıfında Devam Eden Altı Yaş Çocuklarına Uygulanan Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programının Çocukların Sosyal Uyum Becerilerinin Gelişimine Etkisi" başlıklı tez çalışması yapılması istenilmektedir.

Yapılması istenilen tez çalışmasına ilişkin proje ilgi (a) yönerge hükümleri doğrultusunda ilgi (c) olur ile oluşturulan komisyon tarafından incelenerek düzenlenen ilgi (d) Araştırma Değerlendirme Formunda "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi"ne göre başvuru incelenmiş olup, Müdürlüğümüze bağlı Kamber Gülizar Demir İlköğretim Okulu Anasınıfında öğrenim gören öğrencilere uygulanmasında, uygulama Yönergesinin 10. maddesinin (ç) bendine göre komisyonumuzca oy birliği ile uygun görülmüştür." denilmekte olup, söz konusu tezin uygulanması, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

OLUR

.../02/2010

A.Kadir DEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

İbrahim YILMAZ

İl Millî Eğitim Müdürü

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Sofular Mahallesi
Hasas Caddesi No:1 68100 AKSARAY
Tel : 0 382 213 68 40, 212 00 12, 212 64 94
Faks : 0 382 213 68 14

aksaraymem@meb.gov.tr | http://aksaray.meb.gov.tr

**EK-5 SOSYAL UYUM BECERİ EĞİTİMİ İLE İLGİLİ UYGULAMA
ÖRNEKLERİ**

